

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K

4
2015

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,90
EUR

TEMA MESECA
**Šestdeset let
meteorološke postaje
na Kredarici**

INTERVJU
Lynn Hill, Uroš Perko

Z NAMI NA POT
Nanos

120 let
Planinskega
vestnika

AKCIJA 50-odstotni popust

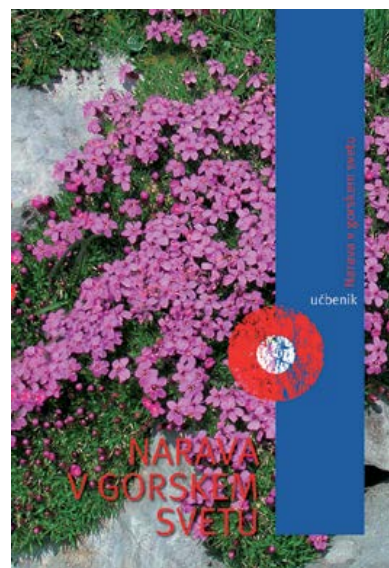
Narava v gorskem svetu

Najboljši način za varovanje in ohranjanje gorskega okolja je ozaveščanje, izobraževanje in informiranje planincev in tudi drugih obiskovalcev gora. Varstvo gorske narave je bilo v okviru izobraževanj Planinske zveze Slovenije prisotno že vse od leta 1954 (program za gorske stražarje). Varovanje narave je zdaj vključeno tudi v nekatere druge programe usposabljanj Planinske zveze Slovenije.

Naravna bogastva in lepote so vir, iz katerega planinstvo črpa svojo moč in poslanstvo. Varovanje narave je v najširšem družbenem interesu, planinstvo pa je z naravo tesno povezano, zato dosledno spoštuje prvine varstva narave in okolja ter je v tem prizadevanju zgled drugim. Množičnost obiska v gorah, sodoben promet in druge oblike civilizacije vedno bolj ogrožajo prvobitnost gorskega sveta. Skrb za varstvo narave in okolja je zato ena temeljnih dolžnosti planinca in bistveni sestavni del planinske vzgoje.

Knjiga *Narava v gorskem svetu* je izšla leta 2006. Napisana je poljudno, tako da je namenjena ljubiteljem in obiskovalcem gorskega sveta ter varuhom gorske narave, gorskim stražarjem. Tem bo služila za izpopolnjevanje izobraževanja o gorski naravi, ki ji je uspelo ohraniti svojo divjo lepoto in občudovanje človeka.

Format: 170 mm x 210 mm; 150 strani, zgibano, šivano, broširano

V času od 15. 4. 2015 do 15. 5. 2015 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 10,41 €* (redna cena: 20,82 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

PREDNAROČILO

Planinska založba obvešča, da je do konca maja še vedno čas, da v prednaročilu naročite enciklopedični vodnik *Zahodne Julijske Alpe* avtorja Klemena Janše.

Zvezek prinaša opise mikavnega zahodnega dela Julijcev, ki so pretežno na italijanski strani meje. Poleg dobro obiskanih vrhov v skupinah Kanina, Viša in Montaža so v njem opisi nekaterih malo znanih področij, ki do sedaj v slovenščini še niso bila tako podrobno predstavljena in so zato še toliko bolj mamljiva: razdrapane Naborjetske gore nad divjo dolino Dunje, samozavestni greben Muzcev, dolgi greben Stola in Karmana pa od ljudi in boga pozabljeni vrhovi zahodno od Strme peči. Tako natančnega vodnika zanje ni niti v italijanščini!

Format: 130 mm x 210 mm; 348 strani, integralna šivana vezava, polokrogel hrbet

Prednaročniška cena vodnika je 23,99 €* (redna cena 29,90 €*).

*DDV je vključen v ceno. Poštino plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, **po pošti**: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, **po telefonu**: 01 43 45 684 v času uradnih ur, **po faksu**: 01 43 45 691, **brezplačna telefonska številka**: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), **e-naročila**: narocilo@pzs.si ali **spletna trgovina PZS**: <http://trgovina.pzs.si>. **Uradne ure** v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, **telefon**: 08 380 67 30, **faks**: 04 589 10 35, **e-naročila**: info@planinskimuzej.si.

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
115. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,
Zdenka Mihelič, dr. Irena Mušič Habjan,
dr. Mateja Pate, Dušan Skodič, Tina Leskošek,
Mire Steinbuch

ZUNANJA SODELAVCA:

Peter Šilak, Mojca Volkar Trobevšek

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Katarina Marin Hribar,
Mira Hladnik, Mojca Volkar Trobevšek

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 4800 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva
in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez
privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

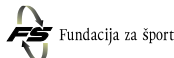
Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana.
Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika.
Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in Javna agencija za knjigo RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Pomlad vabi v naravo in gore
Foto: Oton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Foto: Matjaz Mitranc

SpoRazumevanje

V zadnjih dneh februarja, ko je bilo v zraku že čutiti pomlad, se je poslovil Urban Golob, naš sodelavec, plezalski kolega, prijatelj. Če bi ga morala označiti z eno besedo, bi jo kljub pestrosti njegovih vlog v življenju hitro našla: borec. Zdi se mi, da ta beseda najbolje ponazarja rdečo nit njegovega življenja. Vem, da bi se z mano strinjali mnogi, ki so ga poznali.

Kot že večkrat v preteklosti, ko so nepreklicno odšli drugi prijatelji ali znanci, je na plano z vso silo privrelo zavedanje o lastni minljivosti in me znova napeljalo na razmišljanje o tisoč in eni stvari, predvsem pa o tem, da bi bil bržkone čas, da končno začnemo sproti ločevati zrna od plev in premislimo, kaj nam je v življenju res pomembno in kako bomo to uvedli v naš vsakdan kot največjo vrednoto.

Tako sem oni dan med prijetno samotnim vzponom, ko je glava pospešeno odmetavala dolinski balast, razmišljala o komunikaciji. S to imam zadnje čase precej opravka na najrazličnejših ravneh. Ste kdaj opazili, kako zanimiva, pomenljiva, bogata je slovenska beseda za tujko, ki izvira iz latinske besede *communicare* in pomeni deliti (nekaj z nekom)? Sporazumevanje. Sporazum. Razumevanje. Kako lepo zajeto bistvo tega, kar naj bi s spoštljivim komuniciranjem dosegli. Po drugi strani pa se v besedi skriva tudi – spor. Ta, se mi zdi, se na žalost pogosto pojavlja kot posledica površne komunikacije.

Živimo v času, ko je možnosti za komunikacijo nešteto in naš glas lahko v nekaj trenutkih seže v še tako oddaljeno vas. Dandanes ljudje nemara komuniciramo več kot kdajkoli prej. Če v naš virtualni poštni predal ne prileti vsaj nekaj deset sporočil na dan, se nam zdi, da smo pozabljeni od vseh, odrezani od sveta. Neprestano smo na razpolago, na tekočem z vsebino poštnega predala, bombardirani s sporočili, vedno v pripravljenosti, da nanje odgovorimo.

Hiter sprehod po tipkovnici in preprost klik na gumb pošlji nista brez pasti. Možnost, da reagiramo kjerkoli in takoj, ni vedno v naš prid. Včasih potrebujemo čas, včasih celo zelo veliko časa, da zadevo v miru premislimo in se šele nato odzovemo. V vedno hitrejšem vrtincu vsakdana pa si te možnosti pogosto ne damo, zdi se nam, da se bo podrl svet, če ne bomo takoj dali glasu od sebe, da bomo zamudili kdo ve kakšno priložnost, morda celo izpadli neresno. Morebitna pričakovanja uporabnikov sodobnih komunikacijskih sredstev na drugi strani linije nam res ne bi smela narekovati tempa, vsaj ne vedno ...

Za učinkovito sporazumevanje pa moramo poleg sporočanja biti večji tudi – poslušanja. Slednjega pa nam, kakor opažam, manjka na vseh koncih in krajih. Če začnem pri sebi: kolikokrat se zalotim, da zatopljena v misli, ki mi begajo po možganih med delom, ob premlenju kakega problema ali obveznosti, ki me čakajo, preprosto ne znam ali ne zmorem zbrano prisluhniti željam, stiskam, vprašanjem, prošnjam ... najbližjih, sodelavcev, prijateljev? Kolikokrat v naglici preberem sporočilo, si narobe zapomnim podatke, pomešam dejstva in si na podlagi tega ustvarim napačno predstavo, spregledam bistvo sporočila in se s svojim odgovorom ali ravnanjem zapletem v nesporazum? Kolikokrat se pri komunikaciji po nepotrebem zaiskri ali v naslednji fazi zaradi pomanjkanja komunikacije hudo zapletem, ker ne slišimo, ne poslušamo več drug drugega? Zdi se, da vse prevečkrat ...

S pametnimi ljudmi se da vse zmeniti, imamo navado reči. Urban je bil eden takih ljudi. V spominu mi bo ostal kot strpen sogovornik, ki je razumel bistvo komunikacije. Nam pa preostane, da poskusimo dojeti bogastvo sporazumevanja, dokler nam je to še dano.

Mateja Pate

4 Tema meseca

Naša edina visokogorska meteorološka postaja

Tanja Cegnar

UVODNIK

SpoRazumevanje 1

Mateja Pate

ŠESTDESET LET METEOROLOŠKE POSTAJE NA KREDARICI

Naša edina visokogorska meteorološka postaja 4

Tanja Cegnar

ŠESTDESET LET METEOROLOŠKE POSTAJE NA KREDARICI

Spomini prvega meteorološkega opazovalca 7

Dušan Škodič

ŠESTDESET LET METEOROLOŠKE POSTAJE NA KREDARICI

Observatorij na vrhu Triglava 10

Dušan Škodič

INTERVJU

Pogovor z Lynn Hill 15

Mire Steinbuch

GREBEN NAD SOČO

Polovnik 20

Matija Turk

SPOMINI

Romantika Polovnikovih strmali 26

Pika

30 Z nami na pot

Nanos

Gorazd Gorišek

Opisi tur

 Nanos: Pleša, z Razdrtega

 Nanos: Pleša, iz Podnanosa

 Nanos: Pleša, z Gradišča pri Vipavi

 Suhi vrh: iz Šmihela pod Nanosom

50 Planinska organizacija

Komisija za varstvo gorske narave

Zdenka Mihelič

ALPINIZEM

**Različno iskanje
svojega mesta v svetu** 28

Tone Škarja

Z NAMI NA POT

Nanos 30

Gorazd Gorišek

PLANINSKE POSTOJANKE

**O načinu in zahtevnosti dela
v visokogorju** 39

Jana Remic

LITERARNI RAZPIS

Gradili so jo z ljubeznijo 42

Slavko Prezelj

INTERVJU

**Pogovor z
Urošem Perkom** 44

Mateja Pate

LITERATURA

Iskalci svobode (odlomek) 47

Bernadette McDonald

PLANINSKA ORGANIZACIJA

**Komisija za varstvo
gorske narave** 50

Zdenka Mihelič

VREMENSKE STOPINJE IN OPRIMKI

Žganci brez ocvirkov 54

Miha Pavšek

ZIMSKE RAZMERE

**Z glavo na
pravem mestu** 56

Miha Pavšek

FOTO NASVET

Uporaba histograma 58

Oton Naglost

KOLUMNNA

**Natura 2000 in
omejitve v gorah** 60

Dušan Klenovšek

KOLUMNNA

Motilci in škodljivci 61

Iztok Tomazin

PRIZNANJA

**Slovinci dobitniki
zlatega cepina** 62

Tina Leskošek

V SPOMIN

Urbanu v spomin 64

Marjan Žiberna

NOVICE IZ VERTIKALE 65

NOVICE IZ TUJINE 66

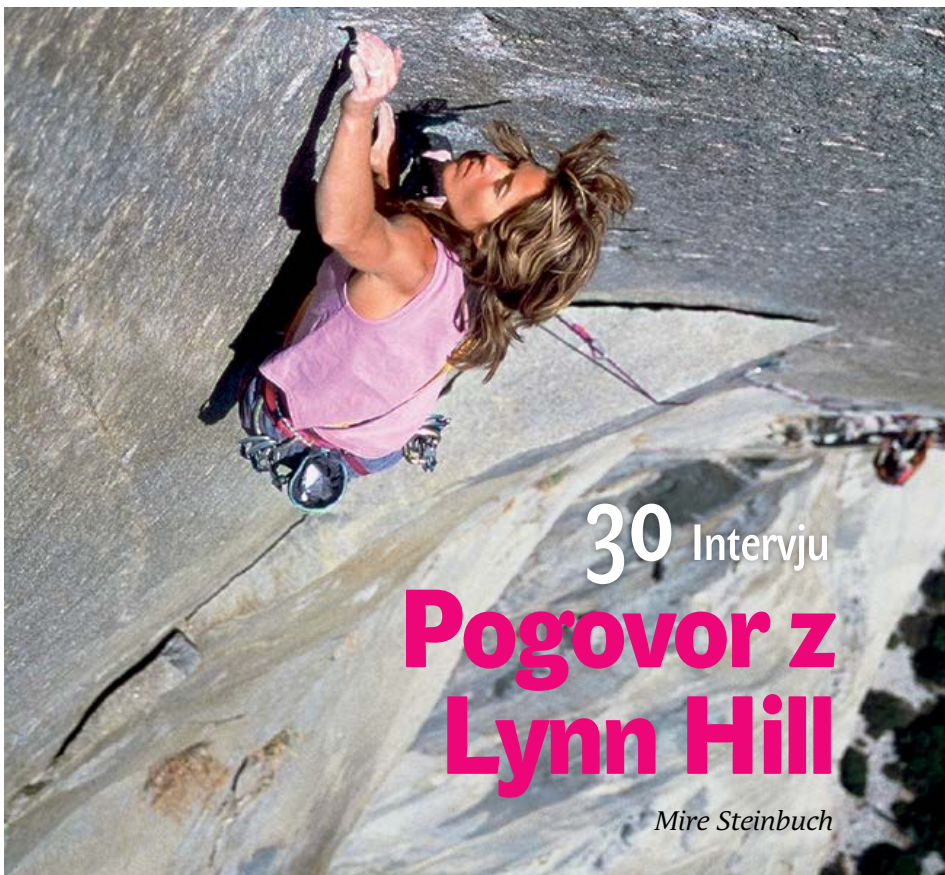
ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE 67

PISMA BRALCEV 68

PREBRALI SMO 68

PLANINSKA ORGANIZACIJA 68

V SPOMIN 72

30 Intervju
**Pogovor z
Lynn Hill**

Mire Steinbuch

Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

Od nerodnih začetkov do

Naša edina visokogorska meteorološka postaja

Tanja Cegnar¹

Čeprav se lahko veliko meteoroloških postaj v Sloveniji pohvali z daljšim obdobjem delovanja kot meteorološka postaja na Kredarici, ima slednja prav poseben, skoraj simboličen pomen, saj je naša edina visokogorska meteorološka postaja. Ko so jo postavili, je bila namenjena predvsem prognostikom, ki so sicer razpolagali s precejšnjim številom podatkov iz meteoroloških postaj v nižinah, manjkali pa so jim podatki o dogajanju na večji višini. Ker se našim krajem večina vremenskih front približa od zahoda, so za postavitev prve javljajoče višinske meteorološke postaje v Sloveniji iskali lokacijo v zahodni Sloveniji. Drugi kriterij pri izbiri je bila nadmorska višina. Z meteorološkega vidika bi bila sicer najustreznejša lega na vrhu Triglava, saj je na Kredarici del obzorja skrit za mogočno gmoto Triglava.

Gostovanje v planinski koči

Glede na razpoložljiva sredstva in možnosti je bila umestitev meteorološke postaje v obstoječi Planinski dom na Kredarici najboljša izmed izvedljivih možnosti. Sodelovanje s PD Ljubljana-Matica je bilo že od vsega začetka uspešno.

Avgusta 1954 je bil odprt obnovljen in posodobljen Triglavski dom, v katerem je našla prostor tudi prva meteorološka postaja, ki je bila nato v sklopu temeljite prenove Triglavskega doma, odprtega 20. oktobra 1984, posodobljena v obsegu, kot jo poznamo danes. Tako danes naša najvišja meteorološka postaja leži v osrčju Julijskih Alp, pod Triglavom, na nadmorski višini 2515 metrov.

V času, ko še nismo imeli meritev vertikalnih profilov temperature, vlage, smeri in hitrosti vetra z baloni in sateliti, so bile visokogorske meteorološke postaje takorekoč edini vir podatkov o razmerah v višjih plasteh ozračja. Prav razmere na višini nekaj kilometrov nadmorske višine namreč določajo tip vremena, zato je njihovo poznavanje nepogrešljivo za sestavljanje vremenskih napovedi. Na osnovi podatkov z meteoroloških postaj v gorah so meteorologi sklepali o razmerah v prostem ozračju. Da bi čimbolj zmanjšali vpliv zemeljskega površja, so merilne postaje postavljali na najvišje gorske vrhove.

Začetki višinskih meritev pri nas in po svetu

Že leta 1788 je G. B. Saussure občasno meril temperaturo zraka na Mont Blancu, da bi spoznal potek temperature v ozračju. V Avstro-Ogrski monarhiji je državna meteorološka služba leta 1878 postavila prva znana visokogorska opazovanja na slovenskem narodnostnem ozemlju. Na Visokem, Srednjem in

¹ Klimatologinja mag. Tanja Cegnar je zaposlena na Uradu za meteorologijo, Agencija RS za okolje.

postaje so imeli tudi Romuni, Bolgari, Čehi in Rusi.

Na Kredarici je bila prva kočja postavljena leta 1896, že naslednje leto pa so začeli z meteorološkimi opazovanji in meritvami. Takratna državna meteorološka služba je prispevala meteorološke instrumente, opazoval pa je oskrbnik kočje Anton Pekovec – seveda le poleti, ko je bila kočja odprta. Zadnji znani podatki iz začetnega obdobja meritev so iz leta 1912, žal pa originalni podatki niso ohranjeni. V *Planinskem vestniku* iz leta 1898 na strani 13 piše, da je bil že precej pred tem na sam vrh Triglava postavljen snegomer Slovenskega planinskega društva, s katerega so višino snežne odeje odčitavali z daljnogledom iz Dovjega.

Pionirji opazovanj na Kredarici

V času, ko so meteorološko postajo na Kredarici vzpostavili, je bila izjemno pomembna za sestavljanje vremenskih napovedi. Delo na naši najvišji meteorološki postaji je bilo in je še vedno zaradi

1 Današnji planinski dom na Kredarici, kjer deluje stalna meteorološka postaja.

Foto: Milan Kos

2 Janko Pristov odčitava podatke na merilnem mestu. Arhiv Agencije RS za okolje

3 Stara kočja na Kredarici, kjer so poleti leta 1954 začeli z meteorološkimi opazovanji. Arhiv Agencije RS za okolje

postaja prerasla v observatorij, kar pa se zaradi pomanjkanja kadrov in finančnih sredstev ni uresničilo.

Da so bila opazovanja na Kredarici zelo pomembna, dokazuje tudi seznam opazovalcev v prvih treh letih delovanja. V obdobju od avgusta 1954 do februarja 1955 so izmenično opazovali Bojan Paradiž, Janko Pristov, Andrej Hočevar, dr. Vital Manohin, Janko Pučnik, Evald Vrančič in Slavko Strašek. V letu 1955 so se zvrstili še Zoran Dolenc, Mirko Kovač, Janez Dežnak, Ignac Markič, Milan Gunčar in Zdravko Petkovšek, leta 1956 pa Janez Meden, Franc Ivačič (od marca 1956 do marca 1958 in še v letih od 1959 do 1962), Tomo Lešnik, Janko Pristov in Slavko Žgur.

Najprej meteorologi, pozneje meteorološki opazovalci

Diplomirani univerzitetni meteorologi so na Kredarici opazovali le v začetnem obdobju, pozneje so na Kredarici opazovali izučeni meteorološki opazovalci, ki so bili tudi ljubitelji gora in so se tako lažje soočili s težkimi razmerami bivanja na Kredarici, še posebej v zimskem času, ko je bil planinski dom zaprt. Danes si težko predstavljamo, kako so meteorološki opazovalci preživljali samotne zimske mesece odrezani od preostalega sveta, saj so sneg in vremenske razmere včasih za več tednov preprečevale sestop v dolino ali vzpon na Kredarico. Kratkovalovni oddajnik in Morsejeva abeceda je bil edini

2

3

Nizkem Obirju na Koroškem so postavili tri opazovalnice na različnih višinah, najvišjo na 2044 metrih. V Evropi so v zadnjih desetletjih 19. stoletja in na začetku 20. postavili več višinskih merilnih postaj. Med njimi so: nemški Zugspitze, avstrijski Sonnblick, francoska Pic du Midi in Mont Blanc, švicarski Jungfrauojch, italijanski Piano Rosa, Monte Cimone in Monte Grigna. Gorske

hitro spreminjajočih se vremenskih razmer in ostrega gorskega podnebja težavno in tudi nevarno. V začetnem obdobju delovanja je bilo opazovanje na Kredarici pravo pionirsko delo, ki je zahtevalo veliko poguma in trden značaj, seveda pa tudi fizično vzdržljivost. V tistem času je opazovanja opravljalo tudi nekaj univerzitetnih diplomiranih meteorologov, saj so načrtovali, da bi

način izmenjave informacij z dolino. Bivali so v stari leseni koči, v kateri se je temperatura ponoči brez ogrevanja v štirih urah spustila na zunanjo, hrano za vso zimo pa so jim jeseni prinesli s konji.

Najdaljši delovni staž opazovalca na meteorološki postaji je imel Janez (bolj poznan z imenom Janko) Rekar, in sicer od aprila 1969 do oktobra 2014. Od

- 4 Za kurjavo so morali s konji prinesiti velike količine drv. Arhiv Agencije RS za okolje
- 5 Jeseni je bilo treba na Kredarico dostaviti vse potrebno za zimo. Arhiv Agencije RS za okolje

oddaljena od Triglavskega ledenika, so zato pri proučevanju vpliva podnebnih razmer na obseg in prostornino ledenika nepogrešljivi.

Nekaj vremenskih zanimivosti s Kredarice

Kakovostne meritve in opazovanja postajajo zaradi zahtev spremljanja podnebnih sprememb čedalje pomembnejše. Podatki s Kredarice so vključeni v Svetovni podnebni sistem opazovanj, katerega namen je sprotno spremljanje s pomočjo podatkov izbranih merilnih mest, katerih okolica se s časom ne spreminja.

Da se podnebje na Kredarici spreminja, kažejo podatki. Letna povprečna temperatura zraka v obdobju 1961–1990 je bila $-1,7\text{ }^{\circ}\text{C}$; povprečje v obdobju 1971–2000 se je zvišalo na $-1,3\text{ }^{\circ}\text{C}$, v obdobju 1981–2010 pa na $-1,0\text{ }^{\circ}\text{C}$. Leta 2011 je bila povprečna letna temperatura pozitivna, in sicer $0,2\text{ }^{\circ}\text{C}$, z $-2,7\text{ }^{\circ}\text{C}$ je bilo letno povprečje najnižje v letih 1956 in 1962. Upada število hladnih in ledenih dni, slednjih je bilo v obdobju 1961–1990 v povprečju 158, 151 je bilo povprečje obdobja 1971–2000, 144 pa povprečje obdobja 1981–2010.

Doslej najvišja izmerjena temperatura na Kredarici je $21,6\text{ }^{\circ}\text{C}$, najnižja pa $-28,3\text{ }^{\circ}\text{C}$. Največja debelina snežne odeje je dosegla 7 metrov, najhitrejši sunek vetra pa 221 km/h .

Zaradi razmeroma močnega vetra v gorah in velikega deleža padavin v obliki snega izmerimo na Kredarici približno tretjino manj padavin, kot jih pade. Na smer vetra pa močno vplivajo okoliške gore, predvsem Triglav, zato prevladujeta severozahodni in jugovzhodni veter.

Podatke z meteorološke postaje Kredarica redno objavljamo v medijih, vključeni so v mednarodno izmenjavo svetovnega meteorološkega bdenja, objavljamo jih v vseh rednih meteoroloških in priložnostnih publikacijah. V meteorološkem arhivu na Agenciji RS za okolje, v Uradu za meteorologijo, so podatki shranjeni v digitalni obliki od januarja 1955 dalje.

Prispevek končujem z zahvalo vsem, ki so opravljali opazovanja na meteorološki postaji na Kredarici v šestih desetletjih njenega delovanja. Brez njihovega požrtvovalnega dela podatkov o vremenu in podnebjju na Kredarici ne bi imeli. ◉

septembra 1994 je na Kredarici tudi samodejna meteorološka postaja. Z razvojem tehnik in opreme daljinskega merjenja v ozračju se je pomen višinskih meteoroloških postaj za napovedovanje vremena zmanjšal, še vedno pa so nepogrešljive za ocenjevanje nevarnosti proženja snežnih plazov, spremljanje lokalnih razmer v gorah in spremljanje podnebnih razmer.

Zaradi izjemnega pomena meteorološke postaje na Kredarici se je v zadnjem desetletju v opazovanja na Kredarici vključila tudi Slovenska vojska (SV) na osnovi dokumenta *Program spremljanja vremena, strukture snega in plazov v visokogorju*, ki sta ga Generalštab SV in Agencija RS za okolje podpisala leta 2005. SV skrbi za helikoptersko oskrbo postaje in prevoz opazovalcev ob menjavah posadke na postaji; iz njenih vrst so tudi meteorološki opazovalci.

Vloga gorskih meteoroloških postaj danes

Sočasno z upadanjem pomena gorskih meteoroloških postaj za napovedovanje vremena se je njihov pomen za spremljanje podnebnih sprememb v zadnjih

desetletjih močno povečal. Meteorološka postaja na Kredarici je za spremljanje podnebne spremenljivosti, kjer se okolica merilnega mesta skoraj ne spreminja, zelo primerna. Natančna analiza homogenosti padavinskih podatkov s Kredarice kaže na manjšo spremembo ob postavitvi novega Triglavskega doma. Pomembno je, da zagotovimo ves čas enako merilno mesto, saj bi že manjše spremembe v lokaciji merilnika padavin povzročile spremembe v izmerjenih padavinah. Za spremljanje podnebnih razmer je torej meteorološka postaja na Kredarici zanimiva le še tako dolgo, dokler ne bodo v njeni bližini zgrajene nove zgradbe in objekti.

V Alpah najdemo najbolj prepričljive dokaze o spreminjanju podnebnja, saj se nižje ležeči ledeniki, ki so večinoma nastali v času male ledene dobe med 14. in 19. stoletjem, opazno tanjšajo in krčijo. Ledeniki so pokazatelji spreminjačih se podnebnih razmer, saj odražajo skupni učinek vremenskih spremenljivk, predvsem osončenosti, temperature in padavin, ki vplivajo na izgubljanje ali pridobivanje ledene mase. Podatki meteorološke postaje, ki je le nekaj sto metrov

Spomini prvega meteorološkega opazovalca

Bilo je kot pot v neznano

Dušan Škodič

Ker pišemo o tako častitljivi obletnici naše najvišje vremenske opazovalnice, bo prav, če se vrnemo kar na sam začetek, ko je bilo življenje in delo opazovalcev še bistveno drugačno kakor v današnjih dneh. Na srečo imamo na voljo spomine gospoda Andreja Hočevarja,¹ ki je na Kredarici delal kot opazovalec že v prvem letu njenega delovanja. G. Hočevar je diplomiral s področja meteorologije na ljubljanski univerzi

leta 1954, kar je bilo ravno v letu, ko so se na Kredarici začela redna sinoptična meteorološka opazovanja. Tja je prispel prve dni decembra 1954 in tam ostal do pustne sobote leta 1955. Kot je zapisal, je bilo njegovo tedanje delo tako pionirsko in polno dogodivščin, da jih je pozneje nekaj zapisal, v življenju pa mu je pustilo globoke sledi. Srečanje z njim med nastajanjem tega zanimivega prispevka me je prav prijetno presenetilo, saj je g. Andrej pri spoštljivih letih

Meteorolog Andrej Hočevar ob merilni postaji na Kredarici leta 1954
Arhiv Agencije RS za okolje

iskriv in dober sogovornik, z neverjetno čvrstim stiskom roke.

Odhod v neznano

Priprave za "prezimatev" na Kredarici je vodil že izkušeni meteorolog Bojan Paradiž. Pripraviti je bilo treba vse; od obleke in smuči do hrane in še kupa malenkosti, kar bi potrebovala za nekajmesečno življenje na visokogorski postojanki. Čim več je bilo treba, po možnosti, še pred snegom spraviti na Kredarico ...

Ob odhodu so težavo predstavljale predvsem smuči, saj tedaj še ni bilo na voljo strešnih nosilcev. Tako sta se iz Ljubljane skupaj s šoferjem odpravila na prav eleganten način, in sicer kar s kabrioletom znamke DKW, ki so mu sneli streho, da so lahko smuči prosto štrlele v zrak izza zadnjih sedežev. Tako so prvega decembra dobro premraženi priropotali v dolino Krmo, kjer so jih že pričakovali nosači. Ker je do tedaj že zapadel sneg, jim ni preostalo drugega kot tovor naložiti na krošnje, saj nošnja s konji ni bila več mogoča. Andrej, ki je bil po duši navdušen glasbenik, si je na krošnje pritrtil še svoji dve priljubljeni glasbili, saksofon in klarinet, za popestritev dolgih zimskih uric. Fanta sta si pač predstavljala, da se bosta v samoti sproščala z glasbo, zato je tudi Bojan

¹ Dr. Andrej Hočevar, redni profesor za biometeorologijo Univerze v Ljubljani na Biotehniški fakulteti, v pokoju.

vzel s seboj kitaro. Po sedemurni hoji so otovorjeni kot potujoči muzikanti dosegli Kredarico.

Sporočanje podatkov po telegrafu

Že takoj naslednjega dne sta lahko spoznala, da ne bosta prav dosti uživala v koncertiranju v zimski idili pod Triglavom. Opazovanja je bilo treba izvajati v rednih časovnih terminih med 4. uro zjutraj in 22. uro, podatke pa po telegrafskem oddajniku z Morsejevo abecedo ob dogovorjenih urah posredovati v Ljubljano. To bi še šlo, saj sta telegraf obvladala. Večjo težavo je predstavljala za oddajanje potrebna električna energija iz akumulatorjev, ki naj bi jih polnil agregat. Ta je izviral še iz vojnega plena, bil je hudo iztrošen in temu primerne so bile stalne težave z njegovim delovanjem.

Oddajnik je za dobro zvezo s Hidrometeorološkim zavodom v Ljubljani potreboval še primerno anteno. To je bila jeklena žica, dolga dobrih trideset metrov, razpeta med planinsko kočo in vkopanim stebrom, na višini okoli deset metrov. Ta se je ob snežnem in vlažnem vremenu žal rada obdala z ledom in nato pretrgana končala na tleh, oddajanje pa ni bilo mogoče. Ni preostalo drugega kakor žico s kladivom osvoboditi ledenega oklepa, jo zvezati in ponovno pritrčiti nazaj na visoki nosilec.

Vsakodnevno življenje in preganjanje samote

Fanta nista bila izbiričneža, zato z dokaj enolično prehrano nista imela težav. Na jedilniku je bil za zajtrk po navadi čaj, kruh in morda salama. Za kosilo krompir, zelje in suhe klobase, občasno tudi kaj drugega. Za večerjo sta imela v glavnem suho hrano, kruh pa sta si pekla iz moke, vode in suhega kvasa. Andrej se spominja, da jima kruh v začetku ni najbolje uspeval, saj sta ga večkrat presolila ali pa na sol celo pozabila. Bil pa je zaradi manjšega zračnega pritiska nenavadno visok, ker je testo vzhajalo z veliko lahkoto. Vmes sta rada tudi malce poštukala z napolitankami, ki sta jih imela oba rada. Zato sta kupila cel večkilogramski zaboj Kraševih napolitank, ki so ga nosači že predhodno pritovorili na Kredarico.

Občasno sta tudi malo muzicirala in odigrala kakšno partijo šaha, nato pa se je zgodilo, da je že v prvem mesecu dežurstva Bojan nenadoma zbolel. Obstajal je sum na vnetje slepiča, helikopterskih prevozov tedaj še ni bilo, zavedala pa sta

se, da čakanje ne pride v poštev. In tako je razboleli Bojan enostavno odpešalil v dolino, dokler je lahko sploh še hodil. Sestopil je kar hitro in ravno še ujel vlak v Mojstrani.

Osamljeni Andrej je naslednjega dne po telegrafski zvezi lahko izvedel, da so drugo polovico meteorološkega moštva operirali. Sama operacija pa žal ni najbolje uspela in pacient je imel težave še ves mesec. Andreju je na Kredarici postalo zelo dolgčas, ki pa ga je še isti dan začel preganjati s pisanjem dnevnika. Pa poglejmo, kako mu je bilo in kakšne misli so prevevale mladega, osamljenega fanta.

Dnevnik osamljenega meteorologa

Četrtek, 23. 12. 1954

Danes je zbolel Bojan. Že nekaj časa je stokal zaradi želodca, zbal se je, da ni morda slepič in je odšel. Pihal je silen veter s hitrostjo okoli 80 kilometrov na uro. Upam, da se je prebil v dolino. Nikakršne zveze nimam s svetom, saj je oddajnik v Ljubljani pokvarjen. Vem samo, da moja poročila sprejemajo, saj jih objavljajo prek radia. Ta dan sem prvič sam tako daleč od vsakega človeka, od vsakega naselja. Edina sreča, da preko sprejemnika slišim vsaj Radio Ljubljana. To so edini civilizirani glasovi. Sicer tuli samo veter okoli koč - in to ne s kakšnim pohlevnim glasom, ampak s korajžo, kot bi čutil, da je v teh višavah on gospodar in ne ubogi človek, ki se je pritepel v njegovo kraljestvo. Tuli in stresa, da trepetajo koč in ječijo vrvi, s katerimi je pritrjena. Postelje se tresejo, kot bi se vozile na parniku čez Atlantik v viharju. Danes nisem nič kuhal. Na noč se je veter toliko umiril, da sem lahko zaspal.

Meteorologa Andrej Hočevar in Bojan Paradiž ob praznovanju 40-letnice meteorološke postaje ponovno skupaj na Kredarici
Arhiv Agencije RS za okolje

Ponoči ob pol štirih me je zopet zbudil veter. Premetaval sem se po postelji in čakal sedme ure, ko sem moral zopet na odčitavanje podatkov.

Vmes še misel svojemu dekletu. (op. ur.) Takrat sem misli nate. Želel sem, da bi bila pri meni. Lepo bi se imela, kljub vremenu. Tu imam lepo kuhinjo. Imam tudi emajliran štedilnik in popolnoma novo posodo za štiri osebe. Tudi shramba ni majhna in prazna. Ne vem, kako bo, če bom vse zdelal sam, če se ne vrne Bojan ali kdo drug.

Petek, 24. 12. 1954

Danes že ves dan divja strašen veter, hitrost presega 90 kilometrov na uro. Piha ravno proti meni. Opiram se na cepin, ki ga zasadi skoraj do ročaja v sneg, in se počasi pomikam dalje. Včasih moram počepniti in se ga z vsemi silami oprijeti, da me ne odnese. Tudi danes nič ne kuham. Kolikor morem, samoto preganjam s študijem. Danes sem študiral vse dopoldne, da bi mi čas čimprej minil. Potem sem hotel igrati klarinet, pa ni šlo. Nekaj malega me boli trebuh in sem moral prenehati. Vzel sem Bojanovo kitaro in zložil popevko in pesmico za svojo žalostno usodo.

Sam, sam sem v svetu samotnih gora. In občudujem ta svet, svet samote in sanj.

Danes je božični večer. Kako je bilo včasih veselo. Tiha sreča v domačem krogu. Danes pa vse drugače: sam v mrzli sobi pri žareči peči, v kožuhi in skoraj zmrzujem. Spominjam se lepih večerov, pa naj bo doma s partijo šaha z očetom, pogovorov z materjo ali pa sprehodov z njo, ki sem v mislih vedno pri njej. Dobro, da imam vsaj luč, pri kateri lahko pišem. Če bo dolgo tak veter, ne vem, kako bo. Akumulatorji bodo prazni, bencinski motor, s katerim jih polnim, pa ne more delati, če ni okno odprto. Ta motor, to je tudi poglavje in trpljenje zase. In kako bo s kurjavo? Kurim skoraj samo s premogom. Drv je sicer še nekaj, a kako jih bom lahko sam žagal? Upam, da se kdo spomni name in pride. Kajti v dvojce se da to kar lahko prenašati. Če bi bila tu ona, bi bilo pa sploh vse dobro. Pa se najbrž ta čas zabava in niti ne pomisli na neumnega neprostopoljnega samotarja, ki mu je tovariš zbolel in odšel.

Sobota, 25. 12. 1954

Zjutraj sem se zbudil že zelo zgodaj. Mraz mi ni dal spati. Ko sem ob 7. uri pogledal na termometer in videl, da mi je voda v loncu zmrznila, sem razumel, zakaj me je zeblo. Potolažilo me je sonce, ki je zunaj kljub $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$ kar lepo gredo. Tudi veter se je umiril. Lahko sem odšel smučat. Moti se, kdor misli, da človek tu lahko vsak dan smuča. Ovira ga megla, še raje veter, ki te zimske zabave ne dovoli. Sedaj sem tukaj že 23 dni, pa sem smučal morda šestkrat. Pa tudi dolgočas je sam guliti bližnji hrib. Kaj dlje ne smeš zaradi opazovanja pa tudi iz bojazni. Če si kaj polomiš, ne bo nikogar pote najmanj nekaj dni. Pričakoval sem tudi kakšne turiste, pa ni bilo nikogar. Kosil sem šele ob štirih, in to samo krompir. Bil sem ga tako sit, da do drugega dne nisem nič jedel.

Ponedeljek, 27. 12. 1954

V Ljubljani spet dela oddajnik in prejel sem potrditev sprejema. Sedaj se bomo lahko kaj več zmenili. A kot nalašč se mi je kmalu po oddaji pokvaril oddajnik in sem se dolgo mučil z njim. Nazadnje sem dognal, da pri tipki ni stika. Upam, da bo ob 13. uri že delal. Takoj za tem sem šel vžigat agregat, ki se je zopet spuntal. Moral sem očistiti svečko, pa ni pomagalo. Šele po dolgem vrtenju zaganjača in ponovnem privitju svečke je vžgal. Težko je, če mora biti človek poleg meteorologa še kos planinca, mehanika, elektrotehnika, drvarja in kuharja. Ne vem, kaj je, toda spet kaže, da me v Ljubljani ne slišijo. In kot nalašč danes zvečer radio ni objavil poročil. Sedaj pa ne vem, če so me sprejeli, in me zelo skrbi.

Torek, 28. 12. 1954

Danes je bila začuda mirna noč. Po opoldanski depeši sem šel smučat. Ob treh popoldne sem poslušal z veliko napetostjo, če je moja zveza v redu. V poročilu je bila Kredarica! Toda zvečer me zopet niso sprejeli. Ne vem, kaj je, ni vse v redu. Ko bi se vreme kako ustalilo, bi bilo vsaj smučanje prijetno. Sicer pa to življenje ni tako klavrno. Ko bi še deklico imel tu, bi bilo vse v redu. Celu ugodnosti imam. Lahko ležem na posteljo, nataknem slušalke in brez motenj slišim zabavno glasbo. Tudi poročila lahko poslušam, tako da se poučim o življenju sveta. Celu sporede kinematografov poznam, filme, ki pa jih ne morem gledati. Sicer pa je narava, ti hribi in doline, pokrita s snegom v večernem ali jutranjem soncu, lepša kot vsak film.

Danes je prišla zamenjava za Bojana.

Skupaj z nosačem je na Kredarico prišel meteorološki tehnik Zoran Dolenc. V proslavitev njegovega uspešnega prihoda in novega leta 1955 sva izpraznila pol steklenice ruma.

Prihod planinske družbe in vzpon na očaka

Zadnje dni leta 1954 meteorologa nista bila osamljena, saj je na Kredarico prišla silvestrovat skupina planincev. Na novega leta dan so imeli namen obiskati vrh Triglava. Glede na ugodno, hladno in suho vreme, temperature so bile okrog $-16\text{ }^{\circ}\text{C}$, jih je Andrej vprašal, če se jim lahko pridruži. Snega ni bilo veliko, zato so se povzpeli kar po poletni poti prek Malega Triglava. Zmrznjeni sneg je dobro držal in z derezami so v navezi prišli na vrh in nazaj brez večjih težav.

V zimi 1954/55 so se tako ob Andreju na Kredarico poleg obolelega Bojana zvrstili še vsaj trije meteorologi. Zanimivo pa je, kako je težava s slepičem fante navdala s strahom, kar je bila seveda posledica oddaljenosti Kredarice in nedostopnosti primerne zdravniške pomoči. Tako je bilo tudi pri opazovalcu Slavku Strašku, ki je imel nekega dne težave z želodcem, pa jih kar takoj pripisal slepiču. Po telegrafu sta poklicala pomoč in odzvala se je Gorska reševalna služba, ki je na Kredarico prišla naslednjega dne. Fant si je do njihovega prihoda že toliko opomogel, da jim je lahko skuhal čaj in ni bil več prepričan o svoji boleznii. A reševalci se niso dali naložili so ga v aki in transportirali v dolino. Pozneje je pripovedoval, da ga je ta pot dodobra namučila, ker je bil sneg trd in ga je hudo premetavalo.

Meteorolog Janko Pristov za Morsejevim telegrafom, ki je predstavljal edino povezavo Kredarice s svetom. Arhiv Agencije RS za okolje

In še zaključek, kot se spodobi

Konec meseca februarja 1955 naj bi se Andrejevo dežurstvo na Kredarici končalo, prišla je že tudi njegova zamenjava. Vreme pa se je prav tedaj zelo pokvarilo in prožili so se plazovi. Skupaj z nosačem Prešernom, ki je prišel z meteorološkim tehnikom, ki ga je prišel zamenjat, sta morala čakati več dni, preden sta se lahko odpravila v dolino. Sneg pa še ni bil predelan in na spustu proti Konjskemu prevalu sta se nenadoma začela premikati skupaj s celim pobočjem. K sreči sta se sama ustavila še pred robom, preko katerega je plazovina že grmela v prepad. Nato sta premočena in premražena previdno nadaljevala pot in že spodaj v Krmi nalletela na vojake jugoslovanske armade, ki so imeli tam zimski tabor. V poljski kuhinji so jima ponudili vroč čaj, ki sta se ga prezebla obilno napila. Nato sta nadaljevala do hiše, kjer je stanoval nosač Prešeren. Ta ga je naslednjega dne s sanmi s konjsko vprego odpeljal do železniške postaje v Mojstrani. Tako se je končalo Andrejevo zanimivo obdobje prvega dela v njegovi stroki, ki mu je poleg izkušnje in preizkušnje pustilo tudi veliko zanimivih spominov. ●

Dodatni vir: <http://www.meteorodrustvo.si/>, Andrej Hočevar. Začetki moje strokovne poti – meteorološka opazovanja na Kredarici

Observatorij na vrhu Triglava

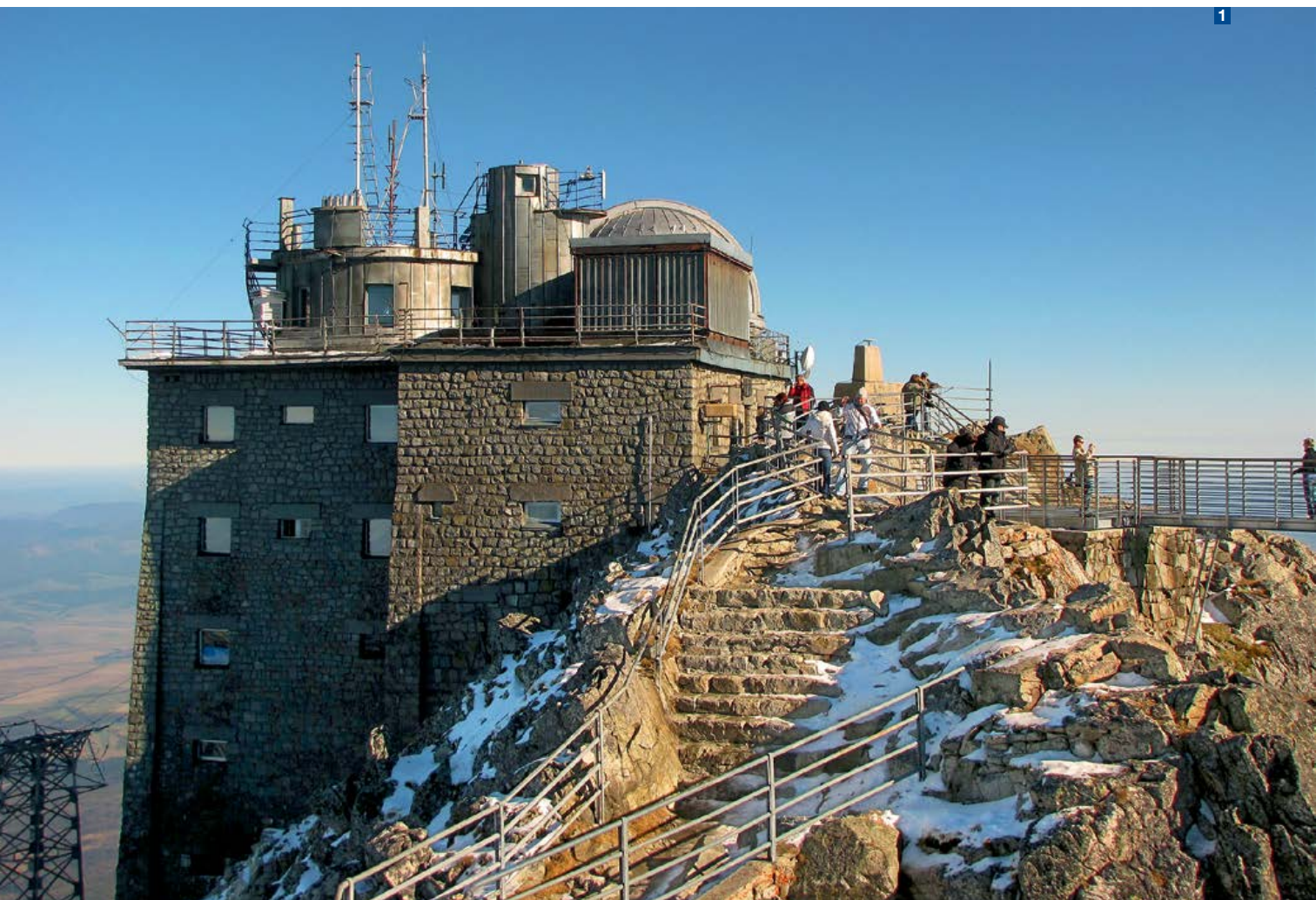
Bili smo mu bliže, kot si danes mislimo

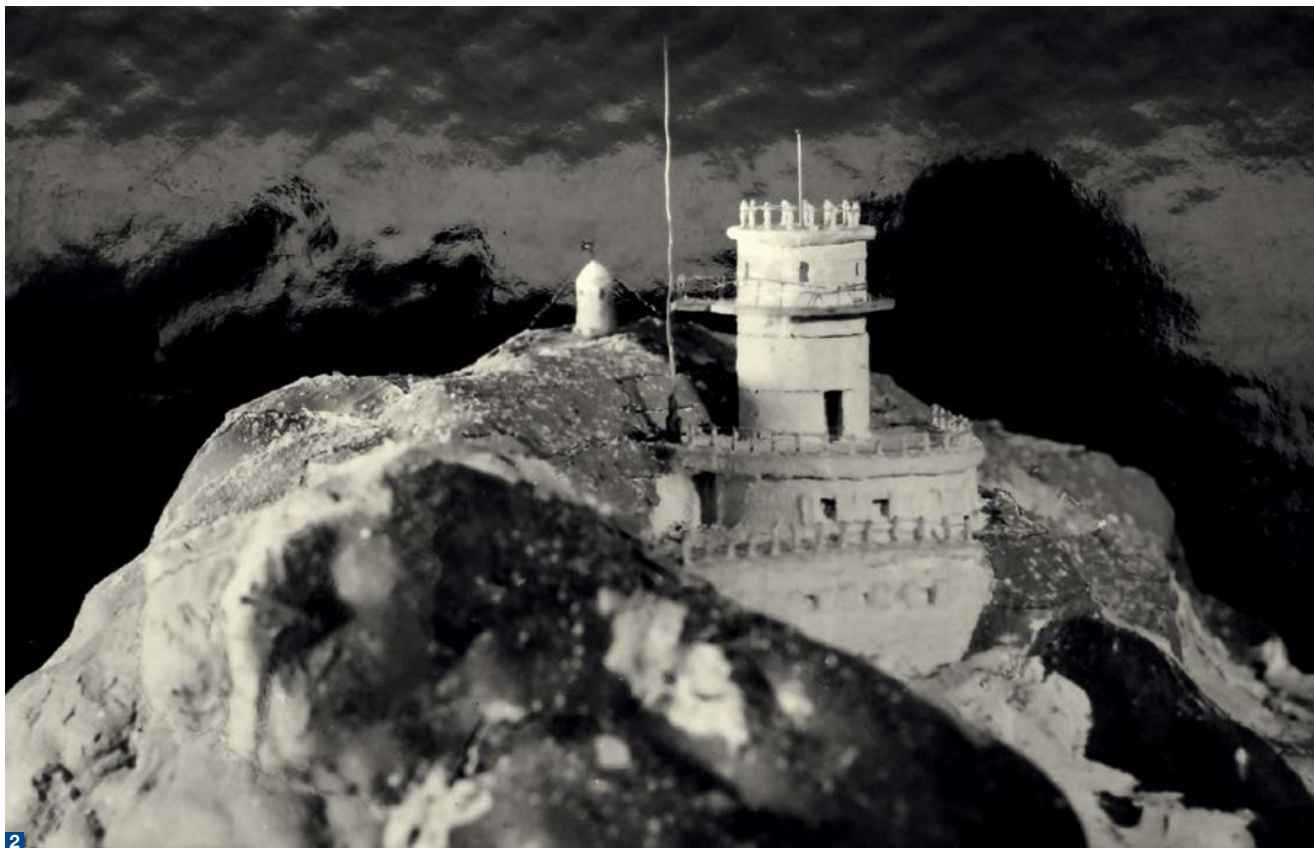
Dušan Škodič

Takoj po koncu druge svetovne vojne je napočil čas velikih idej, ki naj bi pripomogle k čim boljši obnovi opustošene domovine. Ena od njih je bila tudi ureditev višinskih vremenskih opazovalnic. Po vzoru nekaterih drugih držav, ki so se ponašale z modernimi meteorološkimi observatoriji na svojih najvišjih vrhovih (Zugspitze, 2962 m, v Nemčiji, Lomnicki Štit, 2634 m, na Slovaškem), naj bi tudi pri nas zgradili nekaj podobnega na samem vrhu Triglava. Predvojna Jugoslavija se je lahko ponašala le z eno sodobno meteorološko opazovalnico, in sicer na Bjelašnici, 2067 m, ki pa je bila med vojno požgana. Vsekakor je Slovenija čutila, da si zasluži svojo opazovalnico v Alpah, s katero bi pridobivala podatke za znanost, letalstvo in seveda tudi spremljanje vremenskih sprememb, pomembnih za obiskovalce gora.

Pa prav na Triglavu!

Kot primerna lokacija za postavitev modernega meteorološkega observatorija bi po pisanju M. Čadeža (*Vprašanje višinskih vremenskih opazovalnic pri nas*, *Planinski vestnik*, 1946, št. 1, str. 36) pri nas prišli v poštevrjeni vrhovi, na katerih bi bile meritve najbolj optimalne: notranjski Snežnik, 1796 m, v Kamniško-Savinjskih Alpah Grintovec, 2558 m in v Julijskih Alpah Triglav, 2864 m. Ker pa se je snovalcem zdela zelo pomembna tudi možnost denarnega priliva od turizma, je dobil prednost najvišji Triglav. S tem bi lahko tedanja Jugoslavija dobila celo

2

1 Meteorološki observatorij na Lomnickem Štitu, najvišjem vrhu Tater. Nekoč je bil to najvišji vrh Češkoslovaške, sedaj pripada Slovaški. Foto: Klemen Volontar

2 Maketa observatorija na Triglavu, izdelana po skicah Franca Kugliča. Aljažev stolp oddaljen od observatorija le nekaj korakov, bi bil danes videti le še kot zanikrna kanta za smeti. Arhiv Agencije RS za okolje

četrti najvišji tovrsten objekt v Evropi (višji bi bili le Jungfrauoch v Švici, 4163 m, avstrijski Sonnblick, 3107 m, in nemški Zugspitze).

Observatorij na Triglavu bi s tem postal tudi zelo obljudena turistična točka (Si to ob današnji gneči sploh lahko predstavljamo?), saj je večina takšnih objektov na markantnih vrhovih dostopna z nihalkami, turistom pa je na voljo tudi pestra ponudba v restavraciji. Seveda je bilo vse to povezano tudi s smuko po širnih prostranstvih v triglavski okolici in predvidenim sistemom žičniških naprav. Kot primer take turistične ponudbe je bil vzet observatorij na Lomnickem Štitu, najvišji gori Visokih Tater, ki je bil v tistem času najmodernejši svoje vrste (zgrajen leta 1940).

Odločeno je bilo, da bo vrh Triglava že v nekaj letih precej drugačen. Kaj se

je v resnici dogajalo, je ostalo deloma zavito v meglo časa in prah prvih miniranj. Po opustitvi projekta se je zaradi ostrih odzivov precej podatkov tudi načrtno pometlo pod preprogo, zato sem imel pri poskusu rekonstrukcije te manj znane zgodbe planinske zgodovine kar nekaj težav.

Petnadstropna "trdnjava" za meteorologe in turiste

Projekt je po spominih nekaterih upokojenih meteorologov, ki so se ob iskanju podatkov za članek prijazno odzvali, naročil Zvezni hidrometeorološki zavod, ki bi gradnjo financiral. Narejenih je bilo pet skic in ena maketa. Kot avtor je podpisan Franc Kuglič, v tistem času nekakšen glavni gradbenik hidrometeorološkega zavoda. Mapa z idejnimi skicami se je na srečo ohranila in so mi jo prijazno dali na voljo za skeniranje na arhivu sedanje Agencije RS za okolje v Ljubljani. Žal v njej ni bilo nikakršnega spremnega besedila, so pa s svojimi podatki zgovorne skice, ki razkrivajo zamišljeni obseg del: velika kamnita zgradba bi bila večinoma vkopana v pobočje, zgrajena bi bila v petih etažah, od katerih bi le zgornja in pa vršni opazovalni stolp segala nad dejanski vrh Triglava. Mali Aljažev stolp nekaj korakov stran od modernega

objekta bi bil videti le še kot uboga kanta za smeti ...

Idejne skice se med seboj razlikujejo, kot kaže, pa so vse predvidele tudi prostore za obiskovalce, za katere bi bila na voljo tudi posebna razgledna terasa. Do observatorija bi pripeljala žičnica, saj bi ga bilo zgolj z njo mogoče stalno oskrbovati. Glede na omenjene želje po prevozu turistov bi morala biti to seveda nihalna žičnica oziroma gondola.

Prva miniranja so bila že izvedena

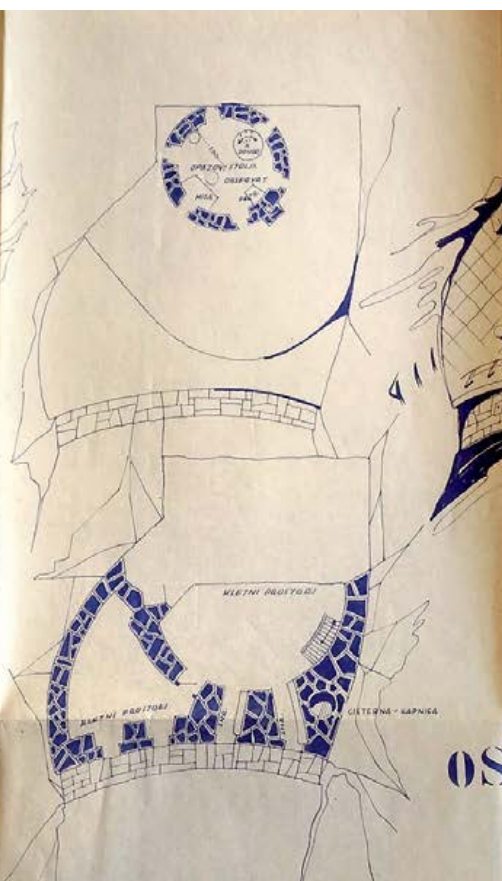
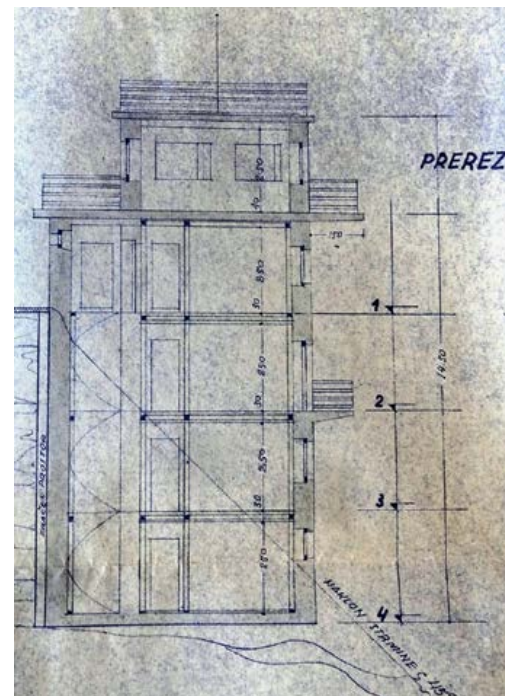
Ko smo lani (2014) pisali o italijanski vojašnici Vittoria Emanuela pod Triglavom (popularno, a napačno ime Morbegna), se nam je oglasil bralec Vinko iz Solkana, ki nam je opisal, kako je kot otrok leta 1948 spremljal svojega strica, ki je nesel delavcem iz tolminskega gradbenega podjetja denar za plače. Delavci so prenočevali v tedaj še popolnoma ohranjeni vojašnici. Spominja se, da naj bi delavci takrat pravzaprav pripravljali teren za gradnjo žičnice, kar je verjetno tudi edino logično, saj bi jo nujno potrebovali, preden bi sploh lahko začeli z gradnjo samega objekta. Pismo smo objavili v decembrski številki. Ko se je v svojih spominih vračal v tista leta Jože Četina (*Nekoč in potem*,

Planinski vestnik, 2008, št. 4, str. 18), je zapisal, da so tedaj uspeli zminirati okoli deset metrov dolg in meter globok jarek vzhodno od Aljaževega stolpa. Planince so po zapisih Franceta Bernota (*Vremenarji pod Triglavom*, Planinski vestnik, 1994, št. 7-8, str. 320) v časopisih poleti 1949 tudi opozarjali na nevarnost padajočega kamenja in

jim svetovali, da vrh obišejo v zgodnjih jutranjih urah, zapustijo pa najpozneje do desete ure dopoldne, ko se začenjajo dela za pripravo temeljev observatorija.

O delavcih, ki so bili nastanjenih v vojašnici, je v intervjuju (Dušan Škodič, *Dolina Zadnjica*, Planinski vestnik, 2004, št. 3., str. 19) pripovedoval tudi

domačin Anton Hosner - Kurtle, ki je gor nosil hrano. Kot mladoletni fant je opravil več deset nošenj, iz Zadnjice se je ovešen s tovorom do vojašnice povzpel kar po najkrajši poti, Čez Komar. Čez kline in mimo žic (pot spada med zahtevne zavarovane poti) je kot skal dobro vajeni trentarski poba nazaj grede kar tekel ...

Javno mnenje je bilo ogorčeno

Seveda pa niso bili vsi zadovoljni nad takšnim "napredkom". Javnost je bila nad nasiljem nad "sveto goro"

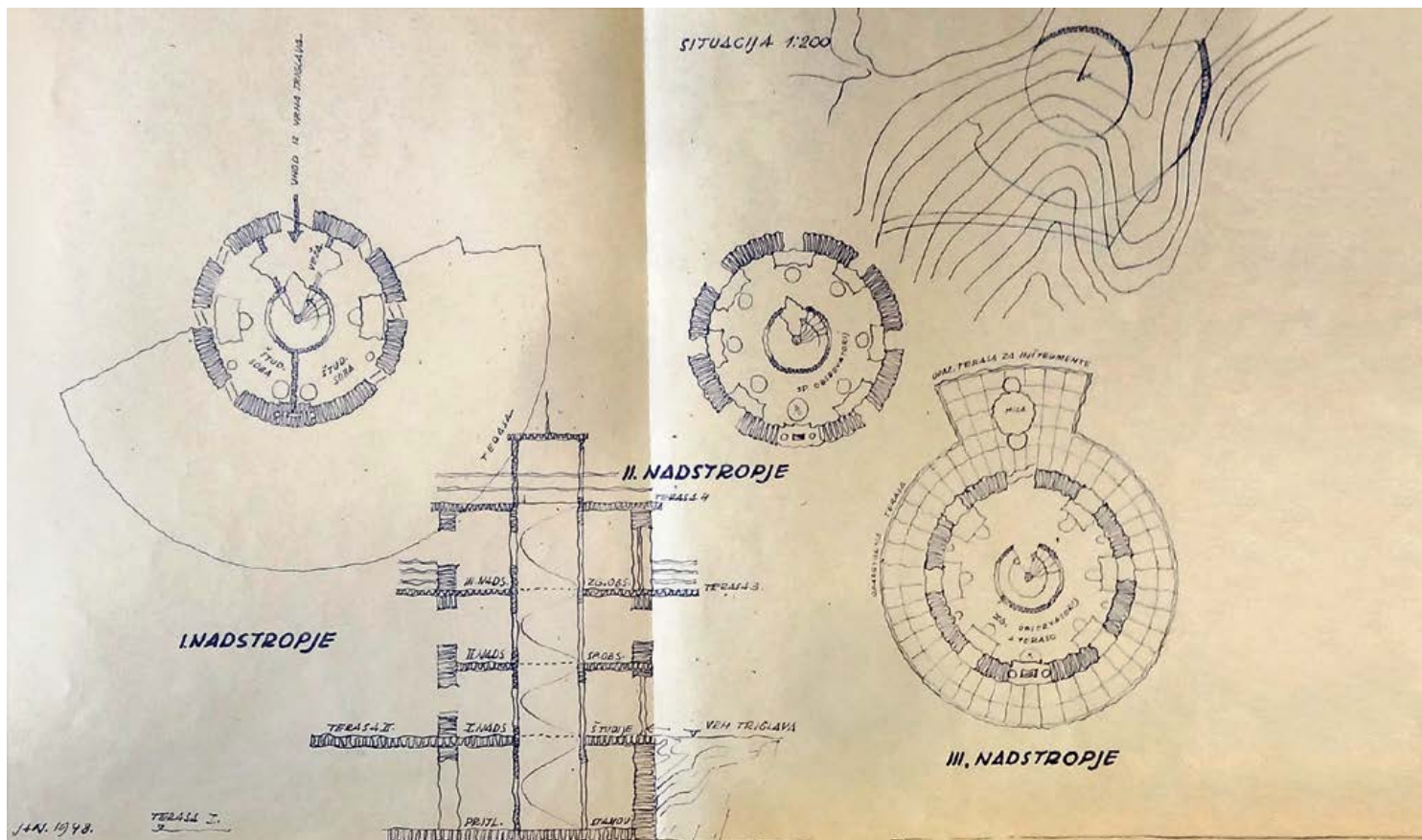
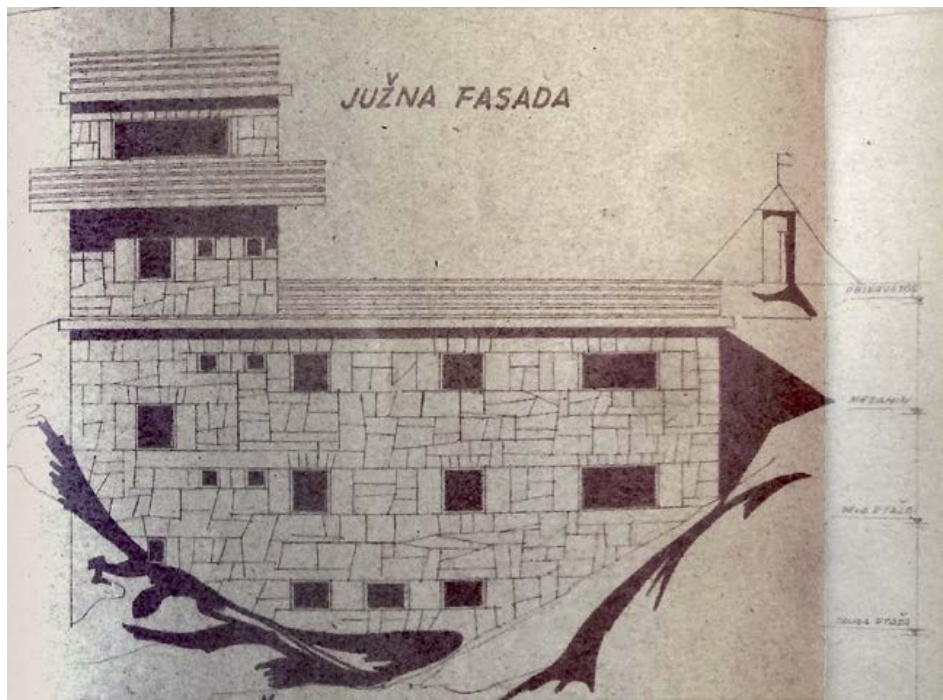
Različne idejne skice arhitekta Franca Kugliča, na katerih vidimo več različic načrtovanega objekta. Arhiv Agencije RS za okolje

izredno razburjena in dela so se čez noč ustavila. Govorilo se je, da je imel ključno besedo za ustavitev dr. Miha Potočnik, po drugi strani pa menda ni bil preveč zagnan niti investitor, saj naj ne bi imel popolnoma zagotovljenih sredstev, ki bi morala biti glede na izredno zahtevno gradnjo zelo visoka. Vsekakor se je zaradi

opustitve projekta Triglav ohranil v vsaj kolikor toliko neokrnjeni obliki. Nasilje nad njim se je sicer izvajalo že prej, gradnja observatorija bi bila le vrh ledene gore. Kar spomnimo se starih opisov prvoprstopnikov in opisa pristopov na Triglav do konca 19. stoletja. Edini pristop je potekal po grebenu z Malega Triglava, ki je bil po pripovedovanju hrabrih "osvajalcev" oster kot nož, zato so ga v glavnem kar prejahali. V slikovitem opisu profesorja Ivana Tuška z naslovom *Potovanje okrog Triglava* iz leta 1860¹ beremo, kako je njega in njegovega prijatelja stari bohinjski vodnik Ivan Škantar - Šest popeljal na vrh. Ko sta klienta počasi kobacala po grebenu, se je vodnik stoječ sredi najostrejšega grebena nenadoma ustavil in si v grozo prestrašenih strank teatralno nabasal pipico in iz nje zapuhal v znak svoje velike korajže.

Te divje romantike je bilo konec z Jakobom Aljažem, ki je vedel, da so tehnične težave glavna ovira množičnosti planinskega obiska, zato je dal ostri greben razstreliti, v skale pa

¹ Izšel je v Celovškem *Slovenskem glasniku*, poobjavili smo ga tudi v letošnji februarški številki *Planinskega vestnika*.

so vzdali visoke železne kline, skozi katere so potegnili jeklene žice, ob katerih je hoja postala varna. Prav tako je nastalo Staničevo zavetišče, tista votlina ob poti malo pod vrhom. Da bi se lahko vanjo pred nevihto in strelo zatekli planinci, so jo z dinamitom izstrelili v živo skalo. A naj bó Aljažu, vse to je bilo storjeno

v interesu varnosti ljudi, ne v interesu oblasti.

Čemu pri napredku ne znamo izbrati pametnejše poti?

Zgodba o observatoriju se je v *Vestniku* konkretnije omenila še enkrat v začetku šestdesetih let, ko se je o vrednotah in neokrnjenem okolju

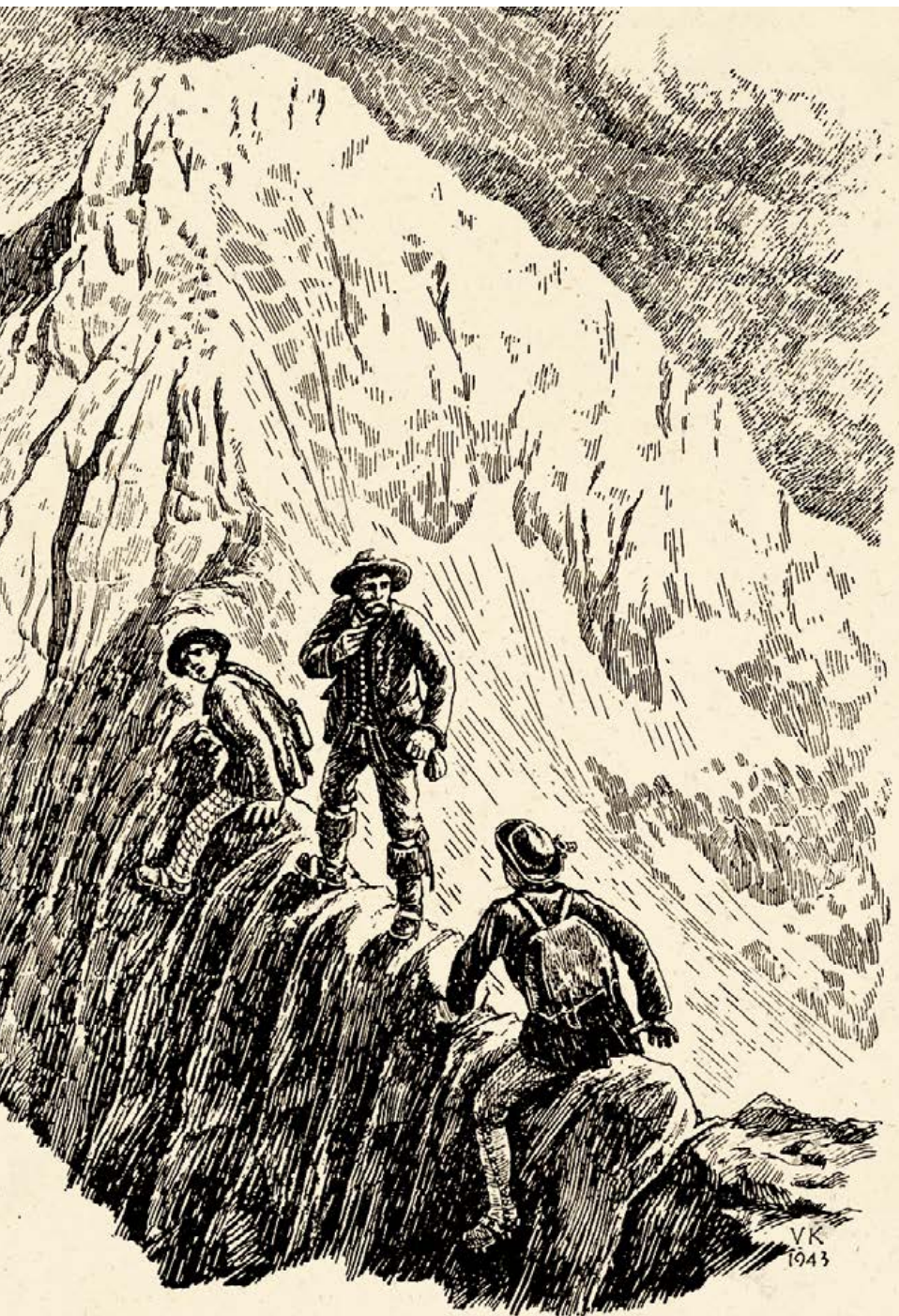
razpisal Marjan Keršič - Belač (*Ste za žičnice ali proti njim?*, *Planinski vestnik*, 1960, št. 3, str. 97). Poleg observatorija je naštel še nekaj podobnih cvetk našega povojnega napredka, med drugim tudi načrtovanega "zločina nad Bohinjskim jezerom" – tam naj bi naredili hidroelektrarno. Več kot zrno resnice se skriva v njegovem stavku, da vrednot in lepote dežele ni mogoče meriti le v kilovatih in konjskih silah, temveč tudi s tišino, ki jo človek še najde v naših gozdovih in ob bregovih zelenih voda ...

Žal so naši "glasniki tehnološkega napredka" po slabih izkušnjah z javnim mnenjem, ki je postalo zelo glasno tudi zaradi pisanja v *Planinskem vestniku*, pozneje ubirali bolj prikrite poti. Svojih načrtov niso več predstavljali širši javnosti in marsikaj se nam je pozneje "kar zgodilo". Tako npr. veliki in vpadljivi televizijski oddajniki na vrhovih gora (v današnjem času pa denimo poskusi postavitve verige vetrnih central).

Lahko bi imeli meteorološki observatorij, če ...

Belač v svojem pisanju nikakor ni nastopal proti napredku, saj se je dobro zavedal njegovega pomena. Ni pa mu bil všeč način izbire lokacij za tovrstne objekte in preveč izstopajoča končna izvedba. Slovenija bi prav lahko imela svoj višinski meteorološki observatorij, ki ne bi šel nikomur pretirano v nos, vendar ne po načelu *Aut Caesar aut nihil* (Ali cesar ali nič). Morda bi lahko naredili manjši in manj vpadljiv objekt na vrhu Kanjavca (2596 m), ki je dovolj visoka in osamljena gora, da bi bili vetrovni podatki primerljivi s tistimi na vrhu Triglava ...

Če potegnem črto, smo z opustitvijo tega projekta nekoč prihranili velik kup denarja, ohranili Triglav in imamo danes zanimivo zgodbo. Le podatki o vetru so na Kredarici manj točni, kakor bi bili izmerjeni na samem vrhu. A kdo ve, tudi to bo morda nekoč rešeno s kakšno napredno tehnologijo ... ◉

Risal ing. Vlasto Kopač

„Groza naji je bila, ko sva ga vidila stoječega na ozkem grebenu nad strašno globočino . . .“

Risba Vlasta Kopača prikazuje vzpon na Triglav pred skoraj stoletjem in pol, ko je bil greben med Malim in Velikim Triglavom še oster in nezavarovan.

Saj gre, fantje¹

Pogovor z Lynn Hill

Mire Steinbuch

Lynn Hill Arhiv Lynn Hill

Na tekmi v Arcu (zmagala je petkrat) je izvedela, da bo zmagovalec nagrajen z novim avtomobilom. "Kdaj bodo pa ženske dobile avto?" je vprašala organizatorja. "Ko bodo plezale zgoraj brez," ji je smeje zabrusil.

Na tekmovanjih v naravi *Preživetje najmočnejših* (Lynn je zmagala štirikrat) so ženske tekmovaly v štirih disciplinah, moški v šestih. Že na prvi tekmi je izvedela, da so denarne nagrade za moške trikrat višje. Organizatorjem je predlagala, naj ženske, glede na število disciplin, dobijo samo tretjino manj, 10.000 dolarjev, moški pa 15.000. Ker se niso strinjali z njo, je punce nagovarjala k uporabi. Da ne bi tekma propadla, prenašala jo je tudi neka TV-mreža, so ji obljubili, da bodo prihodnje leto uresničili njen predlog. Držali so besedo! Po vsem tem bo kdo pomislil, da je bil njen motiv pohlep po denarju. Niti ne, kajti že pred koncem srednje šole je začela opravljati razna dela, da je imela denar za sproti. Med študijem se je preživljala sama, si plačevala najemnino in šolnino. Z nagradami na tekmovanjih je zaslužila precej več kot natarica ali trenerka gimnastike.

¹ Spodbudna izjava Lynn Hill v filmu *Vstaja v dolini*, izrečena po njeni prosti ponovitvi smeri Nos v El Capitanu. (op. M. S.)

Začniva s citatom iz vaše knjige *Climbing Free: My Life in the Vertical World*, ki ste jo napisali skupaj z Gregom Childom: "Bistvo prostega plezanja je v prilagajanju osebnih sposobnosti in dimenzij značilnostim stene in ne obratno." Je to moto, katerega smisel je pomemben tudi v vašem vsakdanjem življenju?

Da. Plezanje je prisposoba za življenje. S tem komentarjem sem mislila, da namesto da spremenite skalo ...

... s klesanjem oprimkov?

Tudi ... in si omogočite vzpon, raje poiščite način, s katerim približate svoj nivo izzivu in postanete izkušenejši in močnejši, da boste kos naravi stene. Mislim, da moramo v življenju početi enako. Če se za nekaj potrudite, tak pristop ponavadi deluje.

Kako vam je gimnastika koristila pri plezanju?

Gimnastika je zelo dobra za fizično in psihično pripravo, za gibljivost, mišično moč trupa, spoznavanje svojega telesa. Včasih si morate enostavno zaupati, da boste nekaj lahko naredili. Če delate premet, se vse dogaja zelo hitro. V glavi morate imeti zasnovo, vizualno sliko ali občutek, še preden izvedete figuro, in nobenega dvoma. Ko vzamete zalet, ko

Carolynn Marii Lynn Hill je francoski plezalski zvezdnik Jean-Baptiste Jibé Tribout leta 1986 zagotovil, da nobena ženska ne bo nikoli sposobna preplezati na pogled smeri z oceno 7c (IX). Ne vemo, kaj si je mislila Lynn ob tem, vemo pa, kaj je naredila po tem. Tri leta pozneje sta se v Lyonu Luisa lovane in Lynn Hill v superfinalu ženskega tekmovanja pomerili v moški finalni smeri, ki je bila ocenjena ravno s 7c. Lynn je padla tik pod vrhom, par metrov višje nad oprimkom, s katerega je odpadel Jibé Tribout.

ste v zraku, ne smete pomisliti: "Oh, ne, najbrž ne bom zmogla." Enako je pri plezanju. Ko se odločite za določeno smer in ugotovite, da je težja, kot ste mislili, in vas je morda strah, se ne morete kar obrniti in se vrniti, morate nadaljevati in se pravilno odločati. Morate si zaupati, da se bo izšlo, če se boste zbrali in potrudili.

Mislite, da manj sposoben plezalec v lažjih smereh izkusi enako raven užitka, strahu in adrenalina kot vrhunski plezalec v mnogo težjih, višje ocenjenih smereh?

Mislim, da začetnik in izkušen plezalec lahko občutita enako. Morda je med njima sprva nekaj razlike, začetnik morda drugače ocenjuje tveganje kot izkušenejši plezalec. Mogoče se nečesa prej prestraši kot starejši po stažu. Bolj izkušen plezalec bo v nevarnih situacijah prej prepoznal nevarnost in se spoprijel z njo, začetnik pa bo morda za nekaj časa otrpnil, preden se bo zbral in ugotovil, kako naj reši težavo.

Je bila sprememba v načinu plezanja – videnje na vrvi in ogledovanje oprimkov ali študij kombinacije gibov oziroma vrtnanje svetrovcev od zgoraj navzdol – evolucija ali revolucija?

V vsakem športu ali dejavnosti so spremembe. Lahko je evolucija, če želite, čeprav nekateri mislijo, da ni v pozitivni

smeri. Mislim, da je šlo za naravno iskanje novih možnosti v težkih smereh, ki zahtevajo svedrovce, kajti brez njih varovanje v gladki steni brez počni ni možno. S tem so se povečale možnosti za plezanje, kajti ljudje se niso več strinjali z idejo, da je tako početje goljufanje. Nekateri plezalci za varovanje ne uporabljajo niti pripomočkov z vzmetjo, ker mislijo, da olajšajo in razvrednotijo plezanje. Zavračajo vsako tehnologijo, ostali svet pa je ne, saj izbira novih možnosti omogoča napredek.

Že dolgo ste zagovornica enakopravnosti spolov. Se je do danes nagrajevanje kaj spremenilo?

Govorila sem z nekaterimi mlajšimi plezalkami. Pravijo, da je bolje, da je ženski nagradni sklad zdaj višji. Če pogledate s poslovnega stališča, so moški za isto delo še vedno bolj plačani. Težko je natančno primerjati, če govorimo o profesionalnih plezalcih, saj niso vsi enaki. Ne morete jih tržiti, kakor lahko tržite ljudi v drugih poklicih, kjer opravljajo enako fizično delo. Statistika v Ameriki kaže, da ženske

je bila čast, da mi je uspelo, hotela sem pokazati, da so ženske ravno tako sposobne veliko doseči in da jih ne omejuje tisto, kar drugi mislijo o njih. Da so lahko zveste same sebi in uresničijo tisto, o čemer sanjajo. Če hočeš biti v nečem prvi, moraš verjeti vase in storiti, kar je potrebno, da to dosežeš. To nima nič opraviti s stereotipnimi pričakovanji drugih, to je veliko pristnejše od takih omejitev.

Kako ste se počutili kot prvi človek, ki je prosto preplezal Nos (leta 1993)

Navajam del besedila Martine Čufar, ki ga je napisala po Petzlovem plezalnem izletu leta 2004: "Zame je bila velika čast plezati z njo. [...] Zmagala bi tudi v plezanju na pogled, toda v smeri z oceno 7a je bil tisti resnično dolgi gib, skok, ki ga ni mogla narediti. Jaz sem skoraj petnajst centimetrov višja od nje in sem ga lahko." Če bi bili nekaj centimetrov višji (od 157 cm), bi bilo dosti lažje za vas, da bi plezali še bolje?

Hm, nisem prepričana. Rada bi bila malo večja, vsaj pri določenem tipu plezanja, posebno na balvanih, kjer so oprimki lahko daleč narazen. Videla sem manjše ljudi, ki so skakali na oprimke, a v skokih nisem preveč dobra, to ni moj stil. Ko sem začela plezati, sem bila bolj statična, nisem dosti skakala, naučila sem se uporabljati dinamično tehniko. Višina bi mi verjetno pomagala v določenih smereh. Mislim, da ne bi bilo slabo, če bi bila malo večja, a ne preveč.

dobijo le 77 centov od dolarja, 23 centov manj kot moški. To je povprečje. Celo na podelitvi oskarjev so nagrajenke zahtevale enake zneske kot moški. O tej temi še vedno potekajo razprave v medijih in res ni pošteno. Danes ženske ne delajo samo v službi, ampak so več zaposlene tudi doma, čeprav ni nobenega razloga, da tudi moški ne bi mogel poskrbeti za otroka, če izvzamemo dojenje. Ženske delajo več za manj denarja.

Zdi se mi, da je bila vaša prosta ponovitev smeri Nos v El Capitanu – poleg tega, da je bila, po mojem mnenju, vaš življenjski dosežek – brca v rit moškemu šovinizmu. Se strinjate?

Mm, moram reči, da je dejstvo, da je bila ženska tista, ki je prva prosto preplezala Nos, pritegnilo pozornost ljudi, kajti skoraj vsi so predvidevali, da bo to naredil moški. Večina vrhunskih dosežkov v tem športu pripada moškim. Zame

in naslednje leto kot prva oseba, ki ga je prosto ponovila v manj kot 24 urah? Je bilo kakor odkritje popolnoma nove dimenzije?

Ko sem opravila prvi prosti vzpon, sem bila zelo zadovoljna, to je bil preboj: yes, dá se tudi prosto! Občutek je bil zelo dober. Moj prijatelj in soplezalec Brooke Sandhal je prosto preplezal vso smer razen dveh odsekov. Mislim, da je bilo zelo lepo od njega, ker ni vztrajal, naj počakam, da bo še on splezal na frej. Ni ravnal tako kakor soplezalec Tommyja Caldwell v Dawn Wallu,² ki je potreboval skoraj cel teden, da mu je uspelo prosto preplezati 15. raztežaj, Tommy pa ga je potrpežljivo čakal. Razumem, da je bilo zanj zelo pomembno, da bi uspel, zato

² Smer v steni Dawn Wall v El Capitanu. Prva sta jo v 28 dneh s pomočjo tehnike preplezala Waren Harding in Dean Caldwell leta 1970. Prosto sta jo letos v 20 dneh ponovila Tommy Caldwell in Kevin Jorgeson. (op. M. S.)

svojega soplezalca še toliko bolj spoštujem, ker iz proste ponovitve ni delal problema. Bil je razumen in je sprejel, da v tistem trenutku pač ni dovolj sposoben in je samo rekel: "Srečen sem, da ti je uspelo in da sem del tega zgodovinskega vzpona." To je bilo res pristno plezalno partnerstvo. Dejstvo, da sem opravila prvi prosti vzpon, je pomembno za zgodbo o Yosemiteh.

Čprav vas sneg in led nista nikoli privlačila, ste odšli na odpravo z ekipo North Facea v Kirgizistan. Tam ste opravili tri prve proste vzpone, eden je bil prvenstven, na tri različne, več kot štiri tisoč metrov visoke vrhove. Zakaj ste odšli tja?

Bila sem dovolj radovedna, da sem poskusila plezati v skali v alpskem okolju. Zdela se mi je dobra priložnost, da grem v družbi izkušenih Alexa Lowea, Grega Childa, Conrada Ankerja. Tam je bila tudi Kitty Calhoun, ki je bila štiri mesece noseča. To je bilo zelo drzno od nje; če bi imela težave, bi bilo problematično, saj nismo imeli nobene povezave z zunanjim svetom. Pravijo sicer, da je nosečnica po prvem trimesečju že precej stabilna, vendar jaz tega ne bi storila, bi se preveč bala. Postavljati na kocko svoje življenje je eno, ko sta dva, je odgovornost večja. Mislim, da ni plezala v vodstvu, kot drugi v navezi pa ji je šlo dobro.

Biti v veliki steni je vedno avantura. Zame je bil to test, ali lahko uživam v takšni vrsti plezanja. Ko sem bila mlajša, je svak umrl pod vrhom Aconcague, zato sem bila do alpinizma vedno rezervirana. Ni mi všeč, če me zebe, moje roke hitro postanejo mrzle. Sicer nimam Raynaudove bolezni, imam pa nizek pritisk, počasen pulz in nimam veliko telesne maščobe.

Jon Krakauer je zapisal: "Lynn Hill ni le ena najboljših plezalk na svetu, temveč spada med najboljše plezalce v skali vseh časov." Stephen Venables vas v svoji knjigi The First Ascents imenuje "briljantna Lynn Hill". Kaj lahko poveste o teh ocenah?

Niso mi všeč nazivi, kot je *najboljša*, ker nikoli zares ne držijo. V določenem trenutku bo eden nekaj naredil bolje kot drugi, zatem bo to uspelo nekomu tretjemu – vedno je tako. Trdite, da je nekdo najboljši, bo v naslednji sekundi že napačna. Lahko je najboljši v določenem

1 Lynn Hill v plezališču Flatirons v Koloradu
Foto: Chris Noble

2 Plezanje v Kirgizistanu Foto: Chris Noble

Lynn Hill pleza zadnji raztežaj v smeri Nos, El Capitan. Foto: John Bachar

trenutku, a že v naslednjem ni več. Naslovi naj bi dali ljudem predstav o viziji, ki jo ima določen plezalec, ko prepleza nove smeri, ki odstopajo od običajnih, in prinesejo nov pogled na dejavnost.

V svoji knjigi ste zapisali, da je plezanje ena od redkih aktivnosti, v kateri se počutite dobro, tudi kadar ste potrti. Ali plezanje v ZDA uporabljajo kot vrsto terapije?

Veliko ljudi gleda nanj na ta način, da. A enako lahko velja tudi za meditacijo, jogo, tek ali kaj drugega. Plezanje vam omogoča, da se popolnoma skoncentrirete, se mu posvetite in ne razmišljate o drugih stvareh. Vsaj začasno vas pomiri in dopusti, da se dobro počutite. Pri plezanju se angažirajo telo, misli in čustva. Zame je plezanje najboljšo, ker je tako kompleksno in se morate naučiti, kako sprostiti in skrčiti mišice. Zaupati morate ritmu, ki zajema tudi pravilno dihanje, sposobnost predvideti, kaj boste naredili v naslednjem trenutku, in načrtovanje gibov. O tem vam ni treba dosti premišljevat, ker ste se vživeli v trenutek.

Zdi se mi, da ste se vedno izogibali ekstremnemu tveganju. Postavili ste si skrajno mejo in pazili, da je niste prekoračili niti med plezanjem niti med kaskaderskimi akrobacijami,

npr. rekordnim spuščanjem po vrvi iz helikopterja ali plezanjem čez kupolo toplozračnega balona na višini dva tisoč metrov brez varovanja.

Ko sem začela plezati, še nisem prepoznala tveganja tako kakor ga zdaj, zato sem nevede več tvegala. Ko zdaj pogledam varovalo pod seboj ali steno nad seboj, vem, ali bo srhljivo oziroma težko. Ko si mlajši, več tvegaš in ne razmišljaš dosti o tem. To je v naravi mladosti, zlasti mladih moških, pri katerih včasih razsoja testosteron. Zdaj je pri meni tveganje bolj preračunano, zajema stvari, ki jih lahko nadziram. Ko si v krajih z objektivnimi nevarnostmi, kot so zapadno kamenje ali plazovi, se zavedaš, da kockaš. Skušam biti razumna, ker se zavedam, da imam otroka, rada bi bila z njim, vsaj dokler ne odraste. Storila bom vse, da bi izločila nepotrebno tveganje.

Pravijo, da je med drznostjo in neumnostjo tanka črta. Kdaj plezalec običajno prestopi to linijo?

Ta tanka črta se pojavi v filmu *Vstaja v dolini*. Jim Bridwell je to izjavil. Ko sem slišala, sem se smejala. Veliko ljudi pravi, da je to kliše, ki nakazuje, da obstaja področje, kjer se boste namenoma podali v tveganje. To ni povsem razumno, saj veste, da obstajajo dejavniki, nad katerimi nimate nadzora. Vstopate v neznano, kjer sprejemate, karkoli se bo zgodilo. Morda ste izkušeni, morda niste. Tu ste lahko neumni, ker se podajate v situacijo, v kateri ne veste niti tega, kako boste odreagirali. Morda so možnosti 50 : 50.

Se je vredno igrati z življenjem? Morda je včasih na določeni točki vašega življenja res pomembno, da igrate. Vržete kocko in upate, da boste dobili. Mislim, da je odločitev, ali je neumno ali ni, osebna. Jaz se te "tanke črte" izogibam.

Kdaj ste bili gostja v Beli hiši?

Uh, v začetku devetdesetih. Povabljena sem bila na srečanje z Barbaro Bush ob obletnici sprejetja 9. amandmaja, ki predpisuje enako financiranje za dekleta in fante v športu in izobraževanju. Sprejeli so ga leta 1972 v okviru enakih možnosti. Pomagal je tudi meni, ko sem v srednji šoli trenirala gimnastiko. Zdaj je štipendija zaradi krčenja proračuna nižja.

In kaj je bil razlog za povabilo?

Ne vem natančno. Tedaj sem bila precej v medijih kot športnica in zagovornica enakopravnosti spolov. Najbrž je to pripomoglo k povabilu.

Koliko je rojstvo sina spremenilo vaše življenje?

Precej. Zdaj bolj pazim, koliko tvegam. Ko imate sina, niste več toliko osredotočeni na lasten program in na to, kaj bi radi naredili. Ko nekaj delate za drugega, se hkrati učite biti manj sebični. Zame je zdaj izziv biti srečna tudi brez potovanj po svetu. Še vedno rada spoznavam različne ljudi, različne kulture, različna okolja, zato sem zdaj tu, v Ljubljani, kot predavateljica na festivalu gorniških filmov. Brez tega je treba najti srečo na enostavnejše načine. Pomaga mi, da se razvijam in se učim komuniciranja skozi odnose. On je fant, razumeti ga moram kot ženska; morda bo to pomagalo, da bom končno razumela moške. (*smeh*) Moj deček je zelo fantovski, vendar ne v klasičnem smislu, ne igra se veliko s tovrnjaki. Zelo je trmast. Včasih rad malo popleza, vendar ga ne silim. Sam se mora odločiti za plezanje. Če bi ga priganjala, bi počenjal ravno nasprotno.

Vaš mož je chef. Ali to pomeni, da jeste slastno, zdravo domačo hrano in vam ni treba skrbeti za vsakodnevno kuhanje?

Mož ne živi več z mano, toda cenim dobro hrano. Dejstvo, da sem mama in da nisem kuhala, pomeni, da se moram kuhanja učiti. Sicer znam pripraviti kosilo, vendar so drobne malenkosti, zaradi katerih dober šef naredi okusno jed. Rada dobro jem, vendar nisem tako talentirana kot on.

Kakšni so vaši načrti?

Prezgodaj je, da bi govorila o tem. ○

UŽIVAJTE V NEOKRNJENI NARAVI

Raziskovanje naravnega okolje je več kot gola rekreacija. Daje nam poseben užitek, saj preizkušamo svojo vztrajnost in meje lastne zmogljivosti. Naj bo narava vaš motivator z opremo, ki vas ne omejuje, ampak omogoča užitek na vsakem koraku!
Več na www.salomon.com

salomon

USTVARJENO ZA SVOBODO

Na sončnem grebenu visoko nad Sočo

Polovnik

Matija Turk

Med Žago in Kobaridom se nad levim bregom reke Soče dviga dolgi greben Polovnika. Vzporedno s tokom Soče narašča njegova višina, ki najvišjo točko doseže na Krasjem vrhu, 1773 m, ki je edini vrh v grebenu, na katerega pelje označena planinska pot. Na ostale vrhove: Veliki Polovnik, 1471 m, Vrh travnika, 1476 m, Špik, 1482 m, ter na markantnejši Pirhovec, 1663 m, in Veliki vrh, 1764 m, vodijo neoznačene vojaške, pastirske in lovske poti.

Greben Polovnika, okoli katerega naredi Soča velik ovinek pri Žagi. V ozadju Krn.

Foto: Oton Naglost

Severne, bovške strani, bukovi gozdovi segajo visoko pod greben in počasi preraščajo njegove nižje, bolj zaobljene vrhove. Zato daje Polovnik, če si ga ogledujemo s Kanina ali Rombona, vtis zaraščene in neprivilačnega grebena. K temu dodatno prispeva bližina višjega in bolj vitkega grebena Kal-Vršič-Krncica, nad katerim bedi nezgrešljiva podoba Krna. Popolnoma drugačno sliko od severne kaže južna plat Polovnika, kjer se travnato-skalna pobočja strmo spuščajo naravnost proti Soči.

Z naraščajočo višino pa se redči tudi gozd in greben postaja vse bolj odprt in razgleden. Zato se vsakomur, ki se povzpne na Pirhovec, Krasji ali Veliki vrh, zagotovo vtisnejo v spomin razkošni pogledi na Krnsko pogorje, Kaninske gore in smaragdno Sočo, najlepšo reko Evrope, kot jo je vneseno imenoval Julius Kugy. Na Polovniku nas prevzame občutek, da smo se znašli prav v najlepšem kotičku soških gora, nad katerimi ponosno kraljuje Krn.

Zapuščene planine

V času pred prvo svetovno vojno, ko Polovnika še niso po dolgem in počez prepredale vojaške mulatjere, je nanj vodila pastirska pot iz Loga Čezsoškega. Planini Polovnik, opuščeni okoli leta 1960, so pripadale obširne travnate planjave na slemenu Velikega Polovnika in vzhodno od njega. Na planini se je

poleg drobnice pasla tudi goveja živina. Od prvotnih stanov je ostalo komaj kaj sledov, ruševine, ki jih danes srečamo ob poti, pripadajo novejšim stanom, ki so jih zgradili tik pred drugo svetovno vojno. Gradnjo novih zidanih in betonskih objektov so olajšale vojaške poti in obilica gradbenega materiala, ki ga je za seboj pustilo vojaštvo. Ker je Polovnik brez tekoče vode, so na novi planini zgradili velik zbiralnik za kapnico, saj so morali prej pastirji hoditi po sneg v snežno jamo daleč pod Pirhovec.

Na severni strani Polovnika leži sredi težko prehodnega kraškega sveta pod Velikim vrhom planina Jama, uničena in zapuščena med prvo svetovno vojno, po kateri se ni več opomogla. V bližini se odpira Pertna jama, po kateri je planina najverjetneje dobila ime. V okolici je še več jam in brezen, v katerih so pastirji

nabirali sneg za vodo. Na mestu nekdanjega pastirskega stanu so lovci postavili kočjo. Okolica je že vsa zaraščena in težko si je predstavljati, da so še pred stoletjem planinski pašniki segali vse do melišč pod grebenom Krasjega in Velikega vrha. Na tej planini so prebivalci Čezsoče pasli ovce in koze, saj zaradi zahtevnega kraškega sveta ni bila primerna za govejo živino. Staro pastirsko pot, ki vodi iz doline Slatenika, danes uporabljajo lovci, ki še edini skrbijo, da se poti na Polovniku povsem ne zarastejo.¹

Največja planina na Polovniku je bila planina Dolec, ki pa je bila v lasti prebivalcev kobariške strani. Leži sredi širokega dola med Pirhovcem in Velikim vrhom. Od nje je ostalo le nekaj podrtih zidov.

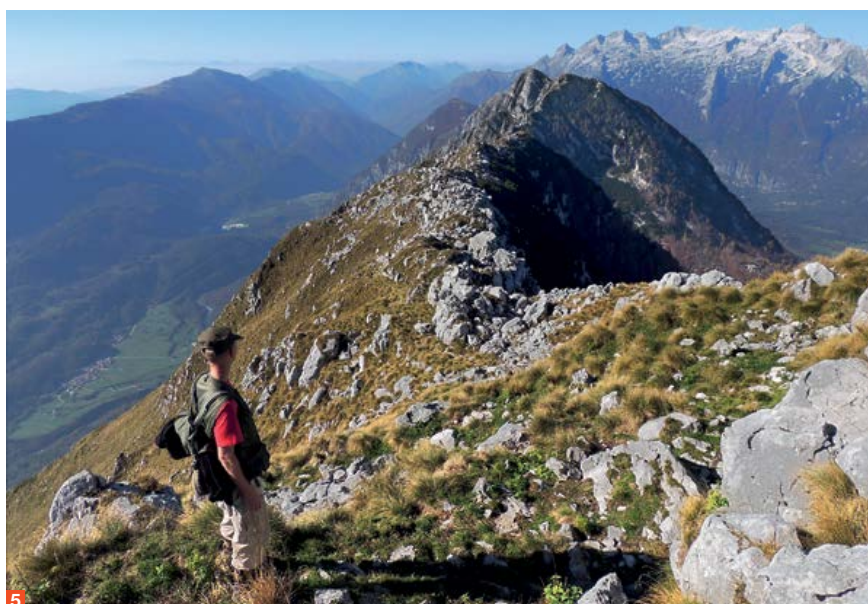
¹ Več o planinah Polovnik in Jama v: Miroslav Kajzelj, *Bovško: od doline do planine*, Debora 2011.

1 Polovnik v vojni

Polovnik so med prvo svetovno vojno brez boja zasedli Italijani. Svoje prednje linije so imeli na pobočju nad potokom Slatenik in pri planini Predolina, kjer so jim z Javorščka v lonce gledali Avstrijci. Ker je bil sam greben z niže ležečo obrambno črto dobro zavarovan pred nenadno zasedbo sovražnika, so Italijani na njem začeli izvajati obsežna gradbena in utrjevalna dela. Mulatjera, ki vodi od okljuka Soče pri Žagi na Veliki Polovnik, je prava gradbena mojstrovina. Čeprav v začetku slabo vidna in marsikje podrta, je ponekod široka kot prava cesta. Večji del je vsekana v živo skalo, hudourniška korita premoščajo betonski mostički. Takšna je tudi mulatjera iz Magozda na planino Dolec, kjer je stalo veliko vojaško naselje, od katerega so ostale le terase barak in razvejana mreža vojaških poti. Če bi vojna trajala še leto dlje, bi Italijani vzdolž celotnega grebena zgradili mulatjero, tako pa se ta vzhodno pod Velikim vrhom konča in do Krasjega vrha se je

1 Krasji vrh nad Drežniškimi Ravnami. Desno pod njim vodi cesta na planine Zapleč, Zaprikraj in Predolino. Foto: Matija Turk

2 Spomenik italijanskemu topniškemu častniku pod Krasjim vrhom je eden najlepših vojnih obeležij v gorah nad Sočo. Foto: Matija Turk

3 Po pobočju Velikega vrha nad planino Dolec se vijejo vojaške poti. Desno Krn. Foto: Matija Turk

4 Proti Pirhovcu čez zapuščeno planino Polovnik Foto: Matija Turk

5 Na grebenu Krasji vrh–Veliki vrh Foto: Matija Turk

treba po "trentarsko" prebiti po travnatem grebenu.

Vzdolž grebena od Velikega Polovnika do Velikega vrha naletimo na posamezne kaverne in topovske položaje, najmočnejšo topovsko postojanko pa so Italijani imeli v kotanji vzhodno pod Krasjim vrhom. Tu si lahko ogledamo velike kaverne, v katerih so imeli nameščene francoske topove Delpont. 75 mm granate teh topov, kar jih je še ostalo, so varno shranjene v kovinski kletki na dnu vrtače. Če si vzamemo čas in malo pobrskamo po položajih, bomo našli napisno ploščo, ki nam pove, da so imeli tu nameščene tudi težje topove kalibra 105 mm. Žrela topov so bila usmerjena na Humčič, Javoršček in planino Golobar. Na teh položajih je ohranjen eden najlepših vojnih spomenikov, prisekani kamniti steber, ki so ga leta 1915 postavili v spomin topniškemu častniku, ki ga je na tem mestu zadela avstrijska granata.

24. oktobra 1917 so vojaki 7. koroškega polka pod poveljstvom stotnika Bargerja krenili v napad na Polovnik.² Z Javorščka so se v globel Slatnika spustili po vrveh, nato pa začeli prodirati čez težko prehodni kraški teren mimo planine Jama proti Velikemu vrhu. Tik pred temi usodnimi dogodki je prišel v topniško

postojanko pod Krasjim vrhom 24-letni podporočnik in poznejši znani italijanski pisatelj in pesnik Carlo Emilio Gadda. Kot poveljnik mitralješkega oddelka, ki so ga semkaj poslali v zaščito Krasjega vrha pred skorajšnjim sovražnim napadom, je v svojem dnevniku dramatično opisal dogodke, ki so sledili.³ Položaje pod Krasjim vrhom je opisal tako natančno, da bi jih z njegovo knjižico v roki na licu mesta lahko poskušali prepoznati. Gadda s svojo mitralješko četo na muho ni dobil niti enega napadalca, streljali so na slepo. V megli in popolni zmedbi, ki jo je povzročilo topovsko obstreljevanje, niso vedeli, kaj se dogaja v dolini in na okoliških vrhovih. Vajen grozot Krasa ga niti dogodek, ko je eksplozija granate tovarišu odnesla glavo, ni preveč pretresel. Tesnobe in negotovosti jih je rešil šele ukaz o umiku.

Doživetja Polovnika

Večina mojih obiskov Polovnika je bila povezana z raziskovanjem soške fronte, ki se je razmahnilo z vpisom na fakulteto. Neredna in nezanimiva predavanja so botrovala temu, da sva bila tisto jesen s prijateljem Klemnom tedenska gosta v soških gorah. Med enim izmed takšnih izletov sva se z avtomobilom

komaj prebila po slabem makadamu na planino Zaprikraj sredi idilične doline med Krasjim vrhom in travnatimi pobočji grebena Kal-Vrščič-Krnčica. Pastirji so že odšli v dolino in planino sva za en večer v upravljanje prevzela midva. Pod nadstreškom sva postavila šotor in na kuhalniku zunaj na klopi kuhala čaj, saj alkoholne pijače tistikrat še niso bile v navadi.

Zarana sva se odpravila proti Krasjemu vrhu in se spotoma povzpela še na Debeljak, 1627 m. S kopastelega vrha sva zrla navzdol na melišča na nasprotni strani in med skalami zagledala sumljive temne lise. Bile so podobne italijanskim čeladam. Zdrvela sva navzdol in na melišču razočarana spoznala, da je šlo le za igro senc in svetlobe. S Krasjega vrha sva se podala še kakšnih sto metrov naprej po grebenu proti zahodu, nato pa po gruščnati, od zadnjega potresa precej razbiti grapi sestopila proti lovski poti, ki vodi na planino Jama. Hotela sva si ogledati še Kopicico, z ruševjem zaraščeno skalnato vzpetino, kjer so imeli Italijani drugo obrambno linijo. Pred napol zasuto kaverno so ležale zmečkane čelade in prazni okvirji za mitraljeze, katerih naboji so bili izstreljeni med avstrijskim napadom 24. oktobra 1917.

Brezskrbni študentski časi so že davno minili in tudi s Klemnom se le še poredko skupaj odpraviva v hribe. Zato sva se

² O tem napadu podrobneje v: Vasja Klavara, *Plavi križ*, Mohorjeva založba, 2000.

³ Carlo Emilio Gadda, *Beležka iz Kobarida*, ZTT EST, 2002.

Informacije

Polovnik

Julijske Alpe

Najbolj obiskan vrh v Polovniku je Krasji vrh, 1773 m, ki je glavni vrh v grebenu. Nanj pridemo po lahki označeni planinski poti s planine Zaprikraj, 1208 m, do katere vodi iz Drežniških Raven ozka in slaba makadamska cesta, ki ni primerna za dolga in nizka vozila. S planine Zaprikraj se mimo lovske kočice in skozi gozd po mulatjeri vzpenjamo do gozdne meje, kjer se pot razcepi. Leva možnost nas vodi mimo dveh okroglih betonskih protiletalskih položajev, ki jih domačini imenujejo "koluji". Desna (s katere se lahko povzpemo še na Debeljak) nas vodi mimo Snežne jame. Pod vrhom si ob poti lahko ogledamo ostanke topovskih položajev in barak, ki jih opisuje Gadda, ter spomenik padlemu italijanskemu častniku v obliki prisekanega stebra. Najbolje se je na Krasji vrh povzpeli po eni in sestopiti po drugi varianti. Tura traja 4 ure.

Krasji vrh s sestopom čez planino Jama: Bolj izkušeni planinci z dobrim občutkom za orientacijo in iskanje poti si vzpon na Krasji vrh lahko popestrijo, če z vrha nadaljujejo po grebenu proti zahodu in sestopijo do izhodišča mimo planine Jama. Od vrha lahko nekaj časa še sledimo mulatjeri levo pod grebenom, nato pa se mulatjera konča. Nadaljujemo po travnatem grebenu, ki se

raho spušča. Na najnižji točki grebena sestopimo desno po travnatih policah na z macesni poraščena melišča ob vznožju. Po meliščih prečimo v desno. Ko zagledamo lovska kočica na planini Jama, nadaljujemo spust v njeni smeri. Po bitki z rušjem se znajdemo v gozdu. Teren je izrazito kraški (nevarnost brezen!). Iz gozda izstopimo v kontu, na robu katere pod markantno steno stoji lovska kočica. Ob kočici je lepo vidna lovska steza, ki pripelje iz Čezsoče. Naša steza pa pelje ob vznožju markantne stene v smeri proti Krasjemu vrhu. Njen začetek je slabo viden. Ko stopimo na slabo uhojeno stezo, moramo biti pozorni, da je ne izgubimo, čeprav je označena z majhnimi oranžnimi pikami. Steza naredi za steno dolg ovinek v levo, preden se spet usmeri v desno, kjer se združi z lovska steza iz smeri Debeljaka. V kratkem prispemo na gozdno cesto, po kateri nas čaka še kar nekaj hoje do avtomobila. Tura traja 6 ur.

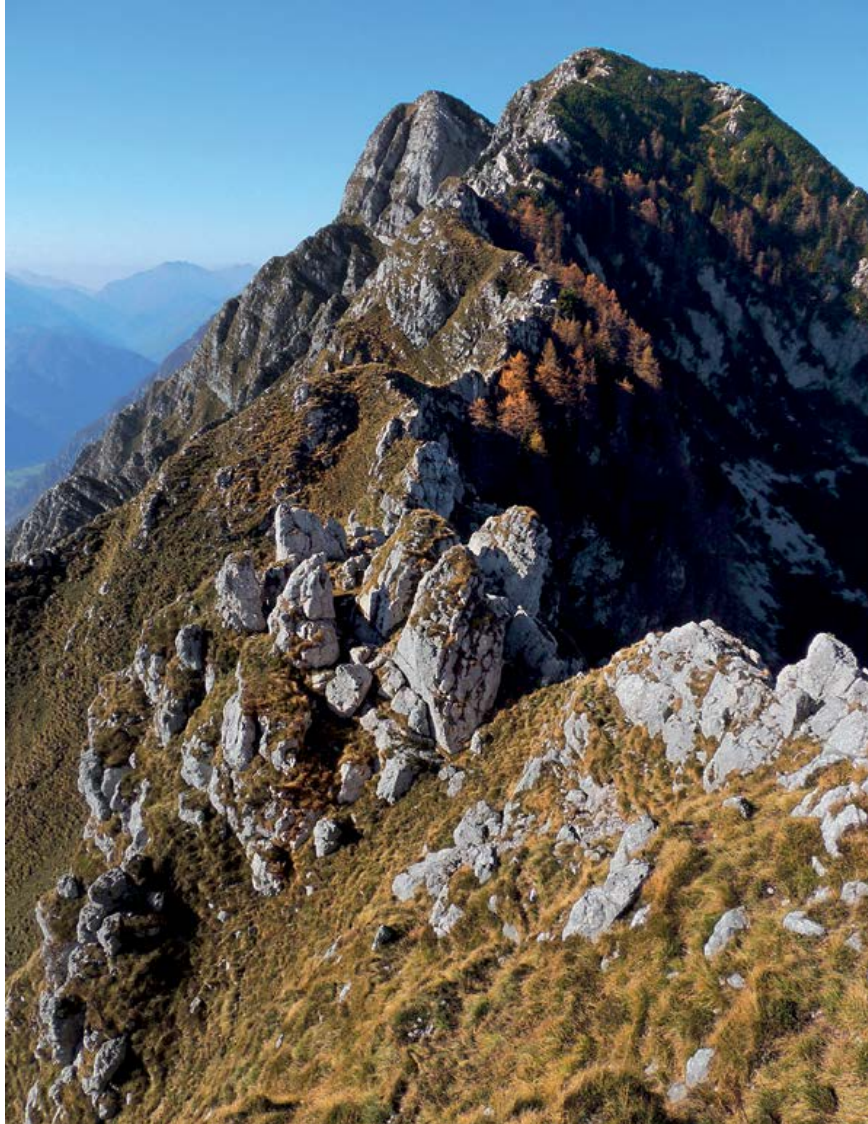
Veliki vrh, 1764 m, je po višini drugi vrh v Polovniku. Ker je vzpon nanj dolg in brez markacij, vrh večinoma sameva. Izhodišče vzpona je na koncu makadamske ceste s kapelico za vasjo Magozd. Vzpon na Veliki vrh je poleg izredne panorame privlačen zlasti zato, ker se nanj povzpemo po mojstrsko speljani mulatjeri, ki do propadle planine Dolec premaga dobrih 1000 metrov strmega

skrotastega pobočja. S planine Dolec nas do vrha čaka še okoli 350 metrov vzpona po travnatem pobočju, prepredenem z vojaškimi potmi. Že takoj za izhodiščem prečimo širok hudourniški graben Globoščak. Za njim poiščemo nadaljevanje mulatjere in začne se dolgo, zložno vzpenjanje. Nad lovska kočica postane pot bolj odprta in izpostavljena. Najbolj drzen del poti pod robom planine Dolec je vsekan v živo skalo in podprt z betonsko škarpo. Do vrha desno nad planino, ki je sicer videti blizu, nas čaka še kar nekaj vzpona. Sestopimo po poti vzpona. Skupaj bomo za turo potrebovali 7–8 ur. Če se bomo povzpeli še na sosednji **Pirhovec**, 1663 m, bo tura trajala vsaj uro več.

Prečenje Polovnika

Čeprav greben Polovnika po višini komaj dosega višino gozdne meje, prečenje celotnega grebena zaradi dolžine 10 kilometrov predstavlja svojevrsten podvig. V glavnem hodimo po mulatjerah in lovskih poteh, ki niso označene. Označena je le planinska pot na Krasji vrh. Mestoma odlično ohranjene mulatjere so na več odsekih poškodovane, porušene in zaraščene. Ker se od glavne mulatjere cepijo stranske, lahko hitro zaidemo v napačno smer. Odsek med Velikim vrhom in Krasjim vrhom je zelo zahtevno brezpotje z nekaj

odločila, da ponovno obiščeva Polovnik in obudiva nekaj starih spominov. V čudovitih oktobrskih dneh sva v dveh delih opravila prečenje celotnega grebena. Pot iz Loga Čezsoškega do Pirhovca se je zaradi številnih postankov zavlekla in na planino Dolec sva sestopila ob sončnem zahodu. Do doline pa je bila še dolga pot in še daljša nazaj peš ob toku Soče navzgor po stari kolovozni poti do Loga Čezsoškega, kamor sva prišla sredi noči. Čez teden dni sva se podala s Krasjega vrha na Veliki vrh. Ob povratku sva z grebena sestopila do planine Jama. Marsikaj sem že slišal o zagonetnih pristopih, ki vodijo do nje, zato je bil že čas, da si jo končno ogledam. Ko sva se prebila do lovske kočice, je sonce izginilo za vrhovi, hladno jesensko ozračje je napolnjevalo vonj po trohnohi. Občutek odročnosti tega negostoljubnega kraja je moreče legel nad naju in ko je Klemen pokadil svojo cigareto, sva se hitro odpravila dalje, da bi se še pred mrakom prebila do gozdne ceste. Lovska stezica, ki sva jo k sreči hitro našla, naju je mimo kraških brezen varno pripeljala na cesto nad planino Predolina. Mrak je legal nad pokrajino, ko sva se v mraku po cesti vračala nazaj na planino Zaprikraj. Na spokojnem nebu so mežikale prve zvezde. Za nama je bila še ena tura na Polovniku in tako kot vse prejšnje je bila tudi ta posebno doživetje. ●

Najtežji odsek grebenskega prečenja Polovnika vzhodno pod Velikim vrhom Foto: Matija Turk

strmimi travnato-skalnimi odseki, kjer si je treba pomagati z rokami. Na grebenu ni vode in poleti so ti vrhovi vroči in negostoljubni. Najprimernejši čas za obisk Polovnika je jesen, ko pa nas pri prečenju ovira kratek dan. Zato, sploh če se prvič podajamo v te kraje, ni odveč ture načrtovati tako, da s seboj vzamemo opremo za bivakiranje. Podajamo opis prečenja od Loga Čezsoškega do planine Zaprikraj, ki je orientacijsko lažji, saj bomo v zadnjem delu, ko nas bo lahko že lovila noč, sestopali po markirani poti.

Zahtevnost: Zahtevna neoznačena pot in brezpotje. Na strmih travah je nevarnost zdrsa!

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Največja višina: 1773 m

Višinska razlika: Pribl. 1900 m (spusti, vzponi)

Izhodišče: Log Čezsoški, 350 m.

Časi: Log Čezsoški–odcep mulatjere 20 min.

Odcep–Veliki Polovnik 2.45 h

Veliki Polovnik–Pirhovca 2 h

Pirhovca–planina Dolec 30 min.

Planina Dolec–Veliki vrh 1 h

Veliki vrh–Krasji vrh 2 h

Krasji vrh–planina Zaprikraj 1.45 h

Skupaj 10–11 h

Sezona: Kopni letni časi. Najprimerneje konec septembra, začetek oktobra.

Zemljevidi: *Bovec z okolico*, LTO Bovec, 1 : 25.000; *Bovec – Trenta, Sidarta*, 1 : 25.000; *Juljske Alpe, Vzhodni in zahodni del, Triglavski narodni park, Sidarta*, 1 : 50.000.

Vodnika: Tine Mihelič: *Juljske Alpe*. PZS, 2009; Andrej Stritar: *Juljske Alpe, Gore nad Sočo*. Sidarta, 2006.

Opis: Iz Loga Čezsoškega se napotimo po makadamski cesti, ki vodi vzdolž levega brega Soče proti Trnovemu. Po 20 minutah zavijemo levo na mulatjere, ki je na začetku slabo vidna, podrtja in zaraščena. Pot nas sprva vodi čez melišča, nato pa se skozi gozd vzpenja proti vzhodu. Na višini 620 metrov zavije ostro v levo (nad ovinkom planina, od koder se odpre pogled proti Žagi). Mulatjera se zložno dviguje proti zahodu pod strmimi stenami in dalje skozi gozd. Na višini 900 metrov naredi oster zavoj v desno. Tu opazimo v gozdu terase in zidove, ostanke večjega vojaškega naselja. Mulatjera postaja vse ožja in nazadnje izgine. Sledi kratek in strm odsek po uhojeni lovski stezi, nato pa ponovno stopimo na široko in lepo ohranjeno mulatjere, pravo cesto. Kmalu levo nad mulatjere zagledamo lovsko kočico. Udobna mulatjera, ki se nadaljuje pod lovsko kočico, se čez dobrih 100 metrov konča. Nadaljevanje poti poiščemo nad kočico, kjer zopet naletimo na sledove vojaških aktivnosti.

Po lovski stezi nadaljujemo proti desni po gozdnem rebru. Pozorno sledimo mestoma zelo slabo vidni poti. Iz gozda pridemo na vrh Velikega Polovnika, 1471 m. Po širokem travnatem slemenu sledimo obrisom mulatjere mimo ostankov planine Polovnik na desni. Pot poteka rahlo gor in dol, deloma po gozdu, deloma po odprtem. Ko prečimo Špik, 1482 m, pred seboj zagledamo divja pobočja Pirhovca, 1663 m. Po mestoma zelo ozki in izpostavljeni mulatjeri dosežemo vrh. Sledi sestop po mulatjeri na planino Dolec, 1400 m. Pot je v vršnem delu na enem mestu podrtja in izpostavljena. Območje planine Dolec je prepredeno z vojaškimi potmi in ruševinami bivališč (od tu je možen sestop po mulatjeri v Magozd ali v Trnovo ob Soči). Po mulatjeri se v okljukah povzpemo na Veliki vrh, 1764 m. Z njega vodi mulatjera pod grebenom še nekoliko proti vzhodu, nato pa se konča. Sledi brezpotje do Krasjega vrha, 1773 m. Najzahtevnejši je prvi del, kjer nas čaka kar nekaj strmega plazenja po travah in skrotju navzdol. Orientacija ni zahtevna, ves čas se držimo v območju grebena, z rahlimi odstopanji levo ali desno. Ko dosežemo najnižjo točko grebena in se ponovno začnemo vzpenjati, postane teren lažji in kmalu dosežemo Krasji vrh. Z njega sledimo markacijam sprva po stezi in nato po mulatjeri do planine Zaprikraj, 1208 m.

Matija Turk

Gorsko sanjsko razkošje

Romantika Polovnikovih strmali

Pika

Bilo je že v pozni jeseni, ko so se pritlehne megle vlačile po Zgornjem Posočju. Kaj bi v taki *tumornosti* hribovec sploh lahko počel? Kakopak – sanjal o lepih sončnih dneh, o toplih poletnih razglednih prostorčkih, o neumnostih, žgečkljivo popopranih ... Vsa bit in energija človeka je vedno usmerjena k lepemu, lepšemu in še lepšemu. Ideje in načrti so se zbirali, vlekli ... pričakovanja rasla ... hrepenenja, izzivi ... mesec dolgo, kot megla. In nato končno – sonce! Ne da bi kaj posebnega razmišljale, so mu tri mlade ženske odšle naproti. Zgodaj zarana so že zakoračile navkreber in ko naj bi jih sonce že vendar objelo, so spoznale, da korakajo v senco. Zakaj so izbrale ravno severni pristop, ni vedela nobena. Najmlajša in najiskrenejša je negodovala, drugi ni bilo mar, Brina pa je modro molčala. Po priporočilih naključnega domačina v vasi, kjer so pustile avto, so izbrale neoznačeni pristop po stari vojaški poti, ki se je enakomerno vzpenjala do dolgega, razglednega in redko obiskanega grebena. Da jih ob

srečnem povratku čaka s partijo balinanj, jim je še obljubil domačin. Ha, kakšna pogumna ponudba, kar s tremi bi igral ...

Iskanje poti

Pot že hudo zasipa melišče in ko je dokončno zasuta, jih na srečo naprej usmerijo male rdeče oznake, ki jih je nekdo *nasprejal* po skalah in deblih. A obljubljeni serpentine je nekdo "poravnal", oznake pa jih vodijo le naravnost navzgor. Na sedlu jih zmanjka, a sedaj so končno na soncu. Pa le kaj bi z njimi, saj je levo prepad, desno pa strme južne trave. Edina možnost je po grebenu navzgor. V lubju na spodnji strani debel najdejo zaseke. "Medved?" sta prestrašeni mlajši dve. Brina ju miri z razlago, da tako lovci označujejo "brezpotja". Strmo je. Tudi prijeti se je treba sem in tja za rušo in se povleči navzgor, spotoma še iskati možne prehode v pečevju. In ko v res nerodnem položaju Brina pogleduje za novim oprimkom, nad seboj zagleda odrešitev: stara mulatjera, ki na goro vodi zlagoma naokrog, je skoraj spodoben kolovoz pa

še vseskozi obsijana s soncem. Vse srečne ji sledijo in uživajo v navdušenju nad nepričakovanim razpletom. Do grebena gre kot po maslu, le za kratko jim pot požre strmina in teža stotih let, odkar se je vojna končala. Po grebenu kar plavajo po zlatih travah, ob božanskih razgledih in s prekipevajočo radostjo v srcih.

Sanjarjenje na soncu

Po malici, leže v travi, na glas razmišljajo: "Hej, punce, prav sanjsko je!" (Misleč sonce in razglede.)

"Sanjsko, vendar samsko?" (Zlate trave so vendar tako primerne za kakšno "valjanje")

"Sanjskih samskih ni!" (So že vsi oddani.)

"Samsko je sanjsko!" (Nekateri si ednino tudi sami izberejo.)

Kdo ve, kaj bi ženske še napletle, če:

"Punce, pogledjte si no tole ..." nenadoma zamrmra Brina. Naravnost z juga, po travnatem pobočju, ki so ga prej ocenile za neprehodno, prihaja mlad moški. Prijateljci strmita in od presenečenja pozabita zapreti usta. Prav gotovo je to opazil tudi nasmejani prišlek. Iz njega vre energija, gotovo ni pričakoval takšne najdbe na svoji poti.

Pa od kje, pa kako, pa kam, pa kdaj ... je hotel zvedeti in one se prav rade zapletejo v pogovor s prijetnim neznancom. Dobijo kup informacij, napotkov in priporočil, tudi navodila o pravi poti na povratku. Pogledi švigajo, a to je bilo tudi vse. Obotavljajoč je obiskovalec zapustil mesto srečanja še pred njimi, da bi pogledal za divjadjo. Ja, mimogrede je omenil, da je lovec na ogledih.

Ženski pogovor, ki se je sedaj sukal le okrog obiskovalca, se je nadaljeval. A žgečkljive misli, da bi se srečanje morda izteklo drugače, če bi bila tu le ena sama, na glas ni izrekla nobena.

Vrnitev v dolino

Segrete od sonca in ženskih pogovorov ugotovijo, da je napočil čas za vrnitev.

"Na prehodu pod steno štirideset metrov, nato levo po stezici, da dosežete spodnjo pot, ki pripelje v dolino," si Brina v mislih ponavlja napotke neznanca. A stezica se je zgolj slutila in na tistih štirideset metrov so se spomnile šele po prehojenih štiristotih ...

"Pojma nimam, kaj je govoril, sem ga samo gledala," je priznala srednja.

"Punci, kar malo si odpočijta na sončku. Skočim pogledat, če ta steza sploh kam pelje," predlaga Brina in brez nahrbtnika zakorači navzgor.

Toplo je. Izza hlač si potegne srajco, da se ji topla sapa sprehodi po goli koži in ji sproti suši znoj. Ha, strma stezica se nadaljuje nekam v steno, zviže se na polico, v pomoč ji je celo nepričakovana stara jeklenica, na

ključnem mestu napeta še za časa davne vojne. Brina se razgleduje, globoko pod njo je dolina s sinjo reko. Izpostavljeno, a prelepo je.

Nad steno zasluti nemir: otrpne, gotovo so gamsi, ki ji v pozdrav pošiljajo plaz suhega listja, vej in vmes tudi kakšen kamenček.

Počaka in previdno, tiho nadaljuje.

Pogledujoč za novim stopom, vidi pod komaj še zapeto srajco svojo golo kožo in od znoja vlažne prsi. Pa komu sedaj to mar, prva skrb ji je splezati čez skok. Povleče se na rob, za katerim jo pričaka strma kamnita trata. Z enim pogledom zajame cel trop gamsov na njej. *Mejdun*, če jih ni dvajset, pa še srečo z vetrom ima. So že v zimskem postrojenju. Ne le dame in mladiči, med njimi so tudi mladci in malo manj mladci, ki se sukajo okrog samic, ki se jim med nogami še plete letošnji zarod. Pozna jesen je že in prsk se začenja.

Bila je le slepa ulica

Brino v realnost prestavi misel na prijateljci, ki sta najbrž že v skrbeh. Hitro zdrsne navzdol ob jeklenici ter vsa zasopla in rdečih lic nenadoma pade prednju.

"Sva si mislili, da si našla prehod, zato sva se kar odpravili za teboj." Hvalabogu, da nista preveč hiteli, kajti nadaljevanja poti tu ni ...

"Ne tam, nazaj!" jih doseže moški glas.

"Saj samo raziskujemo!" zakliče nazaj Brina, ko sta prijateljci že odpirali usta, da bi potožili, da so zašle. To pa že ne! Da se jim bo kak dedec smejal!

Ugotavljajo, kdo jih skuša usmerjati, in na spodnji jasi opazijo nekaj zelenega. Kot kaže, sta dva lovca, one pa jima očitno mešajo štrene in plašijo divjad.

Ko tudi same dosežejo jaso, lovcev tam ni več. Oprezajo za prehodom do poti, ki so jo gor grede izgubile, pa ju uzrejo nedaleč stran. Brina, misleč, da čakata le, da se jima spravijo s poti, vseeno želi razvozlati orientacijsko napako in zastavi korak naravnost k njima. Izkažeta se za prijazna sogovornika. Niso jima bile v napoto.

Videla sta njihovo zadrego in želela sta jim pomagati. Da le čakata tretjega, ki se je povzpел višje za gamsi in je najbrž sestopil na drugo stran, so izvedele. Prepustijo se jima voditi po serpentinasti poti, kjer je veter pometel jesensko listje. Menili so se še in še, nato je nevihta besed začela ugašati skupaj z dnem in na koncu so vsak zase mleli svoje misli.

Slovo

Nad zaselkom so se njihove poti ločile.

Tedaj pa jih skoraj neslišno dohiti še tisti "tretji", bil je prav on – obiskovalec z vrha. Glasno jih pozdravi, objame Brino, jo na hitro poljubi in ... po par besedah odidejo vsak na svojo stran.

"Kaj pa je bilo to?" izdaviča začudeni prijateljci.

"Em, kaj vem. Mogoče hvaležnost za užiti sončni dan," je Brina zadržana. A resnica je seveda nekoliko drugačna. Če ne bi bil mrak, bi jo morda izdal ogenj v njenih očeh.

Tam gori, pritajena za grm je začutila, da je tudi sama nekomu na očeh. Na vrhu stene je bil že pred njo in jo videl prihajati. Njegove oči so žarele in Brino je v hipu preplavila tista nežnost pričakovanja in ogenj v trebuhu. Položil ji je roko na ramo in prst na usta, naj molči. Seveda, tiho morata biti, če hočeta opazovati divjad. Sonce je že izgubljalo moči in stresel jo je hlad. Brez besed ji je čez ramena ogrnil svoj površnik.

Potrebe po govorjeni besedi nista imela. Njuna pogleda sta bila še vedno usmerjena v trop, misli pa nekam drugam. Kaj ko bi ... Nenadoma pa jo je spreletelo: prijateljci spodaj sta najbrž že v skrbeh! In vrnila se je k njima.

Spodaj v vasici so ugotovile, da z balinanjem v temi ne bo nič. Tudi izzivalca – domačina, ki jim je zjutraj svetoval pot – ni bilo videti. To ni zmanjšalo hvaležnosti za užiti sončni dan in njihov razposajeni smeh je ugasnil šele nekje spodaj na parkirišču. ○

1 Po grebenu kar plavajo po zlatih travah, ob božanskih razgledih in s prekipevajočo radostjo v srcih (pogled na Kanin).

Foto: Pika

2 Izbrale so neoznačeni pristop po stari vojaški poti, ki se je enakomerno vzpenjala do dolgega, razglednega in redko obiskanega grebena (pogled na Polovnikov greben do Krna) Foto: Pika

Angleži in mi

Različno iskanje svojega mesta v svetu

Tone Škarja

Angleški tipični duh: razumsko obvladan empirizem

Slovenski: lirični realizem

Edvard Kocbek, 1933

V tem mesecu, v aprilu 2015, je v Chamonixu Chris Bonington prejel zlati cepin za življenjsko delo. Kar nekaj svetovno znanih alpinistov so že tako nagradili, zdi se pa, da si ga on še posebej zasluži. Težko je najti človeka, ki bi v eni osebi združeval vrhunškega alpinista in stratega britanskega himalajizma. Ta je že sam po sebi najpomembnejši, saj ni nihče tako vztrajno oblegal najvišjih gorstev sveta kot prav Angleži. Če je kaj različnega na svetu, sta to angleški in slovenski alpinizem. Angleški je bil prav preslikava širjenja njihovega državnega imperija še v gore. Osvajali so Himalajo, ko smo mi komaj odkrivali Alpe. Spomnim se začudenega novinarja, ko mu je Bonington kot svoj največji dosežek označil organizacijo in vodenje prvega vzpona po jugozahodni steni Everesta leta 1975. Pa južna stena Anapurne pet let prej, sploh prva preplezana velika himalajska stena? In njegovi osebni vzponi, vrsta vrhunskih? Changabang, recimo? Že, vendar je bil Everest najmanj toliko zmaga organizacije in logistike kot samega alpinizma. Ob tem sem se zamislil, kako malo vemo o Angležih, pa tudi o sebi.

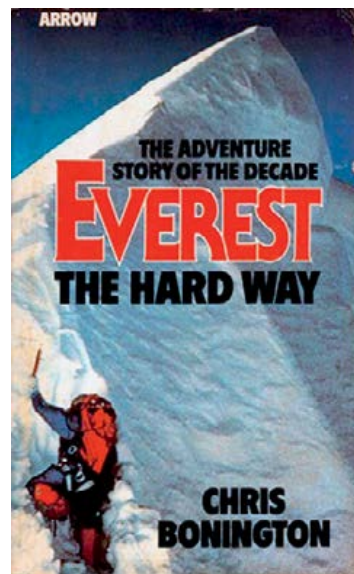
Polemika o angleškem fair playu

Znani so njihovi poskusi na Everestu v dvajsetih in tridesetih letih prejšnjega stoletja, dosežene višine in smrti, manj pa organizacija pristopa in samih odprav, npr. iz Indije skozi Sikim v Tibet, ko so morali obkrožiti še celo pogorje, da so sploh lahko začeli! Brali smo junaške zgodbe naskakovalcev, ne pa njihove podlage. Prevedli smo knjigo Švicarjev *Vzponi v Everestu*, ne pa Johna Hunta *Uspeh na Everestu* (1953), ki sem jo bral v srbohrvaščini med služenjem vojske v Kalinoviku leta 1959. Malo pusto branje za tista moja najbolj zagnana plezalska leta, a realno se je dobro pokazala vsa organizacijska piramida od vrhovnega odbora ali komiteja do izdelave opreme, financerjev

in transporta do prvega vzpona na najvišji vrh sveta. Uspeh dveh je bil uspeh odprave in celotne organizacije, obenem pa še darilo kraljici Elizabeti II. ob njenem kronanju.

Za Chrisa Boningtona sem prvič slišal leta 1961. Poleti sta se francoska naveza Pierra Mazeauda in italijanska Walterja Bonattija hkrati in rivalsko lotili še nepreplezanega stebra Freney na južni strani Mont Blanca, sredi stene doživeli vremensko katastrofo in pri večdnevem begu iz stene izgubili skoraj polovico plezalcev. *Slovenski poročevalec* (zdaj *Delo*) je celostranski članek opremil s slikami, skicami in križci in tik preden ga je oče dobil v roke, sem stran iztrgal. Le dva dni pozneje smo namreč kamniški alpinisti prvič odhajali v Francijo, pa nisem hotel, da bi nas starši ovirali. Značilno, da nas dogodek ni prav nič prestrašil; tak je bil pač "herojski" alpinizem tistega časa. Nekaj pozneje, a še isto poletje, so steno uspešno preplezali Angleži. Užaljeni Francozi, saj je šlo za nacionalne cilje, so vodji naveze Boningtonu očitali, da so do vznožja stene prileteli s helikopterjem ali da so si z njim vsaj pomagali. Razvnela se je polemika o angleškem fair playu (že zaradi Alp sem držal s Francozi), a zmagovalec ima vedno prav. Res pa v poznejših letih nihče ni toliko letal pod stene in se pustil pobirati z vrhov sten ter se obenem snemati za TV kot prav francoski alpinisti. Tudi sicer so se mi zamerili, ker nihče ni tako nemarno in namerno pačil slovenskih imen kot prav Francozi; naša imena so prvi povsem pravilno pisali Američani. Devet let pozneje, leta 1970, je Boningtonova odprava prvič preplezala Anapurno z juga, sploh prvo veliko himalajsko steno. Napisal je knjigo o tem, a je Slovenci nismo prevedli. Posebno razlago bi si zaslužili trije naši neuspešni poskusi v isti steni; prišli bi do razlike v značajih. Potem so Francozi preplezali jugozahodni raz Makaluja.

Tod se pojavimo tudi Slovenci, 1972. leta s poskusom in 1975. s popolnim uspehom odprave Aleša Kunaverja po južni steni Makaluja. Poskus je zapustil knjigo, uspešna odprava 1975. je ni napisala. Za južno steno Anapurne kot prelomnico v pojmovanju, kaj je v Himalaji preplezljivo, je postal glavni cilj svetovnega alpinizma jugozahodna stena Everesta. Po dveh japonskih poskusih, po mednarodnem in evropskem (pri obeh je prevladalo

Učbenik: Knjiga *Everest the Hard Way* Chrisa Boningtona in tovarišev o prvem uspešnem vzponu po jugozahodni steni Everesta leta 1975.

rivalstvo) in enem angleškem se je 1972. stene lotila Boningtonova odprava. Enako kot naša na Makaluju brez popolnega uspeha in enako s knjigo o poskusu. Jeseni 1975, le kak teden pred Kunaverjevimi Jugoslovani na Makaluju, so Boningtonovi Angleži steno Everesta uspešno preplezali. Tudi o tem je Bonington s sodelavci napisal knjigo, Makalu pa je žal ostal brez nje.

Učenje iz naših napak in uspešne taktike Angležev

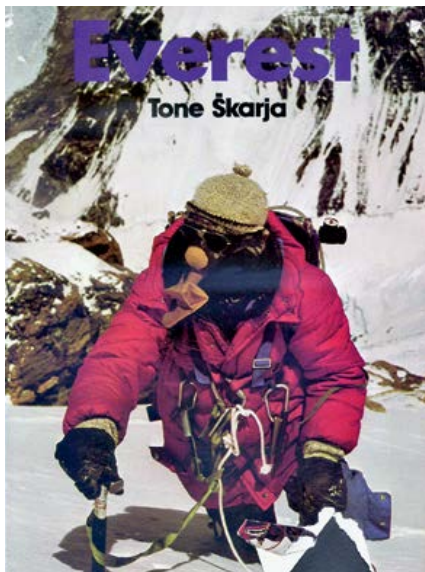
Njegovo knjigo *Everest the Hard Way* sem na povratku z izvidnice Everest

'78 kupil v Delhiju na Connaught Placeu. V času, ko sva z Alešem Kunaverjem še vedno drug drugemu odpravila neizbežno vodstvo odprave Everest '79, sem se poglobil vanjo in videl, da se najmanj toliko kot plezanju posveča organizaciji, logistiki, materialu, posebno šotorom ter oblikovanju ekipe. Postala je moj učbenik. Torej učenje iz naših napak in uspešne taktike Angležev.

"Ločil bom peno od valov," je napisal Feri Lainšček. Boningtonu je bilo lažje. BBC je organiziral vzporedno snemalno ekipo, skoraj odpravo, s posebnim sirdarjem in šerpami. Sledili so odpravi in jo snemali, kolikor visoko so mogli. Mi smo dobili šest spremljevalcev za poročanje, snemanje in umetniško upodabljanje. Po večsto-penskem izboru je ekipo alpinistov

poskuse do končnega uspeha, na nas pa je evforično visela vsa Jugoslavija, alpinistično neizobražena, a pretirano samozavestna, s popolnim zaupanjem v zmago. Zdaj ali nikoli, s ščitom ali na njem. In to je prevečalo moštvo ves čas odprave. Nikoli več ni bilo tako složnega moštva, a tudi nikoli več ni bilo to tako potrebno; resnično smo postali "bratje v orožju". To traja še danes! Predstavljam štiri knjige o Everestu: Boningtonovo, svojo, Marijana Krišlja *Lotosov cvet* kot neuresničeni scenarij, in Walta Unswortha *Everest*, popolno in objektivno zgodovino vseh osvajanj Everesta z imeni vseh, ki so se kdaj dotaknili njegovih pobočij do leta 2000. Naš delež nam je lahko v ponos, res pa takih knjig ne beremo. Ljubše so nam pustolovske, "partizanske" zgodbe posameznih herojev.

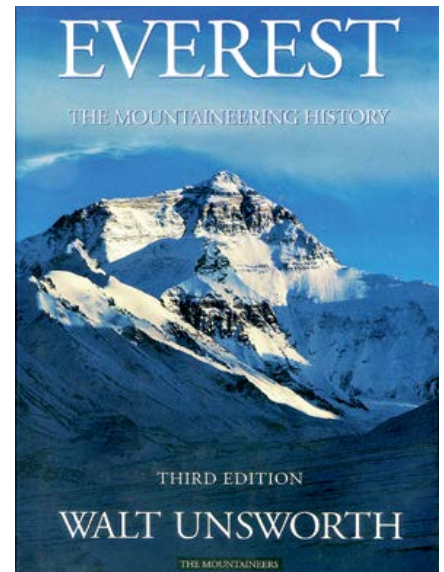
način. Lotili so se ga z zahoda, kjer se vzpne proti vrhu kot Potala, prava trdnjava gladkih skal, ki se izvijajo iz oklepa steklenega ledu. Od tam šele bi prečili na glavni vzhodni vrh. Dve obleganji sta bili premalo za gladko obzidje. Po angleških neuspehih sta naravnost na glavni vrh leta 1992 priplezala Marko Prezelj in Andrej Štremfelj, z malo več tveganja, zato pa gladko v stilu "prišla, videla, zmagala". Če kaj, ti vzponi simbolizirajo razliko med angleškim in slovenskim alpinizmom in sploh med dojemanjem sveta dveh narodov, zato sta tudi oba zlata cepina popolnoma zaslužena, čeprav vsak na svoj način. Če sem se nekoč spraševal, ali bi Slovencem Albion, če bi se naselili na njem, enako kot Angležem, pomenil neomejen vstop v vse smeri sveta ali

Izvedba: Knjiga Toneta Škarja Everest o prvem vzponu po zahodnem grebenu Everesta z dodano kratko zgodovino vseh odprav na Everest do 1980.

Scenarij: Knjiga Lotosov cvet Marijana Krišlja o odpravi Everest '79 v nekoliko romansirani obliki, a z originalno posnetimi pogovori v vsem času odprave in zanimivo psihološko analizo pelezalcev.

Zgodovina: Knjiga Everest avtorja Walta Unswortha, popolna in objektivna zgodovina vseh osvajanj Everesta z imeni vseh, ki so se kdaj dotaknili njegovih pobočij do leta 2000.

skrbelo, ali bo delež slave enako razdeljen na vse, saj "mi tvegamo tudi poraz in celo življenje, oni pa ne". Na ne prav prijetnem sestanku smo to razčistili, potegnili črto med njimi in ekipo, tako da se je ta počutila res kot elita, odgovorna za uspeh ali neuspeh. Fizično je bila meja vznožje stene Lho La, razen za snemalca, ki je priplezal vse do 7300 metrov. Ta občutek izbranosti je močno utrdil solidarnost moštva, dodatno pa še zavest, da je ta vzpon naša edina možnost. Angleži, narod mnogih bitk, zmag in porazov, so si lahko privoščili

Različna velikost, različna kultura, različna zgodovina

Hkrati z zlatim cepinom Chrisu Boningtonu za življenjsko delo so dobili zlati cepin za dosedanje dosežke tudi Slovenci Marko Prezelj (on že tretjič), Luka Lindič in Aleš Česen. Prav Marko in Chris lahko drug drugega trepljata po ramenih s posebnim razlogom. Dolgo časa je bil eden najlepših izzivov svetovnega alpinizma neosvojeni lepoteč drznih oblik – sedemtisočak Menlungtse. Chris Bonington si ga je očitno zaželel kot krono, tokrat na alpski

pa bi se na njem počutili kot jetniki Alcatraza, se mi zdaj to vprašanje zdi odveč. Različna velikost, različna kultura, različna zgodovina, različno iskanje svojega mesta v svetu! In če Chris Bonington simbolizira piramido angleškega alpinizma, potem Marko Prezelj vrh slovenskega "Eifflovega stolpa". Stolp je manj zgodovinski, bolj krhek, vendar pa kdaj pa kdaj požene iz njega konica, višja od piramide. Nič manj ni biti Slovenec kot Anglež, le drugače. Bodimo ponosni na to. ◉

Vsem na očeh

Nanos

Gorazd Gorišek

Brez velikega pretiravanja lahko zapišem, da glavnega junaka rubrike *Z nami na pot* pozna dobršen del Slovencev, občuduje pa ga še marsikdo drug, le da vsi verjetno ne poznajo njegovega imena.

Tik pod njim je namreč speljana primorska avtocesta, zato nanj, če ne drugače, vsaj ob vožnji na poletni oddih pogledujejo tudi tisti, ki jim grizenje kolen v strm breg ne predstavlja ravno najljubše med dejavnostmi v naravi. Ob dobri vidljivosti ga zagledamo že s Postojnskih vrat, točneje z mesta, kjer se klanec pred

Ravbarkomando poravna, ko se še kar daleč na zahodu prikaže podoba strmo odsekane gore. Bliže kot smo, višji je videti, pri Razdrtem pa se nam za trenutek zazdi, da se bomo kar zaleteli vanj, v njegove prepadne južne strmalni, ki jih na vrhu straži mogočen televizijski oddajnik. Nekaj podobnega doživimo, če se mu bližamo s primorske strani. V daljavi

ga opazimo že kmalu za Kozino, ko pa se nad Senožeškim podoljem poženemo v breg in se morajo naši jekleni konjički kar potruditi, da zlezejo na Goli vrh, ki ga je avtocesta prerezala na dvoje, pred seboj zagledamo visoko skalnato podobo. Če jo rdeči zahajajoče sonce, je še posebej veličastna. Spomnim se dneva, ko je polje pri Senožečah zakrivala gosta megla in od voznikov zahtevala dobršno mero previdnosti. Na vrhu klanca na Golem vrhu se je v trenutku zjasnilo. Najvišjo točko – s televizijskim oddajnikom vred – je zakrival oblak, vmes pa se je

Nanos z Vremščice: levo Pleša, desno Suhi vrh
Foto: Gorazd Gorišek

oko spočilo na zasneženem in s soncem obsijanem skalovju. Resnično navdušujoč, skorajda alpski prizor, ki se ga zlepa ne pozabi. Tako divji, a hkrati tako blizu civilizacije – Nanos!

Pregled območja

Jugovzhodni podaljšek obsežnejšega Trnovskega gozda še zdaleč ni samo daleč naokoli viden hrib nad Razdrtim, ki je ime "posodil" tudi cestninski postaji v njegovem vznožju. Kar večina pozna kot Nanos, je pravzaprav Pleša, 1262 m, po nadmorski višini šele četrta vzpetina nanoškega masiva, ki v širino meri šest, v dolžino pa kar dvanajst kilometrov. Najvišji vrh Nanosa je Suhi vrh, 1313 m, sledi mu njegovo nasprotje, Debeli vrh, 1301 m, višji od Pleše pa je tudi Črnjavški vrh, 1265 m, sredi nanoškega labirinta. Od 900–1300 metrov visoka in večinoma

gozdnata kraška planota, ki je na jugozahodni in deloma tudi na jugovzhodni strani prepadno odsekana, v sebi skriva veliko zanimivega. Poleg pohodnikov, ki imajo na voljo lepo število označenih poti, privablja tudi plezalce (plezališča Gradiška Tura, Bela in Vipava), jadralske padalce (vzletišča Nanos, Nanos - vzhod in Nanos - Grmada), kolesarje (gorske kolesarje na sam vrh, cestne pa do lovske kočice Vojkovo), botanike, jamarje in še bi lahko našteval.

Zahodni rob Nanosa je zelo izrazit, saj pobočja strmo padajo v Vipavsko dolino. Tu so na prepadnem robu tri Ture, imenovane po naseljih v dolini: Gradiška Tura, 793 m, na katero je speljana znana Furlanova zavarovana pot, po vasi Gradišče pri Vipavi, Podraška Tura, 852 m, (Podraga) in Šentviška Tura, 963 m, po Podnanosu, ki se je do leta 1952 imenoval

Št. Vid oziroma Šentvid, lokalno tudi Šembid. Iz nanoških globlin pri Vipavi privre na svetlo istoimenska reka, ki je na glasu kot edini deltasti izvir v Evropi. Glavna izvira se imenujeta Podfarovž in Podskala, poleg njiju pa poznamo še izvir za Taborom, v Podlipci, v Jami in Sležencu. Vzhodna pobočja Nanosa se, z izjemo sveta okoli Suhega vrha, manj strmo spuščajo v Postojnsko kotlino. Proti severu je meja med Nanosom in sosednjo Hrušico manj izrazita. Določimo jo lahko po cesti, ki se vzhodno od Podkrajja odcepi na jug proti vasi Bukovje oziroma bližji Predjami z znanim gradom. Severno stran omejuje dolina Bele, onstran katere se začinja (ali končuje) Trnovski gozd.

Poti na Nanos

Poleg poti, predstavljenih v sredici (strma in položna pot z Razdrtega, poti iz

Podnanosa in Gradišča pri Vipavi ter iz Šmihela pod Nanosom), imamo na voljo še lepo število drugih možnosti. Že mogoče, da so nekatere izmed njih manj znane in med pohodniki ne tako priljubljene, vendar imajo zato druge odlike, recimo manjšo obljudenost in z njo povezano tišino, ki omogoča pristnejši stik z naravo, na pot s severne strani, ki je sicer večinoma gozdnata in zato manj razgledna, pa se velja podati v poletni vročini, ko so poti z juga, če jim ne priskoči na pomoč burja, lahko precej vroče. Za izhodišča si na prisojni strani Nanosa lahko izberemo vasico Hrašče pri Podnanosu, Lozice pod

Rebrnicami, Veliko Ubeljsko na vzhodni strani Pleše in Strane pod Suhim vrhom, ki je le krajša različica poti iz Šmihela pod Nanosom. Tudi večina drugih poti iz prejšnjega stavka se više priključi opisom

iz sredice, le pot z Velikega Ubeljskega se šele tik pod Vojkovo kočjo združi s strmo potjo iz Razdrtega. Pot s severa vodi zvečine po gozdnih cestah iz Podkrajja mimo turistične kmetije Abram. To je

Alpski zid na Nanosu

Na Suhem vrhu nas napis Bivak povabi v podzemlje. Bivak ni nič drugega kot del znanega Alpskega zidu, ki ga je leta 1932 začela graditi Italija in s tem vzpodbudila tudi Kraljevino Jugoslavijo h gradnji obrambnega sistema – Rupnikove linije. Alpski zid sta sestavljali dve črti: prva tik ob meji, druga pa globlje v notranjosti (takratne) italijanske države. Utrdbe na Suhem vrhu so ostanki slednje, saj je bil Nanos precej oddaljen od rapalske meje.

tudi del Slovenske planinske poti, po kateri do Podkrajja pridemo z Javornika, z Nanosa pa preko Razdrtega in Senožec nadaljujemo proti Vremščici.

Morda še namig za bolj nabrite, bolje rečeno, za navite duše z dobršno mero izkušenj – prečenje južnih obronkov Nanosa. Doživeli bomo marsikaj in se tudi gibali po marsičem: po markiranih poteh, neoznačenih stezicah (tudi tistih najožjih), po brezpotju in celo nekaj lažjega plezanja bomo deležni. Kje začeti? Morda najbolje v Stranah pod vrhom Maj, 1142 m, da s težjim delom (do Suhlega vrha) opravimo najprej in v vzponu. Nadaljevanje proti Pleši in naprej do Gradiške Ture je lažje, vendar lahko, če smo vztrajni (trmasti), tudi na tem delu doživimo marsikaj zanimivega. Resna celodnevna tura, ki nam na večer ponudi še logistično težavo, na katero se je zelo dobro pripraviti že prej, to je, kako priti iz Vipave nazaj v Strane, lahko pa seveda turo proti izhodišču obrnemo že na Suhem vrhu ali Pleši.

Zanimivosti na Nanosu

Čprav je, kot sem napisal že v naslovu, Nanos vsem na očeh, njegovi gozdovi skrivajo marsikaj zanimivega. Sem zagotovo sodijo ledene jame, imenovane tudi nanoški ledeniki, v katerih so v preteklosti sekali led in ga do leta 1960 vozili ter prodajali v Vipavo in Trst. Veliki in Mali Trški ledenik, Slapenski ledenik ter Podraški ledenik so nekakšni sorodniki veliko bolj znane Velike ledene jame v Paradani v sosednjem Trnovskem gozdu. Na Nanosu niso turistično urejene, zato za ogled potrebujemo ustrezno znanje in (jamsko) opremo. Tudi če bi radi samo pogledali v njihove globine, brez vsaj osnovnega znanja

Spomenik pastirčku Jakobu v Šmihelu pod Nanosom

Ko se boste na večer z Nanosa vrnili v Šmihel ali se samo peljali mimo, priporočam ogled svojevrstnega spomenika pred vasjo. Seveda si ga lahko ogledate tudi ob dnevi svetlobi, vendar je ponoči podoba zmaja še posebej zanimiva, morda kar malo grozljiva, zato majhnih otrok ne strašite z njim. Spomenik je postavljen v čast pastirčku Jakobu. Njega dni je v Postojnski jami živel strašen zmaj, ki mu je še najbolj od vsega teknila pasoča se živina. Pastirček se je zverine lotil na kaj nenavaden način. Serviral mu je telečjo kožo, obogateno z živim apnom. Po obilnem obroku je zmaj postal tako žejen, da je odhitel v Pivko in se pošteno odžejal. Od obilnega pitja je zverino razneslo, živina pa se je lahko od takrat precej bolj mirno pasla na travnikih pod Nanosom ...

orientacije, dobrega zemljevida in zvrhane mere previdnosti ne bo šlo, saj se lahko v pletežu gozdnih cest hitro izgubimo oziroma zdrsnemo v katerega od brezen. Najgloblje meri spoštljivih 218 metrov.

Visoko v pobočjih Nanosa so tri cerkve, mimo katerih nas bo vodila pot, popisana v sredici, a so tudi same zase priljubljene romarske in pohodniške točke. Prva je cerkev sv. Nikolaja, 443 m, z začetka 17. stoletja, ki stoji na slikovitem kraju pod strmimi stenami Podraške Ture. V okolici cerkve je najsevernejše rastišče samostojne združbe zimzelenega nizkoraslega

4

primorskega hrasta ali črnike v Sloveniji. Najvišja izmed nanoških cerkva je sv. Hieronim, 1019 m, pod razgledno

- 1 Južno pečevje Pleše Foto: Gorazd Gorišek
- 2 Doprnski kip Janka Premrla - Vojka pred po njem poimenovano kočjo na Nanosu Foto: Gorazd Gorišek
- 3 Podzemni prostori Alpskega zidu pod Suhim vrhom Foto: Gorazd Gorišek
- 4 Spomenik pastirčku Jakobu v Šmihelu pod Nanosom Foto: Gorazd Gorišek
- 5 Značilna podoba Pleše ob sončnem zahodu Foto: Gorazd Gorišek

5

Grmado, 1209 m, severozahodno soseda Pleše. Pripovedka govori o tem, da je nekoč na razglednih pobočjih Nanosa, ki so odprta proti morju, v svoji kolibi živel menih Hieronim. Mornarje je s prižiganjem ognja opozarjal, da se bližajo obali, prebivalce pod goro pa svaril pred burjo in točo. Po njegovi smrti so mu ljudje v zahvalo zgradili cerkev. Od nje je še dandanes čudovit razgled ... Visoko v pobočjih Nanosa, pod skalnatim amfiteatrom Suhega vrha, stoji cerkev sv. Brica oziroma Brikcija s precej burno zgodovino. Na manjši izravnavi pred svetiščem je poleg drugih stvari tudi skala z letnico

6 Na zahodnih pobočjih Nanosa stoji cerkvica sv. Hieronima, zadaj Grmada. Foto: Gorazd Gorišek

7 Brezpotni greben med Suhim vrhom in Majem Foto: Gorazd Gorišek

1890. Tega leta je velikanska skalna gmota podrla oltar in se ustavila pred takratno precej večjo cerkvijo. Kasneje se je cerkev zaradi slabega vzdrževanja porušila. Ko so zgradili novo, so se pojavile druge težave, ki niso bile povezane z naravnimi nesrečami ...

Svojevrstna znamenitost tega območja je tudi medved Mitko, ki sredi nanoške planote prebiva že od leta 1994 in je postal pravcata maskota turistične kmetije Abram. Kosmatinec prebiva v ograjenem zavetišču, zato si je lastnik kmetije nakopal številne prijave društev, k njim so hodili inšpektorji, vrstile pa so se tudi grožnje z ministrstev. Deset let je trajalo, da so pridobili ustrezna dovoljenja. Malega medvedka so našli sredi vinograda pri Vrhpolju. Ko so ga pripeljali k Abramcu, je tehtal le deset kilogramov. Hranili so ga na stekleničko. Sedaj tehta 350 kilogramov ...

Dostopi: Do izhodišč za vzpon na Nanos se pripeljemo po primorski avtocesti. Za izhodišča na jugovzhodni strani izberemo izvoz Postojna in se po lokalnih cestah zapeljemo do vasi pod Nanosom (Šmihel, Strane, Veliko Ubeljsko). Če bomo vzpon začeli na Razdrtem, z avtoceste zavijemo na istoimenskem izvozu. Za izhodišče v Podnanosu izberemo izvoz Razdrto in se po vzporedni magistralni cesti čez Rebrnice spustimo do Podnanosa ali pa se po avtocesti zapeljemo do Vipave in se vrnemo nazaj do Podnanosa. Na Nanos (v bližino Vojkove kočice in RTV oddajnika) se lahko pripeljemo tudi z vozilom. Odcep lokalne ceste je kilometer vzhodnejše od Podnanosa. Cesta se zložno vzpenja čez sicer zelo strma in razgledna pobočja. Asfalt seže do lovske kočice Vojkovo, v nadaljevanju pa so asfaltirani samo strmejši odseki.

Literatura: Andraž Poljanec in Milenko Arnejšek - Prle: *Slovenska planinska pot*. PZS, 2012. Uroš Sever, Franci Novak: *Čudovita obzorja Slovenije*. Mladinska knjiga, 2012. Andrej Stritar: *Gore Slovenije*. Kibuba, 2011. Jože Dobnik: *Vodnik po planinskih kočah v Sloveniji*. PZS, 2007. Irena Cerar Drašler: *Pravljicne poti Slovenije*. Sidarta, 2007. Jože Dobnik: *Pot kurirjev in vezistov*. Društvo Domicilnega odbora kurirjev in vezistov NOV Slovenije, 2006. Več avtorjev: *Slovenija: pokrajine in ljudje*. Mladinska knjiga, 1999. Urška in Andrej Stritar: *Z otroki v gore*. Sidarta, 1998. Spletni strani: <http://www.izvirna-vipavska.si/sl>, <http://www.tic-podnanos.si/>.

Zemljevidi: *Nanos. Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje*, PZS, 1 : 50.000; *Primorska, Kartografija*, 1 : 40.000; *Škofjeloško, Idrijsko in Cerkljansko hribovje*, Kartografija, 1 : 40.000; *Ljubljana in okolica*, Kartografija, 1 : 75.000; *Primorska*, Kartografija, 1 : 75.000; *Notranjski Kras, Brkini*, Kartografija, 1 : 75.000; *Veliki Atlas Slovenije*, lista 156 in 157, Mladinska knjiga, 1 : 50.000.

Nanos: Pleša, 1262 m, z Razdrtega

SLO, Dinarsko gorstvo

Opise pristopov na Nanos začnemo z najbolj priljubljeno potjo, ki se pne na vrh čez skalnato prisojno pobočje Pleše. Ker je v srednjem delu kar zahtevna, je na voljo tudi nekoliko daljša lažja pot, ki jo bomo opisali v sestopu, manj izkušeni pa jo lahko uporabijo tudi za vzpon. Na voljo je še tretja možnost,

neoznačena Janezova pot, ki nekaj časa sledi zahtevnejši različici, višje pa se odcepi v levo in na vrh pripelje zahodno od Vojkove kočice in razgledišča v njeni bližini, od koder se nam odpre lep razgled na Vipavsko dolino, ob dobri vidljivosti pa lahko občudujemo gladino Jadranskega morja. Vrh Pleše

je severovzhodno od Vojkove kočice, kamor se lahko povzpemo po neoznačeni stezi v nekaj minutah.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot.
Oprema: Običajna pohodniška oprema. Čelada na zahtevnejši poti ni odveč. V snegu oziroma ob zmrazli je zahtevna

pot nevarna za zdrse. Potrebne so izkušnje in primerna oprema.

Višinska razlika: 670 m
Izhodišče: Parkirišče nas vasjo Razdrto, 590 m, (WGS84: N 45,759128, E 14,061725). Do izhodišča se pripeljemo po primorski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu

Zavarovani del poti na Plešo Foto: Gorazd Gorišek

PLANINSKI VESTNIK | APRIL 2015

Nanos: Pleša, 1262 m, iz Podnanosa

SLO, Dinarsko gorstvo

Komur je vzpon z Razdrtega prekratek ali morda ob lepih koncih tedna preveč obljuden in bi rad spoznal še katero drugo pot, se bo prej ali slej odločil za turo, ki se začne in konča v Podnanosu. Pot ni zahtevna, je pa kar dolga, saj moramo premagati spoštovanja vredno višinsko razliko, ki krepko preseže tisočico. Hodili bomo po prijetnih stezicah, kolovozih, kratek čas pa tudi po asfaltirani cesti, ki se zložno vzpenja čez pobočja nad Podnanosom in je zelo primerna za kolesarsko turo na vrh.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Podnanos, 175 m, (WGS84: N 45,797073, E 13,972814).

Parkirišče v središču kraja pred osnovno šolo, pošto in trgovino, kjer je informativna tabla Nanosa in se

začnejo prve planinske oznake. Do izhodišča se pripeljemo po primorski avtocesti. Zapustimo jo lahko na izvozu Razdrto in se čez Rebrnice po stari cesti pripeljemo v Podnanos ali se po hitri cesti zapeljemo do izvoza

Vipava in se po magistralki vrnemo v Podnanos.

Koča: Vojkova koča na Nanosu, 1240 m, telefon 031 637 875. Od 1. maja do 30. septembra je koča odprta vsak dan razen četrta, od

1. oktobra do 30. aprila ob petkih, sobotah, nedeljah in praznikih. V slabih vremenskih razmerah je koča lahko zaprta.
Časi: Podnanos–Lovska koča Vojkovo 2 h

Po robu nad Vipavsko dolino Foto: Gorazd Gorišek

PLANINSKI VESTNIK | APRIL 2015 | 35 |

Razdrto. Sredi vasi zavijemo desno navzgor do parkirišča pred nadvozom nad avtocesto.

Koča: Vojkova koča na Nanosu, 1240 m, telefon 031 637 875. Od 1. maja do 30. septembra je koča odprta vsak dan razen četrta, od 1. oktobra do 30. aprila ob petkih, sobotah, nedeljah in praznikih. V slabih vremenskih razmerah je koča lahko zaprta.

Časi: Razdrto–Pleša (Vojkova koča) 2 h
Vojkova koča–Sv. Hieronim 30 min.
Sv. Hieronim–Razdrto 1 h
Skupaj 4 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnika: Andraž Poljanec in Milenko Arnejšek - Prle: *Slovenska planinska pot*. PZS, 2012; Urška in Andrej Stritar: *Z otroki v gore*. Sidarta, 1998.

Zemljevidi: Nanos. Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje, PZS, 1 : 50.000; Primorska, Kartografija, 1 : 40.000; Primorska, Kartografija, 1 : 75.000.

Vzpon: S parkirišča gremo čez nadvoz nad avtocesto. Na drugi strani zavijemo levo in se kratek čas vzpenjamo po makadamski cesti. Kažipot nas kmalu

usmeri desno na travnato pobočje. Više dosežemo gozd, skozi katerega pridemo do razpotja strme/težje in položne/lažje poti. Nadaljujemo desno po težji poti, ki se vedno strmeje vzpenja, preči melišče proti desni in nas pripelje do izpostavljene police (jeklenica). Tudi v nadaljevanju strmina ne popusti. Čez razčlenjeno skalovje nam pomagajo klini in veriga. Nad njo je prvovrstno razgledišče. Više s pomočjo varoval preplezamo

še nekaj zahtevnejših metrov, nato pa strmina popusti. Po gruščnati stezi se povzpemo desno za rob, kjer kmalu vzremo telekomunikacijske naprave. Mimo njih dosežemo Vojkovo kočo, 1240 m, in razgledišče v njeni bližini.

Sestop: Z razglednega pomola pri Vojkovi koči zložno sestopimo proti cerkvi sv. Hieronima. Hodimo v bližini prepadnega roba nad Rebrnicami. Pod Grmado, 1209 m, ki jo lahko tudi

prečimo (na vrhu vpisna skrinjica z žigom), je razpotje. Levo se odcepi pot na Razdrto, po kateri bomo sestopili (priporočamo ogled nekaj metrov oddaljenega sv. Hieronima). Vrnemo se na razpotje in pričnemo s prečenjem zelo strmih travnatih pobočij. Pot je zložna in dovolj široka. Niže stopimo v gozd in skozenj sestopimo do razcepa lažje in težje poti. Do izhodišča se vrnemo po isti poti.

Gorazd Gorišek

Nanos: Pleša, 1262 m, iz Podnanosa

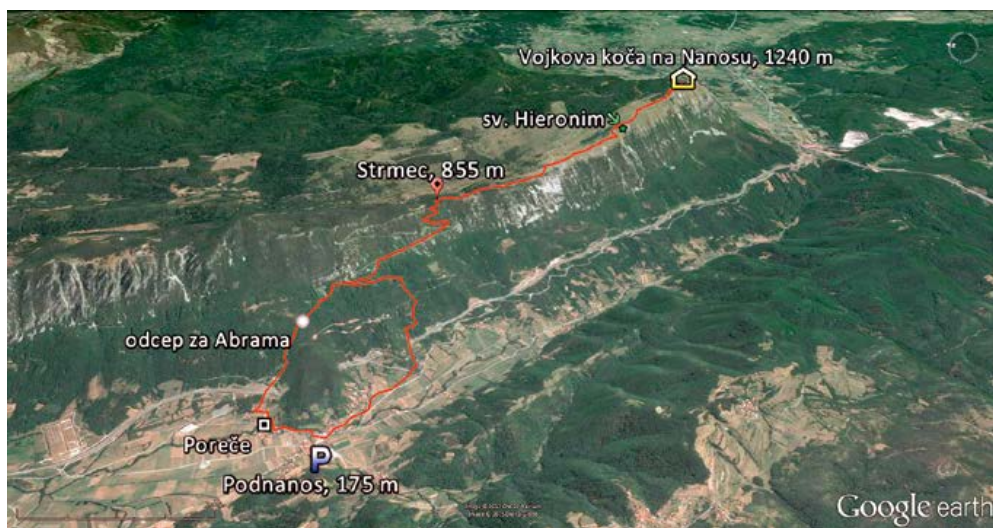

Lovska koča Vojkovo–Pleša (Vojkova koča) 1.30 h
Sestop 3 h
Skupaj 7 h

Sezona: Vse leto, pozimi le, če ni preveč snega.

Zemljevidi: Nanos. Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje, PZS, 1 : 50.000; Primorska, Kartografija, 1 : 40.000; Primorska, Kartografija, 1 : 75.000.

Vzpon: Ob šolskem igrišču se po cesti in poteh med hišami odpravimo v vas Poreče (razpotja so označena). Nad predorom prečimo hitro cesto, nato pa nas oznake usmerijo desno. Po stezah in kolovozih se vzpenjamo skozi gozd in manjše travnate krčevine, ki omogočajo pogled na skalnati rob Nanosa nad nami. Na razpotju nadaljujemo po desni poti (levo turistična kmetija Abram čez Konja) in se povzpemo do makadamske ceste (levo cerkev sv. Nikolaja). Zavijemo desno po njej in pri koritih dosežemo asfaltirano cesto na Nanos. Po njej gremo le do levega ovinka, kjer jo zapustimo.

Više še nekajkrat prečimo asfalt oziroma kratek čas hodimo po njem. Pri kapelici se ceste dokončno znebimo in se po prijetni poti pod stenami povzpemo do lovske koče Vojkovo, 755 m. Odslej hodimo po robu planote. Sprva se skozi gozd zložno povzpemo pod vzpetino Strmec, 855 m, za njo rahlo sestopimo, nato pa se ob vedno

obsežnejših razgledih na travnata nanoška prostranstva bližamo našemu cilju. Najprej pridemo do cerkve sv. Hieronima, ki smo jo že dobršen del vzpona gledali pred seboj. Nad njo se lahko povzpemo na Grmado, 1209 m, kjer sta vpisna knjiga in žig, ali pa pod njo nadaljujemo do Vojkove koče, 1240 m. Prečenje Grmade turo podaljša le za nekaj minut.

Sestop: Do lovske koče Vojkovo in do razpotja pri koritih se vrnemo po isti poti. Od korit nadaljujemo s sestopom po cesti, dokler nas oznake ne usmerijo desno navzdol. Niže še nekajkrat prečimo cesto in nazadnje hodimo po njej. V dolino pridemo na odcepu ceste na Nanos dober kilometer vzhodnje od našega izhodišča.

Gorazd Gorišek

Nanos: Pleša, 1262 m, z Gradišča pri Vipavi

SLO, Dinarsko gorstvo

Če je tura iz Podnanosa dolga, bi morali tej iz Vipave oziroma bližnje vasi Gradišče dodati še eno besedo – zelo dolga. Morda je v utehi to, da

je za spoznanje manj naporna, saj je izhodišče slabih sto višinskih metrov višje kot pri prejšnji turi. Gorniki z dobro fizično pripravljenostjo, znanjem in

primerno opremo imajo na voljo še eno možnost vzpona do Vojkove kočice z izhodiščem na Gradišču – zelo zahtevno zavarovano Furlanovo pot, ki se pne čez

skalovje Gradiške Ture in mimo Abrama pripelje na Plešo. S sestopom po tukaj opisani poti je to poštena celodnevna tura, pred katero bi zardel tudi marsikateri slovenski dvatisočak.

Cerkev sv. Nikolaja pod pečini Podraške Ture Foto: Gorazd Gorišek

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višinska razlika: 1000 m

Izhodišče: Gradišče nad Vipavo, 250 m, (WGS84: N 45,832584, E 13,971040). Do izhodišča se pripeljemo po primorski avtocesti. Z Razdrtega se po hitri cesti čez Rebrnice spustimo v Vipavsko dolino. Hitro cesto zapustimo na izvozu Vipava. Pred središčem naselja zavijemo desno navzgor do Gradišča. Nad vasjo je urejeno parkirišče.

Koča: Vojkova kočica na Nanosu, 1240 m, telefon 031 637 875. Od 1. maja do 30. septembra je kočica odprta vsak dan razen četrta, od 1. oktobra do 30. aprila ob petkih, sobotah, nedeljah in praznikih. V slabih vremenskih razmerah je kočica lahko zaprta.

Suhi vrh, 1313 m, iz Šmihela pod Nanosom

SLO, Dinarsko gorstvo

Nekje sem prebral, da je najvišji vrh Nanosa poraščen, nerazgledan in pozabljen. Zadnje v vsakem primeru velja, še posebej, če

"suhca" primerjamo s sosednjo Plešo, o prvih dveh karakteristikah pa bi se morda vendarle dalo malo pogovarjati. Že res, da ni razgleda

krog in krog, toda vidijo se, vsaj za nas, hribovce, prave stvari – gore. In to zelo dobro, če je le ozračje dovolj čisto. Grintovci, Karavanke,

Julijci (vključno z Zahodnimi Julijci) in še nekaj Karnijcev za povrh. Če se spustimo niže, so tu še bližnja prostranstva Trnovskega gozda, Snežnik, Javorniki, Postojnska kotlina ... Naj bo dovolj suhoparnega naštevanja. Lepo povabljeni na višinskega prvaka Nanosa! Če boste imeli srečo z vremenom, vam na vrhu zagotovo ne uide tiha urica ob občudovanju (najmanj) polovice tistega obsežnega razgleda, ki ga lahko občudujemo z "razoglavne" znanke nad Vojkovo kočico.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višinska razlika: 730 m

Izhodišče: Šmihel pod Nanosom, 590 m, (WGS84: N 45,798087, E 14,119606). Do tja se pripeljemo po primorski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Postojna. Z vožnjo nadaljujemo po stari cesti proti Razdrtemu, nato pa zavijemo desno do vasi Landol in Šmihel pod

Na Suhem vrhu, najvišjem vrhu Nanosa Foto: Gorazd Gorišek

Nanos: Pleša, 1262 m, z Gradišča pri Vipavi

SLO, Dinarsko gorstvo

Časi: Gradišče nad Vipavo—Sv. Nikolaj 45 min.

Sv. Nikolaj—Lovska koča Vojkovo 1.30 h

Lovska koča Vojkovo—Pleša (Vojkova koča) 1.30 h

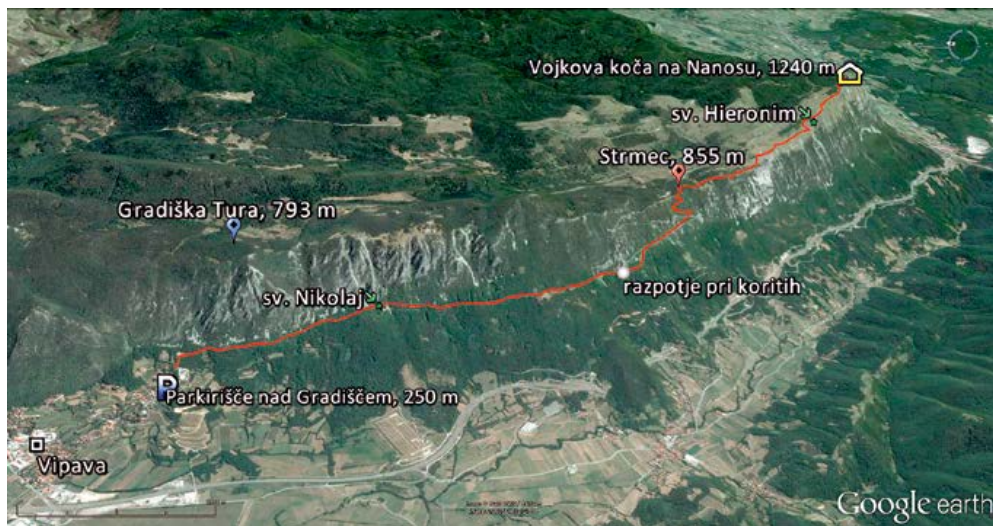
Sestop 3 h

Skupaj 7 h

Sezona: Vse leto, pozimi le, če ni preveč snega.

Zemljevidi: Nanos. Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje, PZS, 1 : 50.000; Primorska, Kartografija, 1 : 40.000; Primorska, Kartografija, 1 : 75.000.

Vzpon: S parkirišča se povzpemo do bližnjega razpotja (levo Gradiška Tura), mi pa nadaljujemo proti desni po prijetni poti skozi gozd mimo odcepa stezic k številnim sektorjem plezališča. Više nas pot vodi čez kratko melišče, se strmeje vzpne in nas pripelje do cerkve sv. Nikolaja/Miklavža pod strmimi stenami Podraške Ture, 852 m. Od cerkve hodimo po slabši makadamski cesti. Pred strmejšim vzponom nas napis opozori na bližnji izvir pod cesto. Preden pri koritih dosežemo

asfaltirano cesto, se nam z desne priključijo markacije iz Podnanosa. Po asfaltu hodimo le do levega ovinka, kjer ga zapustimo in nadaljujemo po markirani poti. Više še nekajkrat prečimo asfalt oziroma kratek čas hodimo po njem. Pri kapelici se ceste dokončno znebimo in se po prijetni poti pod stenami povzpemo do lovske koče Vojkovo, 755 m.

Odslej hodimo po robu planote. Sprva se skozi gozd zložno povzpemo pod vzpetino Strmec, 855 m, za njo rahlo sestopimo, nato pa se ob vedno obsežnejših razgledih na travnata nanoška prostranstva bližamo našemu cilju. Najprej pridemo do cerkve sv. Hieronima, ki smo jo že dobršen del vzpona gledali pred seboj. Nad njo se lahko povzpemo na Grmado, 1209 m, kjer sta vpisna

knjiga in žig, ali pa pod njo nadaljujemo do Vojkove koče, 1240 m. Prečenje Grmade turo podaljša le za nekaj minut.

Sestop: V dolino se vrnemo po isti poti.

Gorazd Gorišek

PLANINSKI VESTNIK | | APRIL 2015

Suhi vrh, 1313 m, iz Šmihela pod Nanosom

SLO, Dinarsko gorstvo

Nanosom. Parkiramo lahko pod vaško cerkvijo sv. Mihaela.

Koča: Ob poti ni planinskih postojank. V bližini je Vojkova koča na Nanosu, 1240 m, telefon: 031 637 875.

Časi: Šmihel pod Nanosom—Strane 30 min.

Strane—Suhi vrh 2.30 h

Sestop 2.30 h

Skupaj 6 h

Sezona: Vse leto, pozimi le, če ni preveč snega.

Zemljevida: Nanos. Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje, PZS, 1 : 50.000; Škofjeloško, Idrijsko in Cerkljansko hribovje, Kartografija, 1 : 40.000.

Vzpon: Začnemo po asfaltirani vaški cesti v zahodni smeri. Kmalu stopimo na makadam, prečimo Šmihelski potok in že skoraj po kolovozu čez travnike in skozi gozd prispemo v Strane (alternativna možnost izhodišča). V vasi je zanimiva cerkev sv. Križa, pred katero stojita dve tisi, na nasprotni strani ceste stoji spomenik padlim borcem.

V Stranah nas smerne table in markacije povabijo v zgornji del vasi, kjer stopimo na kolovoz, ki nas skozi gozd povede proti cerkvi sv. Brica. K njej vodi kratek odcep. Do markirane poti Vojkova koča—Suhi vrh nas loči še nekaj vzpona mimo preklane skale (napis na skali). Više odrežemo ovinek gozdne ceste, nato pa ji mimo lovske koče sledimo

do odcepa strmeje poti na vrh. Spustimo se desno navzdol v kotanjo, nato pa zagrizemo v kar spoštljivo, a kratko strmino, ki nas pripelje do bivaka, kot lahko preberemo na skali. Bivak ni drugega kot podzemni del Alpskega zidu. Nad njim se povzpemo na bližnji Suhi vrh, kjer na kamnu lahko še vedno preberemo tudi italijansko različico imena.

Sestop: V dolino se vrnemo po isti poti. Z vrha lahko sestopimo tudi po položni poti, ki nas po stezi in pozneje naokoli po gozdni cesti pripelje do odcepa strme poti v bližini lovske koče.

Gorazd Gorišek

Je planinska koča odprta?

Pogačnikov dom na
Kriških podih
Foto: Jana Remic

O načinu in zahtevnosti dela v visokogorju

Jana Remic

Proti koncu oktobra je bilo. Planinske kočice v visokogorju so oskrbniki že zaprli. Po deževni sezoni je nebo blestel v nežni modrini; večina ljudi je porabila svoje dopuste in so le hrepeneče zrlji v sive vršace. Ob obilici dela sem včasih za trenutek s pogledom objela strma pobočja gora, potem pa sem se spet izgubila v delu. Zazvonil je telefon. "Je Pogačnikov dom še odprt?" je spraševal moški glas na drugi strani. Povedala sem, da je dom že zaprt. "Toda kaj ne vidite, kakšno vreme je? Zakaj ga ne odprete?" Najprej sploh nisem doumela vprašanja, potem pa sem moškemu skušala razložiti, kaj pomeni odpreti planinsko kočico. Nekako ni hotel razumeti, da "odpreti kočico" ne pomeni samo zavrteti ključa v ključavnici.

Pozneje sem večkrat pomislila, kako malo smo pravzaprav planinci seznanjeni z delom planinskih koč. To navsezadnje niti ni tako čudno. V gore odhajamo

zaradi rekreacije, oddiha, miru in narave, v gore hodimo uživati in se sprostiti na najbolj lep in naraven način. V gorah se srečamo s prvinsko naravo, lahko opazujemo rastline in živali,

ki so kljub našemu tehnološkemu napredku uspele ostati svobodne, v gorah lahko občudujemo čudovite oblike, ki so nastajale tisočletja – in jih človek še ni uspel uničiti ali spremeniti. Planinska kočica nas zanima šele, ko nekaj potrebujemo – pijačo, hrano, predvsem pa toplo zavetje pred vremenskimi neprilikami in nočjo. Več časa ko hodimo do planinske postojanke, bolj jo potrebujemo. Na žalost večina planincev ob prihodu v planinsko postojanko naenkrat pozabi, da so šli v gore doživljati prvinsko naravo. Tehnološki napredek nas je pomehkužil in kakor hitro smo pod streho (seveda so vedno izjeme), pričakujemo prijazne oskrbnike, hitro postrežbo, kakovostno in okusno hrano, sanitarije in neomejene količine

tople vode, tople sobe ter mehke, čiste postelje. "Seveda, kaj je s tem narobe?" boste vprašali.

Nič ni narobe, le malce čudno je. Dejansko so bile planinske kočice v preteklosti zgrajene predvsem zaradi nudenja osnovnega zavetja in osnovne oskrbe planincev. Ko nekdo pride po dolgi naporni hoji v planinsko kočico, je prav, da si lahko odpočije na toplem, prav je, da je prijazno sprejet in da si lahko pogreje roke ob veliki skodeli vroče enolončnice. Kako neskončno lepo je skozi okna zreti v sence, ki se daljšajo, in v noč, ki se počasi spušča nad oddaljeno dolino!

Zakaj bi moral planinec razmišljati o tem, kako deluje kočica? Saj mora vse, kar potrebuje, plačati! Včasih celo kdo meni, da je oskrba v planinskih kočah predraga. Na kratko želim pokazati nekaj osnovnih stvari, ki vplivajo na delo in posledično na razmere in cene v planinskih postojankah.

Cena udobja je v visokogorju bistveno višja

Dejstvo je, da planinska društva zagotovo iščejo najbolj ugodne možnosti vzdrževanja in oskrbe koč in hkrati tudi čim bolj ugodne cene za kupce – planince. Veliko posebnosti je v oskrbi planinskih postojank, do katerih ne vodi cesta in je torej potreben drugačen transport. Takrat govorimo o visokogorskih planinskih postojankah,

za katere bi morala veljati določena specifična. Vendar pa so največkrat obravnavane kot nižinski gostinski objekti.

Poglejmo npr. transport. Nekateri se poslužujejo helikopterskih prevozov, ki so zagotovo med najdražjimi načini transporta, hkrati pa je dostava blaga najhitrejša in verjetno tudi izjemno varna.

Naslednja možnost so prenosi blaga s konjem. To koristijo nekatere planinske postojanke, če le pot dostopa ni predolga. Seveda tudi ta vrsta transporta ni poceni, pogosto lahko pride do manjših poškodb blaga (predvsem pijače). Verjetno najcenejši je transport za tiste visokogorske planinske postojanke, ki imajo zgrajeno tovorno žičnico – hkrati pa tudi ta zahteva vrsto vzdrževanja in tehničnih ukrepov, da deluje varno, in tudi tu se v sezoni nabere za več tisočakov stroškov.

Kolikokrat se gost v planinski postojanki vpraša, od kod priteče voda? V dolini nam je tako samoumevno, da voda priteče iz pipe in da je imamo dovolj! Srečni smo lahko, ker se nam trenutno še ni treba bati za vodo. Če nas kdaj na predolgi planinski poti začne mučiti žeja, smo še lep čas pod vtisom izkušnje in si nekoliko bolj hvaležno natočimo vodo v kozarec. Le malo planinskih koč stoji v bližini čistih izvirov. V resnici imajo srečo

tista planinska društva, ki so si lahko naredila vodovod in napeljala vodo iz studenca ali izvira do koč. Veliko planinskih koč pa mora zbirati kapnico, skrbeti, da ta ostane čista, in z njo ravnati skrajno skrbno, da je dovolj za kuhanje in pomivanje posode. Marsikje so sanitarije z vodo še oddaljene sanje.

Si predstavljate, kje smo nabrali drva v skalnem visokogorju, da se lahko stisnete k topli peči, ko zunaj divja nevihta? Noči v visokogorju so hladne in peč je treba zakuriti skoraj vsak dan. Ceni drv moramo dodati še ceno transporta, ki se največkrat oblikuje po teži, na kilogram.

Naslednja "ugodnost" v kočah je energetika. "Seveda, kaj nam je pa tega treba? Prav prijetno bi bilo zvečer posedeti v soju sveče ali petrolejke," bi morda kdo pomislil. "Točno, tudi večerni TV-program bi bilo prijetno pogledati v soju sveč," bi kdo odvrnil, malo za šalo. Če ni ceste, tudi elektrike verjetno ni. Planinske kočice se pogosto oskrbujejo s solarno energijo ali s pomočjo agregatov. Zadnje čase opažamo tudi oskrbovanje z vetrnicami. Za oskrbo s solarno energijo ali vetrnico je začetni vložek izjemno velik, vendar pa z nekaj sreče poznejše stroški niso veliki. Zakaj pravim z nekaj sreče? Ker so eno ali drugo občutljive naprave, ki jih prepogosto poškodujejo sile narave.

- 1** Oskrba z materialom ob prenovi strehe, Planika pod Triglavom Foto: Jana Remic
- 2** Delovna akcija – oskrba z drvmi. Sledi še transport s tovorno žičnico, razkladanje in cepljenje. Foto: Jana Remic
- 3** Transport blaga s konji od Roblekovega doma Foto: Jana Remic

Drugače pa je z uporabo agregata. Stroški take oskrbe so veliki, hkrati pa ta način oskrbe ni najbolj prizanesljiv za varovanje narave. Zato je agregat pogosto le pomoč kot izhod v sili že prej omenjenim virom energije. Elektrike ne potrebujemo le za kuhanje (ne pozabimo na električne kuhinjske pripomočke). Zaradi zahtev zakonodaje je marsikje nujno imeti hladilnik. Zaradi načina transporta je tudi zamrzovalna skrinja skoraj nepogrešljiva. Gostje, pa tudi oskrbniki, ki so predvsem v visokogorju za nekaj časa odrezani od dolinskega življenja, radi prisluhnejo kakšni novici in zvokom glasbe, torej imamo vsaj še radio sprejemnik. In seveda luči v vseh prostorih, ko se odpravljamo k počitku ...

Nenazadnje so bile tudi vse planinske postojanke postavljene pred dejstvo, da morajo zgraditi čistilne naprave. Za visokogorje ta zahteva velja že v letu 2015. Nihče ne vpraša, kako, kje bodo planinska društva dobila finančna sredstva.

Olajšave za upravljavce visokogorskih postojank?

Kar pa je najbolj žalostno, šele sledi. Mislim, da je večina Slovencev, z našimi predstavniki na čelu, ponosna na to, kar smo, in radi se pohvalimo, da smo narod planincev. Hkrati pa se pri postavitvi vseh mogočih standardov planinske kočje primerjajo z objekti v dolini. Če bo npr. sprejet zakon o davčnih blagajnah, bodo naenkrat morali vsi poskrbeti, da bodo vse planinske kočje, tudi v najbolj odročnih dolinicah, imele dobro internetno povezavo. Poslovanje postojank zahteva vse več birokracije, računovodstvo in organizacijo dela, kar presega moči prostovoljcev. Tako morajo v planinskih postojankah zaslužiti še za dodatne stalne zaposlitve v dolini. To sta le dva primera, navajala bi jih lahko še in še.

Planinske kočje so bile v preteklosti v veliki meri zgrajene s prostovoljnimi delom, sedaj pa se z njim vsaj delno še vedno vzdržujejo. Za organizacijo dela skrbijo gospodarji, ki največkrat ne dobijo niti za pokritje svojih stroškov. Ne, nihče ne bogati! Planinska društva nimajo denarja, ker so stroški oskrbe in vzdrževanj koč preprosto previsoki.

Sprašujem se, koliko časa in na kakšen način bodo planinska društva še zmoгла? Vse bolj se vrte v začarani

krog stroškov. Pomagajo si z različnimi sofinanciranjmi, vsi prostovoljci, ki sodelujejo, upajo na dobro in uspešno sezono. Bi bil čas, da se tudi na ravni države spremeni odnos do planinskih postojank, in do zahtev, ki se postavljajo kar vseprek? Brez dvoma je oskrba le-teh zahtevnejša, dražja. Planinski narod smo, si torej naša planinska društva ne zaslužijo pozornosti, pomoči, sodelovanja in smiselnih zakonskih zahtev?

Kočja je zaprta

Naj skušam še enkrat odgovoriti na v začetku zastavljeno vprašanje. Planinska postojanka (Pogačnikov dom na Kriških podih) je zaprta. To pomeni, da smo porabili vsaj dva dni, da smo pospravili vso posteljino, da smo pospravili zunanje mize in klopi v povsem polno skladišče, da smo dali v mirovanje vire energije, da smo mogoče pospravili vodovod, da nam pozimi ne bo zmrznil. V dolino smo poslali morebitni višek hrane in pijače. Ker je šlo za sezonsko delo, smo tudi brez ekipe oskrbnikov, ki je poleti skrbela za planince. Dom smo pripravili na zimsko spanje in jeseni smo odšli v dolino med zadnjimi planinci v upanju, da zimsko vreme ne bo preveč pustošilo okrog močnih kamnitih zidov, ki so jih postavljali vrli Trentarji pred več desetletji. Srečno pot in na svidenje poleti! ●

Koča

Gradili so jo
z ljubeznijo¹

Slavko Prezelj

Foto: Alenka Mihorič

Megla se je z večerom spustila na planino tako na hitro, kot da bi jo nekdo s košem z vrha ostenja prevrnil navzdol. Jernejčev Blaž je zapahnil vrata v stajo z ovčami, predno je stopil v bajto. Medla luč z ognjišča, kjer je dogoreval smrekov čok, je odkrivala nekaj

posodja na polici. Pod njo je na ozkem pogradu sključen, zagrnjen z jopico spal trinajstletni Tinče. Blaž je sezul cikle in se v zadnjem delu bajte potegnil na malce dvignjeno ležišče. Zavzdihnil je, ker je imel pred seboj težko odločitev.

Tesnoba pred sosedi

Nekaj dni pred velikim šmarnom je namreč Vrhovčev Matevž z gornje poti stopil prav do Blaža, ki je na tnali

za bajto cepil drva. Prav na dolgo se Matevž ni ukvarjal z leporečjem. "Blaž, sosedje bomo zdaj. Tako nam je namenjeno po božji volji. Drugo nedeljo po šmarnu odpiramo kočico na Počivalu. Vsem sem povedal, da bom stopil do tebe. Le Komarjev Tine se je obregnil v to, drugim je bilo vse prav. Vesel bom, če nam boš ob odprtju kočice delal družbo," mu je rekel Matevž in mu ponudil roko. Blaž je za trenutek

¹ Tretjevrščena zgodba z literarnega razpisa ob 120-letnici *Planinskega vestnika*.

okleval, potem je le stegnil smolnato roko v ponujeno dlan. Rekel pa ni nič. Prasketanje na ognjišču se je sem in tja oglasilo močnejše in s sojem isker razbilo vse bolj črno temo. Blaž se je zasukal proti steni in si zgnetel iz nastilja malo višje zglavje. Misli so mu ušle dve leti nazaj. Zgodnje poletje je bilo, ko je Blažu prišlo na ušesa, da mislijo na Počivalu postaviti kočjo za turiste. "Prav pod nos ti jo bodo postavili. Živino ti bodo plašili in jo zganjali v prepade. Nobenega miru ne boš več imel. Ti mestni škrici se bodo obnašali, kakor da je vse njihovo. Srenja jim je odstopila svet za trideset let. Gradnje jim ne smemo dovoliti. Tudi zakupnik lovišča dr. Gradnik temu nasprotuje. Županu sem dal to že jasno vedeti. Če ne bo uredil drugače, mu slaba prede," je govoril Zagmajnarski Ciril in dregnil Petrovega Miha, da naj še on kaj prida. "Bog mu daj večni pokoj, hudič pa večni mir!" je dodal Miha, ki je bil bolj kratke pameti. "Nam, raubšicarjem, turisti ne bodo preganjali divjadi," je še rezko dodal Ciril.

Odkar je srenja Blaža pred leti obsodila, da je bil po nemarnem kriv za smrt pastirja, ki je padel v globel, mu je samota zlezla k srcu. Umikal se je v bajto, kadar je začutil, da se planini bliža kakšen človek. Zdaj, ko mu je Ciril povedal, da nameravajo dolinci graditi kočjo slabe pol ure hoda stran, se mu je tesnoba v prsih še povečala. Od tistega dne naprej ga je kar neslo v pobočje nad bajto, od koder se je videlo mesto, kjer naj bi zgradili kočjo. Prvih štirinajst dni je zlezal tja gor vsak dan, počasi pa, ker se ni nič dogajalo, je svoje početje opustil.

Ni pogorela in kar stoji in vabi

Nekega julijskega jutra pa, ko je stopil iz bajte, je zaslišal z one strani zamolkle udarce. Blaž niti do hleva ni uspel stopiti, da bi spustil ovce na pašo. Zagnal se je navzgor v strmino nad bajto tako silovito, kot bi mu gorelo pod nogami. Brez sape se je ustavil tam, kjer se je že odprl razgled na Počivalo. Osupel je več kot dvajset moških. Nekateri so spravljali skupaj manjše skale, eni so nekaj merili, drugi so še raztovarjali konje. Spoznal je Smrekarjevo Bistvo. "Torej je Smrekarjev Ludvik tudi zraven," je pomislil in zamišljen odšel navzdol.

Prvi teden je redno hodil na razgledno mesto, potem pa vse manj. Težka bruna, naložena na skalnati zidec, so že drugi teden začela kazati velikost kočje. Čeprav je sprva imel v glavi, da bi ponoči hodil tja, da bi jim razdril, kar so podnevi

postavili, je to misel opustil. Zavedal se je svojih sedmih križev. Po slabih dveh mesecih so konec meseca avgusta streho kočje že pokrivali s skodlami. Zaradi gradnje Blaž ni čutil nobenih neprijetnosti. Do Počivala so graditelji dostopali po drugi poti. To ga je omečilo, da ni več tako črno gledal na vse skupaj. Vse bolj je razmišljal, da bi enkrat, ko ne bo nikogar tam, odšel na ogled. Tistega poznega popoldneva je bil že pripravljen, pa so nebo naenkrat zagrnilo črni oblaki. Grmenje v Julijcih je prihajalo vse bliže. Sprva močan veter, za njim pa slapovi dežja so butnili na planino. Ob močnem blisku in strahovitem puku je z vso močjo odprlo vrata bajte. Na pragu sta stala Ciril in Miha. "Hudiča, kaj me pa strašita!" jima je navrgel Blaž. "Kočo sva zažgala! Bodo mislili, da je strela tresčila vanjo!" je rekel Ciril in se zasmel na vsa usta, da je pokazal nekaj črnih zob. "Bog ji daj večni pokoj, hudič pa večni mir!" je pristavil Miha.

Podnice so bile čisto bele, vse je bilo tako snažno, da je Blaž sezul čevlje in jih postavil na prag. Nekateri so se mu nasmehnili. Že zunaj pred kočjo je Blaž začutil, da od nje veje posebna mehkoča in domačnost.

Blaž ju je brez prave volje poslušal.

"S smolnatim ruševjem in z *Domoljubom* sva jo podkurila. Zagorelo je kakor v peči!"

Zarana zjutraj je Blaž pohitel za bajto navkreber, da bi videl, kaj je ostalo od kočje. Stala je tam, tako kakor prejšnji dan. Blaž se je oddahnil. Kasneje je slišal, da so ožgane liste *Domoljuba* našli v skalovju za kočjo. Na njih se je še dalo prebrati, da je kralj Aleksander s kraljico Marijo obiskal bratsko Bolgarijo. Naslednje leto so na Počivalu izgrajevali notranjost kočje. Blaža je imelo, da bi se le enkrat odpravil tja. Vendar teža v njegovi duši, ki so mu jo naprtili ljudje zaradi pastirja, še ni toliko popustila, da bi krenil na pot. Tako je ostalo vse do večera pred slovesnim odprtjem kočje. Tinče je na pogradu spal tako mirno, kot da ga ne bi bilo v bajti. Bil je dober pastir in zadnje dneve je kar naprej ogovarjal Blaža: "Stric, kajne, da boste odšli na Počivalo na odprtje kočje? Sam Vrhovec Matevž vas je prišel vabit. Ne zgodi se to vsak dan. In kakšno cvrtje mi boste lahko prinesli od tam. Dolgo ga že nisem jedel."

"Šel bom," se je v trenutku odločil Blaž in se obrnil k steni.

Prvi!

Čez noč je potegnil severnik in pregnal meglo. "Stric, potlej le greste," je zaklical Tinče, ko ga je videl odhajati od bajte. Blaž mu je le pokimal in hitrih korakov stopil na stezo, ki je peljala strmo navkreber. Kar sapo mu je naredila hitra hoja. Na vrhu razpotja je postal. Ozrl se je v modrino neba nad skalnimi vršaci. Od rezkega vonja ruševja in vse brezmejne lepote vsenaokrog so mu prsi kar zaplale od zadovoljstva. "Tu počakam, da opravijo ves tisti ceremonial. Tudi brez mene bo šlo," je pomislil sam pri sebi. Spodaj so se že oglasili glasovi harmonike in piskajočega klarineta. Ko sta ta dva utihnili, je ujel nekaj vznesenih besed ter vzklike in ploskanje. "Pridi k nam tvoje kraljestvo," je zatem zaplavalo pod njim. Nič mu ni bilo žal, da ga ni zraven. Bil je veren, ampak čisto po svoje.

"Ooohoj!" mu je že od daleč tam od mize pri koči zavpil Vrhovec Matevž in mu z roko pomahal, naj pride bliže. Vse polno ljudi, moških, žensk in otrok je bilo okrog lepe velike kočje. Najbolj korajžni fantje so ob zvokih poskočne muzike že vrteli mična dekleta, da so se jim vzdigovala krila v zrak. "Blaž, le prisedi k nam!" Blaž se je usedel za mizo, za katero so sedeli sami ugledni možje. "Naš prvi sosed," je navrgel omizju Matevž in nalil rdečega vina najprej Blažu in nato še sebi. Nazdravila sta! Pa Blaž ni dolgo zdržal pri mizi. Vstal je, se zahvalil ter stopil proti koči. Vmes so mu dekleta ponujala pecivo. Vzel je nekaj cvrtja za Tinčeta in ga spravil v malho. Kako drugačna je bila ta kočja od njegove bajte. Podnice so bile čisto bele, vse je bilo tako snažno, da je Blaž sezul čevlje in jih postavil na prag. Nekateri so se mu nasmehnili. Že zunaj pred kočjo je Blaž začutil, da od nje veje posebna mehkoča in domačnost. "To lahko stori samo ljubezen, s katero so kočjo gradili," je pomislil. V veži je v sončni svetlobi na mizi zagledal vpisno knjigo. Spoštljivo je odprl prvo stran. "Slovensko planinsko društvo," je pisalo z velikimi črkami. Obrnil je drugi list. Nihče se še ni vpisal. Zgoraj je prebral: "Knjigo izpolnite točno in čitljivo!" Vzel je svinčnik in z okorno roko je pod okencem "Zaporedna številka" napisal 1, pripisal v naslednje okence datum ter zapisal svoje ime – Blaž Jernejc. Vrisk in petje je bilo že daleč za njim. Sonce je že zlezlo čez polovico dneva. Pred razpotjem se je še enkrat ozrl navzdol in se s hvaležnostjo priklonil koči in vsem, ki so jo postavili. Vtem se je spomnil na Tinčeta. Prijel je za malho, v kateri je bilo cvrtje, in obraz mu je pretelet blažen nasmeh. ●

Šport mladih jemljemo preveč resno

Pogovor z Urošem Perkom

Za Uroša Perka, trenerja in inštruktorja športnega plezanja, lahko rečemo, da je ena od legend skalnega plezanja pri nas. Leta 1991 je kot štirinajstletnik splezal svojo prvo smer z oceno 8a+. Kljub nekaj dobrim rezultatom v tekmovalnem plezanju, se je raje posvetil plezanju v skali. Poleg vrste uspehov, naj omenim zgolj smeri *Za staro kolo in majhnega psa* (8c+), *Country House* (prvenstveni vzpon, 8c/c+), *Konec mira* (8c/c+), *Il Maratoneta* (8b+, druga ponovitev), je tudi prvi Slovenec, ki je preplezal smer z oceno 9a (*Sanjski par* v Mišji Peči).

Mateja Pate

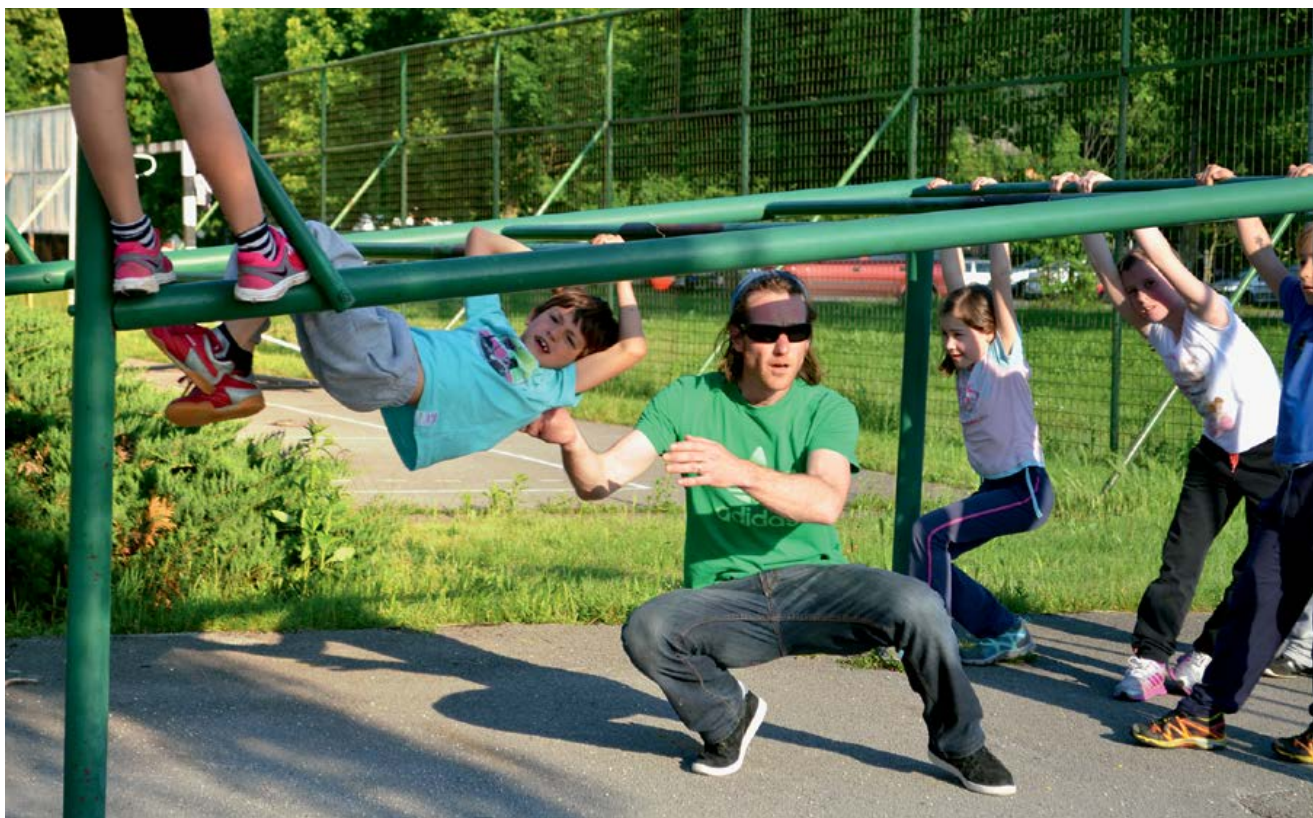
Zadnjih nekaj let se posveča predvsem vodenju plezalnih šol in treniranju mladih plezalcev. Svoje bogate praktične izkušnje je predlani po uspešno zaključenem študiju na Oddelku za športno treniranje Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru nadgradil tudi s teorijo. Diplomski seminar je spisal na temo športnoplezalnih tekmovanj za otroke, za katera trdi, da so premalo in pre-slabo prilagojena otrokom.¹ Odgovori mladih tekmovalcev na anketo v okviru diplome so mu omogočili vpogled v njihovo doživljanje tekm, kar bi lahko bila podlaga za smernice za spremembo pravilnika o tekmovanjih za otroke. Pogovor z Urošem (v katerem se zaradi poznanstva iz časov, ko smo bili plezalci pravzaprav zgolj malo večja družina, naslavljava po domače) se je tako vrtel okoli dela z mladimi.

Se je v sicer relativno kratkem času, odkar si objavil izsledke svojega diplomskega dela in predstavil svoj kritični pogled na trenutno organizacijo tekmovanj v športnem plezanju za otroke, kaj premaknilo na tem področju?

Ne, seveda ne. Težko je upati, da se bo kaj spremenilo. Če bi se vsaj malo, bi bil že velik napredek. Dokler se ne bo začelo premikati v krovni organizaciji, se pravi v KŠP,² je zaman upati na karkoli. Dokler bodo pod pritiskom staršev in bodo upoštevali njihove želje, se žal ne bo nič spremenilo. Prav tako ne, dokler bo lahko vsak, ki se spomni, delal z otroki. KŠP ima inštruktorska izobraževanja, ki so dobra s tehničnega vidika, vendar je teoretične podlage za delo z otroki premalo. Šele, ko bodo za

¹ O tem smo že pisali v PV 9/2012 in 10/2013.

² Komisija za športno plezanje.

Do dvanajstega leta otrokom ponudimo čim širše športne vsebine.

Arhiv Uroša Perka

to usposobljeni trenerji, ki bodo izobraževali starše, lahko računamo, da se bo kaj spremenilo. Starši sicer načeloma želijo otroku vse najboljše in če bi jim zadevo predstavili pravilno, bi marsikdo razmislil, kaj in kako se dela.

Si morda dal kakšno neposredno pobudo za spremembe na KŠP?

Na KŠP smo se dogovarjali glede izobraževanja. Novo vodstvo je na začetku pokazalo kar nekaj zanimanja, ko pa bi se stvari morale realizirati, je žal vse potihnilo. Tudi glede ukinitve državnega prvenstva za otroke do 12 let in o drugačnem pristopu dela z mladinsko reprezentanco je bilo kar nekaj govora. A ko sem jim razložil potek in način dela, se jim je to, glede na utečene vzorce, zdela prevelika sprememba. Od takrat se, žal, nismo več pogovarjali. Zdi se mi, da sedanje vodstvo nima dovolj poguma za spremembe.

Imajo starši res tako velik vpliv v primerjavi s stroko, da lahko narekujejo pravila igre?

Stroka načeloma redko kje dela z mlajšimi kategorijami. Z otroki se dela prek ambicij odraslih. Ne gleda se, kaj

otroci potrebujejo in kakšni so njihovi cilji. Najlažje jih je usmeriti na rezultate, ker vsi takoj zagrabi; to pa hkrati pušča najslabše posledice. Pri nas se je ta sistem prijel in zdi se samoumevno, da je v športu treba napredovati hitro, da so poškodbe del športa. Ampak to je že zdavnaj mimo, je povsem zgrešeno. Vloga trenerjev in inštruktorjev je, da ustrezno izobrazijo starše; določeni imajo namreč svoje projekcije in želje glede otrok. Težava je, ker so trenerji v klubih plačani in morajo imeti rezultate. To je velik precep, vendar vseeno ne opravičuje takega dela, vsaj ne pri otrocih. Pri članih to ni tak problem, ker se že sami odločajo, za otroke pa so odgovorni odrasli. Ve se, kakšni treningi škodujejo otrokom – v prvi vrsti sem za to odgovoren jaz kot trener. Sledijo starši, če se zavedajo, v kaj se spuščajo. Kronične poškodbe, ki si jih otroci pridelajo do petnajstega leta, ne morejo biti sprejemljive. Nastanejo zaradi projekcij, želja odraslih. Fascinantno je, da so otroci popolnoma zaščiteni, kar zadeva delo otrok, šport pa – kot da ni nevaren. V bistvu gre za *no limit*, dovoljeno je vse. Presenetljivo je, da se desetletnike obremenjuje kot šestnajstletnike, staršem pa se to zdi normalno. Sprašujem se, kaj bi bilo v šoli, če bi recimo v tretjem razredu delali matematiko za osmi razred? Naslednji dan bi bili vsi starši v šoli, o

tem sem prepričan. V športu pa ni nič regulirano.

Tudi če bi se kaj premaknilo s strani krovne organizacije, bi trajalo še kar nekaj časa, da bi prišli do visoko strokovno usposobljenega kadra, ki ga omenjaš.

Definitivno. Ampak velik korak bi bil že to, da bi, tako kot v drugih športih (npr. pri smučanju) prišli do spoznanja, da to nikamor ne pelje. Pri nas je vse krasno in lepo, ker imamo zelo dobre rezultate. Vprašanje pa je, koliko časa še bodo rezultati na tak način. V Franciji za otroke do dvanajstega leta ni državnega prvenstva. Zahodna in Vzhodna liga sta pri nas vstop v svet tekmovanj. Tja pa hodijo tudi tekmovalci z državnega prvenstva, zato se tekmovanje prilagaja njim, tako da je že skoraj kot državno prvenstvo z nekoliko okrnjeno konkurenco. Če bi bilo do dvanajstega leta manj tekem, trenerji ne bi bili pod takim pritiskom glede rezultatov. S tem bi se razbremenili in bi delali druge stvari, ne pa da imajo stalno v mislih, da se morajo pripravljati na tekme. To je prvi korak, ki bi kar veliko spremenil.

Veš za kakšen dober zgled v tujini, ki bi ga lahko posnemali?

Bolj kot razmere v plezanju, poznam razmere v nogometu in smučanju. Slovenci smo recimo sposobni

premagati katerokoli italijansko ekipo, ampak le do štirinajstega leta. Pri šestnajstih se naši valjajo po tretjih ligah, medtem ko nekateri Italijani že igrajo v prvi ligi. V Avstriji otroke, preden jih naučijo voziti na prave kole, najprej naučijo dobro smučati; pri nas pa že sedemletniki dajo skozi ne vem koliko tekem in znajo smučati samo na kole. Avstralci so recimo pred časom šport popolnoma prilagodili otrokom in na naslednjih dveh olimpijadah se je njihova bilanca medalj bistveno povečala, spremembe so se hitro začele odražati pri članih. Tako da se, splošno gledano, dela v tej smeri. Je pa tako: zgodnja specializacija je vedno bila in bo, vedno bo dajala rezultate in vedno se bo na enem primeru dajala zglede. Toda ta sistem dela pušča za sabo veliko škode, na katero se nihče ne ozira.

Za pravi trening je odgovoren trener.
Arhiv Uroša Perka

Nikoli se ne piše, kaj se dogaja s tistimi, ki ne uspejo. Obstajajo raziskave, ki govorijo o tem, da je pri zgodnji specializaciji pri tistih, ki jim ne uspe, zelo veliko patologije – alkoholizma, narkomanije in drugih deviacij. Hkrati pa je dobro vedeti, da tudi počasno, postopno vpeljevanje ravno tako daje rezultate in prav gotovo ne pušča takih posledic. Premalo se zavedamo, da se šport mladih jemlje preveč resno in da

je treba ohranjati določeno distanco, ker je vrhunski nivo res samo za izbrane, ne glede na sistem.

Podal si smernice, kako naj bi bile postavljene smeri (tako, da jih večina pripleza do vrha) in kaj naj bi na tekmi ocenjevali (plezalno tehniko, ne dosežene višine). To se sicer lepo sliši, je pa dosti težje ocenljivo, bolj podvrženo subjektivni oceni, kar bi lahko povzročilo več konfliktov.

Po trenutnem sistemu prav gotovo. Če bi se počasi spremenila zavest, pa bi bilo zagotovo bolje. Predvsem bi se poudarilo stvari, ki so pomembne. Če hočeš narediti dobrega športnika, je čas do štirinajstega leta čas, da se naučijo tehnike, saj so otroci do takrat najbolj gibalno učljivi. Pozneje, v puberteti, je to težko nadoknaditi. Sodniki bi lahko sodili po sedanjem sistemu, če bi imeli strokovno usposobljen kader, ki bi znal postaviti kriterije. Nekaj bi bilo tudi subjektivne ocene, ampak to bi izravnali z večjim številom sodnikov, tako kot recimo pri smučarskih skokih. Če imaš kolikor toliko pojma, za kaj gre, ni tako težko narediti kriterijev.

Kdo bi bil ta strokovno usposobljen kader? Inštruktorji, trenerji?

Zadosti usposobljeni plezalci, ljudje, ki plezanje dovolj dobro poznajo, da znajo preceniti, kaj je pomembno, kaj je dobra osnovna tehnika. Pri najmlajših kategorijah ne bi smelo biti rezultatov. Če je uvrstitev edina motivacija, otroci po navadi ne bodo dolgo vztrajali v plezanju. Tisti, ki radi plezajo in katerim trenerji ponudijo prave motivacijske vzvode, pa s tem, da rezultat ni uvrstitev na določeno mesto, ne bi imeli težav. Če bi doseženi višini dodali npr. še čas plezanja, bi bil to že velik pokazatelj, pa tudi tehniko je tako lažje oceniti. Pri hitrem plezanju se hitro vidi, kdo je natančen in kdo ni. Kot kaže, je to prihodnost plezanja – hitrejši si, manj se utrušiš, predvsem v previsu.

V okviru svojih plezalnih šol ponujaš tudi program Opičje norčije, plezanje za najmlajše (od 4 do 6 let). Koliko je pri nas ljudi, ki se ukvarjajo s plezalnimi šolami za tako majhne otroke?

Ne vem, mislim, da je tega kar precej, to imajo bolj ali manj vsi klubi. V mojem primeru bi bilo temu morda bolje reči gibalne delavnice, saj plezanja ni več kot drugih vsebin. Toda na gibalne delavnice se nihče ne prijavi (*smeh*), plezanje se bolje sliši. Tudi v ostalih

klubih sicer k temu pristopajo široko, zelo hitro pa začnejo izbirati. Takoj, ko otroci pokažejo malo več volje in talenta, začnejo z njimi delati drugače, začnejo jih "privijati". To je težava. Otrokom zastavljajo visoke cilje, ki jih dejansko niso sposobni doseči. To sicer poskušajo in osvojijo določeno težavnost, ampak z ogromno frustracijami, ki jih v večini primerov nihče ne vidi. Tisti otrok, ki ima na razpolago široke vsebine, bo, ko se bo telesno razvil in dozorel, skoraj brez treninga na istem. To je dobro imeti pred očmi. Jaz sicer tudi razvrstim otroke po skupinah glede na sposobnosti in voljo, toda do dvanajstega leta z njimi delam zelo na široko, ne glede na to, kako talentirani so. Ne potiskam jih na tekme. Od petdesetih jih tekmuje šest ali sedem, pa še to gredo na največ štiri ali pet izbranih tekem na leto.

Koliko časa že delaš z najmlajšimi? Šesto leto.

Sprašujem zato, ker je bila ena od puščic, ki so v neki spletni polemiki letele nate, da rezultati tvojega dela še niso vidni in da nisi "sproduciral" še nobenega vrhunškega tekmovalca. A tu gre vendarle za dolgotrajen proces. Rezultati se res pokažejo na dolgi rok. Vesel bom, če bodo rekli, da iz moje šole prihajajo dobri plezalci. So primeri, ko so trenerji dobro delali z otroki, a ker pri petnajstih še ni bilo rezultatov in starši niso bili zadovoljni, so jih dali k drugemu trenerju. Ta ni imel težkega dela, ker so bili otroci v fazi, ko jih je bilo treba samo obremeniti in so začeli dosegati dobre rezultate. Potem je bilo cenjeno delo teh trenerjev in ne tistih, ki so postavili dobro osnovo. Treba si je najprej razdelati, kaj je sploh dober rezultat. Sam bom blazno vesel, če bo komu uspelo. A zame je dober rezultat tudi to, da bodo otroci zaradi plezanja lažje postali samostojni in kritični. In da bodo radi šli plezat. To mi pomeni več, kot če bi bili uspešni na tekmovanjih; če kateri bo, pa krasno. Zavedati se je treba, da do dvajsetega leta rezultati ne pomenijo prav veliko. Lepo, če se tekmovalci že od petnajstega leta dalje visoko uvrščajo, ampak če se ti rezultati ne ponovijo v članski karieri, je to tako, kot da jih ni. Kako dober je moj način dela, bomo videli šele čez leta. Stvar odločitve teh otrok bo, ali bodo želeli plezati na takem nivoju ali ne. Vsekakor pa bodo zelo dobro opremljeni za to. ●

Iskalci svobode

(odlomek)¹

Bernadette McDonald

Lotse

Foto: Iztok Tomazin

Ko je Jurek² preplezal svojih štirinajst osetisočakov, je Celine odleglo. Dvomila je, da bo za vedno opustil odpravarsko življenje, toda upala je, da si bo vsaj za nekaj časa vzel premor. Olimpijski komite ga je nagradil s častno medaljo, ki je dobila mesto poleg vseh ostalih zlatih medalj poljske vlade. Proglasili

so ga za poljskega človeka leta in večina ljudi je pričakovala, da se bo upokojil kot himalajski plezalec. Toda za Jureka je bila tekma zgolj to – tekma. Ni uničila njegove ljubezni do visokih gora ali velikih ambicij po zanimivih in izzi-valnih smereh. Zlasti eni je še posebno veljalo njegovo zanimanje.

Jureka je pogubila njegova usoda – južna stena Lhotseja. Za nekatere alpiniste je bila najpomembnejša stena Himalaje. Po neuspehu v njej je Messner oznanil, da jo bo nemogoče preplezati v 20. stoletju – verjetno pa v 21. Jurek je menil drugače.

Na to steno je mislil, vse odkar jo je prvič videl na fotografiji v koledarju pred dvanajstimi leti. Takrat je bila zanj kot cilj popolnoma onstran meja možnega. Toda leta 1981 jo je Voytek predlagal in Jurek se je strinjal, da bi morda šlo; zaupal je Voytekovi presoji. Vendar sta namesto vanjo odšla pod Makalu. Jurek je imel za sabo že par resnih poskusov, toda ko je slišal, da je Messner odnehal, ga je to še bolj podžgalo. Njegova tekmovalna žilica je bila še vedno zelo živa. Nemudoma je zaprosil za dovoljenje, prepričan, da ne bo imel težav pri iskanju dobrih plezalcev za svoje moštvo.

¹ Bernadette McDonald: *Freedom Climbers*; knjiga, ki opisuje zlato dobo poljskega alpinizma od sredine 70. do sredine 90. let pr. stol. in njene protagoniste, bo maja izšla v slovenskem prevodu. (op. ur)

² Jerzy Kukuczka (op. ur.)

Jurek je bil v Italiji, v prijateljevem stanovanju v bližini Rima je pospravil svoja oblačila, ko ga je gospodinja poklicala k telefonu. Novica je bila porazna. Pet izmed najboljših poljskih alpinistov mrtvih na Everestu. "V tem trenutku se je vse spremenilo," je dejal. "Obrazi mojih soplezalcev so poblisnili pred menoj. Počutil sem se skrajno čudno, kot da bi hotel stopiti korak nazaj in vse zbrisati. Čisto nerazumno sem se čutil odgovornega. Želel sem se samo skriti. Biti sam."

Ujel je naslednji vlak za severno Italijo, zaprl vrata kupeja, se sesedel na sedež in zakopal glavo v dlani. Njegove ekipe ni več. Njegovi prijatelji so mrtvi. Ko je razmišljal o situaciji, je razumska stran njegovih možganov velevala, naj se ustavi. Upočasni. Predahne. Naslednja dva tedna je poglobljeno razglabljal o Lhotseju. Narisal je celo grafe, stolpce za in proti. Nazadnje se je odločil, da bo ravnal tako kot vedno – instinktivno. Njegov notranji glas je bil glede Lhotsejeve južne stene jasen: zdaj ali nikoli. Messner ga je pravilno označil, ko ga je opisal kot najbolj intuitivnega med velikimi poljskimi alpinisti. Junija je Jurek v katoviškem klubu najavil, da se bo v jeseni vrnil v južno steno Lhotseja in da išče dobre soplezalce. Artur in Krzysztof sta se vrnila z njunega tretjega poskusa v steni in čeprav sta bila prepričana, da bi lahko dokončala smer, sta bila nad Lhotsejem razočarana in odločila sta se, da ga leto ali dve pustita pri miru. Artur je sodeloval tudi pri herojskem reševanju na Everestu in je bil čisto izmožgan. Oba sta odklonila Jurekovo povabilo in ga skušala prepričati, naj svoj načrt preloži na pozneje. Želela sta plezati z njim. Tak vzpon bi bil najboljšo maščevanje gori, ki jih je vztrajno pošiljala domov praznih rok. Toda ne zdaj. Po Everestovi tragediji je bil tudi Janusz naveličan. Vsakdo si je za nekaj časa zaželel domačega udobja in ravnih tal. Celo Jurekovi sponzorji so pritiskali, naj vzpon odloži do leta 1990. Toda on ni bil razpoložen za čakanje. Njegov varovanec Artur je to poletje oznanil, da bo poskusil splezati na vse osem tisočake v letu dni. Jurek je bil nekoliko nejevoljen, kajti ta drzni načrt bi zasenčil njegove dosežke. Artur in njegova ekipa so bili v fazi zbiranja milijona dolarjev, kolikor naj bi vse stalo, ko so od pakistanskih oblasti prejeli hladno zavrnitev prošnje za dovoljenja, potrebna za pet karakorumskih vrhov. Konec načrta.

Odstranitev tega posebnega vzroka nejevolje in Messnerjevo vztrajanje, da je južna stena Lhotseja nepreplezljiva, sta samo še bolj podžgala Jureka. Zdaj je nastopila njegova priložnost. Poznal je steno; poznal je dobršen del smeri in mislil je, da ve, kako jo končati. Vendar tega ni mogel storiti sam. Jezilo ga je, ker ni mogel prepričati svojih najljubših soplezalcev, naj se mu pridružijo. Bil je nepotrpežljiv, telefoniral je alpinistom po vsej Poljski. "Moral bi vzeti ali jezne mladeniče ali res stare veterane," je dejal. "Izbral sem slednje." Malo pred odhodom je Ryszard

v rudniku premoga. Zaradi svoje usposobljenosti je v rudnikih delal deset dolgih let in se imel za srečnega, da je sploh imel službo. Celo v najhujših letih na Poljskem je bila sovjetska lakota po poljskem premogu nenasitna. Ryszard je kazal naravno nadarjenost za šport. Najprej je bil to judo. Nato se je lotil plezanja. Pridružil se je klubu v Katovicah in kmalu spoznal vse stalne člane, tudi Jureka. Za večino plezalcev je bil klub takoj za družino najpomembnejša stvar. Ker Ryszardove družine ni bilo v bližini, mu je klub pomenil vse. Kmalu je začel skupaj z drugimi

Jerzy Kukuczka v baznem taboru pod Anapurno med zimsko odpravo
Foto: Artur Hajzer

Pawlowski pristal, da bo njegov partner na Lhotseju. Ryszard je bil tudi iz katoviškega kluba, toda z Jurekom sta se pred tem samo enkrat navezala, slučajno v južni steni Lhotseja. Visoki in vitki Ryszard, z globokimi gubami na obrazu, ki je izžareval odločnost, ni imel toliko izkušenj kot Jurek, vendar je imel spoštljiv seznam vzponov v Severni in Južni Ameriki, Alpah, Kavkazu, Pamirju in Tien Šanu ter na Broad Peaku. V Katovice se je preselil iz severne Šlezije pri štirinajstih letih, ko so se njegovi starši odločili, da je rudarska šola zanj najboljša možnost za spodobno življenje. Tam je imel zastoj hrano, prenočišče in šolanje, ki je zajemalo teoretično in praktično usposabljanje

katoviškimi plezalci opravljati višinska dela, barvati in čistiti dimnike. Končno je popolnoma zapustil premogovnike, višinsko delo je dopolnjeval z inštrukcijami plezanja v lokalnih plezališčih. Celina se spominja, da so bila Jurekova normalna opravila pred odpravo tokrat malo drugačna. Zadnji dnevi pred odhodom proti Lhotseju so bili celo še bolj kaotični kot običajno. Jurek je navadno na svoje odprave vzel veliko opreme in hrane iz Poljske. Sodi in sodi hrane! Tokrat ni vzel skoraj nič. Samo en nahrbtnik. Celina je prišla na kolodvor, da bi se poslovila. Jasno se spominja: tam je stal Jurek, samo z majhnim nahrbtnikom. Bilo je toliko ljudi, ki so se prerivali okoli, urejali z Jurekom še zadnje

zadeve, da sploh ni imela možnosti, da bi se primerno poslovila. V nekem trenutku je bila tam množica ljudi; v naslednjem je vlak že odpeljal. "Nisem imela izbire, zato sem enostavno odšla do avta in se odpeljala domov," je dejala.

* * *

Jurek je med plezanjem pisal dnevnik. Šestega septembra opisuje praktične zadeve: kdo je pritrjeval vrvi, kdo je postavjal tabore, vreme. Ni pisal o osebnih zadevah, samo o želji po napredovanju, morda hitrejšem.

Sedemnajstega oktobra je deloval vznemirjen. "Vso noč viharen veter ...

Njun zadnji bivak je bil med 8200 in 8300 metri. Lepo vreme je držalo. Dneve in dneve sta se borila z mrazom in vsak zase z lastnimi demoni šibkosti in strahu. Zdaj sta zaslutila majhen žarek upanja. Ryszard je bil miren, vsrkaval je čudovito tišino. Začenjal je verjeti, da bi lahko preplezala steno. Dolga večmesečna bitka se je bližala koncu. Južna stena jima je končno dala priložnost. Počutil se je kot eden izmed izbrancev, ki se bo, če bo uspel, zapisal v zgodovino himalajskega alpinizma.

Bližala sta se vršnemu grebenu, samo nekaj metrov ju je ločilo od sedla,

po dvajsetih metrih zabil klin. Ryszard je opazoval vsak njegov gib. "Varoval sem ga in mu pošiljal vse svoje dobre misli," je povedal. "Jurek je plezal zanesljivo, ne da bi opazno upočasnili, ko je prišel do zasnežene plošče."

Ryszard je varoval Jureka in opazoval, ko se je po centimetrih pomikal po zasneženi plošči navzgor. Pred njim je bilo samo še nekaj metrov stene. Lahko je videl Jurekov profil, ki se je razločno izrisal na temno modrem nebu. Kjer se je stena končala, se je snežni greben nadaljeval proti vrhu. Jurek se je prilepil na steno. Ryszardu je zastal dih. Jurek je zdaj z eno, zdaj z drugo roko tipal za boljšimi oprimki. Njegove dereze so praskaje iskale boljšo oporo na gladki površini.

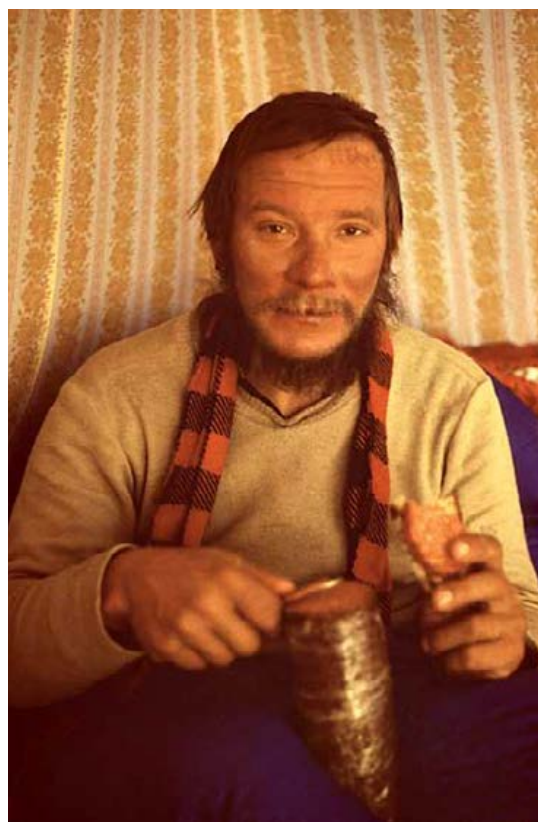
Ryszardu je v teh trenutkih čas tekkel počasneje. "Jurek, pazi," sem zašepetal v mislih. Nenadoma je moj soplezalec začel počasi drseti, skupaj s plastjo snega. Jureku je zdrsnila dereza. Praskal je s cepinoma in skušal prestaviti noge, toda izgubil je ravnotežje. Ryszard je s stojišča opazoval Jurekov padec. "Bil sem nemočen," je dejal. "Pridobival je vedno večjo hitrost. Začelo ga je odbijati od stene. Vedno bolj me je bilo strah. Zlezel sem vase in molil. Ničesar drugega nisem mogel storiti kot držati vrv. Ping. Klin se je izpulil. Padal je in padal. Je to konec? Moj bog!"

Ryszard je stiskal vrv v rokah, pripravljen na oster sunek. Jurekova teža na koncu vrvi ga je zabila v skale. Za trenutek ga je zgrabila panika, ker se je zbal, da se bo varovališče izpulilo, a je zdržalo. "Samo za trenutek sem slišal zvok cepina, ki je zadel ob skale. Videl sem Jurekovo rdečo rokavico, ki je počasi padala."

* * *

Na drugem koncu sveta, v Mexico Cityju, je Carlos žaloval za Jurekom, saj je postal njegov dober prijatelj. "Toliko se je pogovarjal z mano," je dejal Carlos. "Bil je trd in neposreden – malo podoben šraufu.⁴ Nihče ni bil tako vzdržljiv kot Jurek." Potem je mehko, z rahlo tresočim glasom dodal: "Pozneje ... ni več toliko govoril, izgubil je nekaj las, zrasel mu je trebušček. Ko si ga videl na ulici, ne bi nikoli uganil, da je najboljši alpinist na svetu. Bil je najboljši v zgodovini himalajskega plezanja." ●

Prevod Mire Steinbuch

Jerzy Kukuczka med odpravo na Makalu 1981
Arhiv Jerzyja Kukuczke

prihaja iz doline. Zračni pritisk povsod poskakuje ... Kaj se dogaja? Zamorjena sva. Počutim se, kot da bi izgubil prvo rundo. Tekmujeva s časom, ko bodo prišli jesenski vetrovi. Sprejemati morava hitre odločitve in zdaj greva nazaj dol. Ob desetih sva v bazi."

Ryszard se spominja, da Jurek niti slučajno ni bil zadovoljen z razvojem dogodkov. Bil je živčen. Oba sta bila razočarana nad vremenom, čeprav sta se strinjala, da je smer izredna. Zelo sta si jo želela. Bi bila kako drugačna, če bi prišla na vrh? Bi bila bliže predstavi človeka, ki sta si jo v mislih ustvarila zase?

* * *

Jurek in Ryszard sta bila 2. oktobra v višinskem taboru. Začela sta ob osmih zjutraj. Vreme je bilo krasno.

kjer sta Krzysztof in Artur leta 1987 preživela noč v snežni luknji, tako blizu vrha. Ostal je samo še en težak raztežaj – skalna plošča, na kateri je ležalo nekaj centimetrov prhkega snega. Imela sta enojno sedemmilimetrsko vrv, dolgo osemdeset metrov.³ Bila je neobičajno tanka, vendar sta se zanje odločila, da bi prihranila pri teži in bila hitrejša; iz istega razloga sta se odpovedala tudi običajni pomožni vrvi.

Ryszard je zaradi varovanja ovil dve zanki okoli skalnega roglja. Jurek, ki je navezan na enojno vrv vodil raztežaj, je

³ V številnih poročilih napačno opisujejo vrv kot šestmilimetrsko in rabljeno, kupljeno v Katmanduju v trgovini z rabljeno opremo. Ryszard zatrjuje, da je bila sedemmilimetrska in nova.

⁴ Stane Belak (op. ur.).

Za varstvo narave smo odgovorni vsi

Komisija za varstvo gorske narave

Zdenka Mihelič

Varstvo gorske narave je ena izmed prioritete planinske organizacije že od njenih začetkov in eno izmed njenih načel delovanja, ki jih je zapisala tudi v *Vodila pri delu Planinske zveze Slovenije in planinskih društev*. Planinska zveza Slovenije (PZS) ima od leta 2007 dalje status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Strokovni koordinacijski organ PZS na področju varovanja gorske narave pa je Komisija za varstvo gorske narave (KVGNG) PZS.

Pomen varovanja narave

KVGNG svoje aktivnosti izvaja na podlagi programa dela, ki je sprejet za tekoče leto. Za 2015 so program, ki je obsežen

in smelo zastavljen, potrdili na Zboru odsekov za varstvo gorske narave 21. februarja na Bledu. V letošnjem programu zasledimo tudi pripravo kodeksa *Varstvo in vrednotenje gora in posegi v gorsko okolje: vizija, cilji, usmeritve*; konec lanskega leta pa so z namenom predstavitve KVGNG in izpostavitve najbolj perečih problematik varovanja gorskega okolja izdali novo zloženko *V gorah nismo sami, smo samo gostje*.

PZS se je že pred več kot šestdesetimi leti zavedala pomena varovanja gorske narave in v ta namen ustanovila gorsko stražo (GS). Njeno poslanstvo nadaljuje današnja KVGNG. Nekateri veterani GS so še danes ponosni gorski stražarji,

večina si je z leti pridobila tudi naziv varuha gorske narave. GS je z različnimi akcijami opozarjala javnost na varstvo naravnega okolja, obiskovalce gora pa ozaveščala o škodljivosti trgiranja planinskega cvetja. Odras tistega časa so bile opozorilne table z napisi "Čuvajte planinsko cvetje, ne trgajte planinskega cvetja, odpadke odnesite v dolino, svoje smeti odnesite s seboj," itd. "Z vsakoletnimi izobraževalnimi in vzgojnimi akcijami PZS je rasla tudi kulturna raven članstva in prej omenjena opozorila glede trgiranja zavarovanih rastlin danes (skoraj) niso več potrebna, je pa dejstvo, da na nekaterih alpskih travnikih in pašnikih v zadnjih letih opažamo prekomerno

nabiranje zdravnih zelišč," pripoveduje Irena Mrak, načelnica KVGNG. "KVGNG usposabljanj za gorsko stražo ne organizira več, jih pa organizirajo meddržtevni odbori planinskih društev (MDO PD) in so namenjena predvsem njim."

KVGNG aktivna pri pripravi strokovnih stališč

KVGNG v zadnjih letih, kot razloži načelnica KVGNG, najbolj zaposluje sodelovanje pri oblikovanju skupnih stališč PZS (npr. v zvezi z dvonamensko rabo planinskih poti, umeščanjem vetrnih elektrarn, *Načrtom upravljanja TNP, Programom upravljanja območij Natura 2000* ipd.). V zadnjih tednih rešujejo letošnjo izvedbo usposabljanja za varuhe gorske narave, ki je zaradi izpada evropskih sredstev vprašljiva. "Na letošnjem Zboru KVGNG smo sprejeli sklep, da je usposabljanje treba nujno izpeljati predvsem zaradi vse večjih pritiskov na gorsko okolje s strani hitro razvijajočih se oblik rekreacije in turizma. Tako smo rok za prijavo na usposabljanje podaljšali do 15. 4. 2015, ceno tečaja pa na račun prihranjenih sredstev KVGNG iz preteklega leta znižali s prvotnih 240 evrov/osebo na 160 evrov/osebo. Nekateri predavatelji smo se vnaprej odrekli kritju kakršnihkoli stroškov."

V bližnji preteklosti so se največ posvečali pripravi strokovnih stališč glede spornih posegov v gorsko okolje, npr. največjemu smučišču v Sloveniji v Bohinju, nameravani gradnji vetrnih elektrarn na Peci, izdelali so kriterije za vetrne elektrarne v Sloveniji, skupaj s Komisijo za planinske poti (KPP) in Komisijo za turno kolesarstvo (KTK) so pripravili merila za izbor možnih planinskih poti za t. i. dvonamensko rabo – izbor poti, ki so primerne tako za primarne uporabnike, planince, kot tudi za turne kolesarje, sodelovali so z Gospodarsko komisijo pri izboru planinskih koč, ki so dobile certifikat Okolju prijazna planinska koč. "Pripravljali smo tudi strokovna stališča in predloge dopolnitev za zakon o ohranjanju narave, za zakon o planinskih poteh in za energetske zakon (s sodelovanjem na javnih tribunah za ohranitev reke Soče pred načrtovanimi gradnjami HE). Pomembno delo komisije so vsakoletni seminarji in licenčni seminarji VGN pa vsakoletno sodelovanje v Komisiji za varstvo gorske narave Združenja planinskih organizacij alpskega loka CAA, kjer oblikujemo skupna stališča do najbolj perečih okoljskih problemov, ki se tičejo celotnega območja Alp. Žal pa moram izpostaviti tudi to, da smo bili neuspešni s prijavo nezakonitega

reklamiranja nabiranja semen naših zavarovanih rastlin v angleških medijih," doda Mrakova.

Varuh gorske narave

KVGNG izvaja strokovni program usposabljanja za naziv Varuh gorske narave. Letošnje usposabljanje bo trinajsto po vrsti. "Kot kaže, je številka trinajst res nesrečna in je zaradi že omenjenega izpada EU sredstev cena tečaja višja oz. visoka," izpostavlja Mrakova in dodaja: "Glavni namen usposabljanja je pridobitev strokovne usposobljenosti za vzpostavitvev in vzdrževanje temeljne strokovne baze strokovnih delavcev v športu na področju planinstva na celotnem območju Slovenije, ki zagotavlja PZS in društvom možnost uspešnega delovanja na področju ohranjanja in varovanja narave." Tečaj je primeren za vse zainteresirane, ki zadostujejo pogojem, prav tako za absolvente planinske šole, tečaja gorništv, za mladinske voditelje, mentorje planinskih skupin kot oblika stalnega oziroma dodatnega licenčnega usposabljanja, s katerim pridobijo poglobljena znanja s področja

Doživljanje prvobitnosti gora nas napolnjuje s prepotrebno energijo za vsakdan v dolini
Foto: Janez Tarman

spoznavanja in varovanja gorske narave; za vodnike PZS za poglobitev in razširitev znanj s tega področja, za markaciste, alpiniste, turne kolesarje, gorske reševalce, ki bodo znotraj svojih odsekov oziroma postaj odgovorni za področje spoznavanja in varovanja gorske narave; prav tako je primeren za oskrbnike planinskih koč in njihove gospodarje, ki bi dodatno usposobljeni lahko učinkoviteje prispevali k varovanju gorske narave in zmanjševanju negativnih vplivov planinskih koč na okolje.

Program usposabljanja obsega 42 ur teorije, 16 ur praktičnega dela in 12 ur izpitnih obveznosti (pisne, ustne in seminarska naloga), skupaj 70 ur. Vsaka tri leta morajo varuhi gorske narave svojo licenco obnoviti na licenčnem izpopolnjevanju, ki je namenjeno obnavljanju obstoječega znanja, seznanjanju z novimi predpisi ter spoznanji na področju spoznavanja in varovanja gorske narave.

"Varuh gorske narave je strokovno podkovan na tem področju. Njegova prednost je v tem, da so mu negativni učinki posegov v naravno okolje bolj poznani in lahko lažje prepozna morebitne posledice ter ustrezno odreagira, a na žalost le z opozarjanjem in prijavami na pristojne inštitucije. Dolgoročno v programu usposabljanja vidim predvsem njegov širši učinek – torej širjenje zavesti o pomenu ohranjanja gorskega okolja in preprečevanju negativnih človekovih posegov," pove Mrakova.

KVGN ni policaj gorske narave

KVGN ne deluje v smislu "policaja gorske narave", poudari načelnica, "pač pa je njeno poslanstvo osveščanje in usposabljanje v smeri varovanja gorske narave. Drugih pooblastil KVGN nima, njene članice in člani pa lahko delujejo kot vsi drugi državljani Republike Slovenije v tovrstnih primerih. To pa pomeni: vsak neprimeren poseg je treba čim bolj dokumentirati: fotografirati, določiti točno lokacijo, smer vožnje, čim več informacij o storilcih, registrske tablice, točen čas. Če imamo dovolj podatkov, na podlagi katerih lahko izsledimo storilce (registrske tablice, velja tudi za nepravilno parkirana vozila, šotorjenje v naravi, piknike), niti ni nujno, da kličemo policijo, je pa zaželeno. V takem primeru je vedno najbolje zadevo prijaviti neposredno inšpekcijskim službam, skupaj z dokazi." Kako obiskovalec narave/gora prepozna nedovoljen poseg v naravi in kaj lahko glede tega naredi? Kakšen je postopek za obveščanje pristojnih organov? Ali je na spletni strani PZS obrazec, prek katerega bi obiskovalec enostavno naredil prijavo? "Za nedovoljene posege so po navadi pristojni inšpektorji za okolje, če pa gre za kršitve, ki se odvijajo v gozdnem prostoru, je treba kršitve prijaviti gozdarskemu inšpektorju, ki začne z minimalno kaznijo npr. za vožnjo v gozdnem prostoru s 400 evri in več. Če se planinci in VGN znajdejo v situaciji, ko ne vedo, na koga bi se obrnili, je najbolje, da pokličejo Območno enoto Zavoda za varstvo

Varovanje gorskega okolja je odgovornost do nas samih in tistih, ki bodo gore doživljali za nami. Foto: Irena Mrak

narave, ki bo za vsak konkreten primer najbolje vedela, na koga nasloviti prijavo. Pomembno: vsako kršitev, predvsem vožnjo v naravnem okolju neregistriranih vozil, je treba prijavljati policiji (številka 113), čeprav ste prepričani, da storilcev ne bodo izsledili. Vsaka prijava gre v statistiko! Državni organi se namreč vedno sklicujejo na statistike, ki pa žal ne odražajo dejanskega stanja in kažejo, da stanje sploh ni tako slabo."

S kom vse sodeluje KVGN

Delo komisije se povezuje tako rekoč z vsemi komisijami in odbori PZS, saj se varovanje gorske narave in narave prepleta z vsemi ravnmi delovanja organizacije. V zadnjih letih KVGN najbolj intenzivno sodeluje s KPP in KTK. "Skupaj smo opredelili *Merila za dvonamensko rabo planinskih poti*. Vsekakor si želimo tesnejšega sodelovanja tudi z drugimi komisijami. Žal nam velikokrat zmanjka časa, saj je področje varovanja gorskega okolja in posebej narave zelo kompleksno, vse naše funkcije pa seveda pristočasne aktivnosti, ki jih opravljamo prostovoljno," pove načelnica. Komisija se pri svojem delu povezuje tudi s planinskimi društvi, a včasih bolj, včasih manj uspešno. "Osebnost vidim, da je KVGN najbolj šibka prav pri povezovanju

z MDO PD in s planinskimi društvi, saj nam enostavno ob vseh odprtih 'frontah' enostavno zmanjkuje časa. V načrtu imamo tesnejše sodelovanje, a moramo najti način, kako bomo to tudi dejansko izvajali. Seveda smo vedno na voljo, če nas kontaktirajo planinska društva ali posamezniki s konkretnimi problemi, je pa res tudi to, da je varstvo narave mnogokrat tudi med planinci prej breme kot poslanstvo, kar odraža stanje v naši družbi nasploh."

Ohranjanje narave – temeljna vrednota planinstva

Ohranjanje narave spada med temeljne vrednote planinstva. V *Častnem kodeksu slovenskih planincev* je že na začetku dokumenta (leta 1973) PZS posebno poglavje namenila varovanju narave in okolja. Prav tako vemo: "V gorah smo le začasni gostje. Ne mečimo smeti v naravi, bodimo zgled drugim obiskovalcem narave, odnesimo smeti s seboj v dolino in jih odložimo na urejenem smetišču. Delujmo trajnostno in uporabljajmo spalno rjuho v planinskih kočah itd." Kaj še lahko sami – planinci vseh vrst (od ljubiteljev narave, gora pa pohodnikov do alpinistov, športnih plezalcev, ter turnih smučarjev in turnih kolesarjev) – naredimo pri varovanju gorske narave? "Dejstvo je, da smeti že dolgo niso več glavni problem pri varovanju gorskega okolja. Vsaj pri nas ne. Druga zgodba so predvsem gorska območja izven Evrope in ZDA, kjer so razmere ponekod katastrofalne. Tudi Slovenci smo vse bolj pogosti obiskovalci teh gora, zato tam ne smemo pozabiti na vrednote, ki jim sledimo v domačih gorah. Varovanje gorske narave se danes srečuje s široko paleto najrazličnejših človekovih pritiskov na gorsko okolje, ki je posledica vse večje množičnosti gorništvu v najširšem smislu in vse hitrejšemu razvoju najrazličnejših aktivnosti v gorah, za katere vsaj na začetku niti ne vemo, kakšen vpliv na okolje imajo. Vsekakor bi morali slediti načelu 'Za seboj ne puščaj sledi', pa bi največ naredili tako za gorsko okolje in za zanamce, ki ga bodo le tako lahko še imeli priložnost spoznavati in v njem uživati."

Gore ne potrebujejo novih jeklenic in novih gostiln

Planinska organizacija se trudi delovati trajnostno in je z akcijama Vozni redi v Alpah in Ogenj v Alpah združila moči s CIPRO Slovenija. Opozarja na trajnostni razvoj, pomembnost mobilnosti, ozaveščanje in ohranjanje narave. S soorganizatorji sodeluje tudi pri Dnevu

Alpske konvencije (AK). AK s pogodbo na državni ravni povezuje osem alpskih držav, ki se trudijo za trajnostni razvoj Alp. "Največja težava je v tem, da smo obiskovalci gora pozabili, da smo samo gostje. Nasprotno: postali smo največji onesnaževalci gorske narave. KVGN ima nehvaležno poslanstvo, da kritično in stalno drži ogledalo ozaveščenosti ali brezbržnosti organizirane in neorganizirane planinske srenje. PZS pa se mora odločiti, ali bo šla po tržni poti in se začela s turizmom v gorah odkrito pojavljati na trgu kot poslovni subjekt, ali pa bo ostala pri svojem prvotnem poslanstvu, ki je predvsem varovanje gorske narave in okolja za vse nas in za naše zanamce. Prenekateri raziskave kažejo, da v gorah iščemo mir, prepriča nas tudi ohranjena narava. Ne glede na to, da današnji obiskovalci gora niso enaki tistim pred sto in več leti, verjamem, da je prav doživljanje prvobitnega gorskega okolja tisto, kar bo pri človeku vedno vzbujalo pozitivna občutja in ga napolnilo s prepotrebno

energijo za vsakdan v dolini. Za to pa gore ne smejo postati adrenalinski parki, gore ne potrebujejo novih jeklenic in novih gostiln. Trajnostni razvoj v gorah je pravzaprav sonaraven, tak, kjer je primarno ohranjanje okolja, socialni in ekonomski vidik sta v tem primeru drugotnega pomena. Glavni problem današnjega časa je očem prikrito onesnaževanje gora in nove obremenitve gorskega okolja, ki jih pred petdesetimi leti nismo poznali, tako npr. zaradi zahtev obiskovalcev vse več planinskih koč s svojo ponudbo postaja primerljivih z gostišči in restavracijami v dolini, kar posledično pomeni porast škodljivih odpadnih voda iz planinskih koč in rastočo ogroženost vodnih zajetij

v dolinah; tu je izkoriščanje gora kot arene za množična športna tekmovanja, ki pomenijo veliko obremenitev za gorsko okolje – hrup v času prireditve, povečan promet in onesnaževanje zraka, velike količine odpadkov; uničevanje planinskih poti z gradnjo novih gozdnih in kmetijskih prometnic, od katerih so številne zgrajene brez dovoljenj, posledično pa omogočijo še več prometa v občutljivem gorskem okolju; množične prireditve in hrupni koncerti narodnozabavne glasbe pred planinskimi kočami, česar drugod po Alpah ne pozna; označevanje poti za kolesarska, orientacijska in druga tekmovanja v gorskem okolju; zaradi komercializacije pretirano intenzivna planinska paša, ki z melioracijami in dognojevanjem spreminja površino in biotsko pestrost pašnih planin; opuščanje tradicionalnih oblik paše in zaraščanje planin itn. Rešitve zahtevajo konkretne študije posamezne problematike, kar pa ta hip presega okvir in zmožnosti delovanja KVGN, ampak kliče po kompleksnem projektu in seveda

Načelnica KVGN PZS Irena Mrak
Foto: Tomaž Goslar

tudi njegovem izvajanju," je bila izčrpna Mrakova. Kot poudarja načelnica, tudi uspešna alpinistka, naj "nam bo varovanje gorskega okolja v ponos in ne zgolj le ena od mnogih dolžnosti, s katerimi je prepoln vsakdan. Je odgovornost do nas samih in tistih, ki bodo gore doživljali za nami. Varuhov gorske narave, tistih, ki imajo opravljeno usposabljanje v okviru PZS, je resda 240, dejansko pa smo varuhi gorske narave vsi člani PZS in tudi tisti, ki tja zahajajo brez članskih izkaznic. Od vseh nas je odvisno, kako bomo pri tem uspešni, sodile pa nas bodo prihodnje generacije." ●

Žganci brez ocvirkov

Vreme in razmere v gorah v meteorološki zimi 2014/15

Za nami je še ena tistih zim, ki bi jo večina gornikov, predvsem turni smučarji, najraje čim prej pozabila. Imeli smo vsakega malo, a ničesar dovolj – morda je bilo zadosti le toplote, ki pa je v najhladnejšem delu leta ne občutimo. Tudi v povprečju za več stopinj višjih temperatur zraka ne občutimo, saj je pozimi hladno in nas praviloma zebe.

Če smo bili še novembra oziroma zadnji jesenski mesec priča obilni moči, ki je sicer zaznamovala celotno leto 2014, pa je zimsko trimesečje zaigralo bolj na suho vižo, čeprav sprva ni kazalo tako. Po kuharsko bi lahko za letošnjo zimo rekli, da smo imeli žgance brez ocvirkov. Zanimivo je, da nismo imeli prav pogostega in za zimsko trimesečje značilnega temperaturnega obrata, ki nas zvabi v razmeroma tople višave, medtem ko se po dolinah in kotlinah zadržujeta megla ali nizka oblačnost. Prava zimska epizoda se nam je nasmehnila ravno v času božično-novoletnih praznikov in v začetku februarja na jugovzhodu Slovenije. Vse drugo so bili bolj kot ne samo nastavki zime. Temperaturni odkloni so bili v višjih predelih pod stopinjjo, niže pa nekoliko nad stopinjjo Celzija, kar je v okviru pričakovanih odstopanj.

December se je začel z oblačnim vremenom in občasnimi padavinami, ki so bile posledica ciklonskega

Zimsko jutro na Kredarici (3. 1. 2015 ob 7:44), kot nam ga lahko pričara oko nove kamere za spremljanje Triglavskega ledenika.

območja nad zahodnim in osrednjim Sredozemljem, kasneje pa višinskega jedra hladnega zraka. Sprva je snežilo do 600 metrov, ob koncu tega obdobja (7. decembra) pa le še med 900 in 1200 metri.

Sledilo je nekaj lepših dni, saj se je nad Alpami krepilo območje visokega zračnega pritiska, oplazilo nas je nekaj oslabiljenih vremenskih front, ki pa so prinesle večinoma le oblake. Sredi

meseca se je začelo vreme obračati na bolj vlažno plat, najprej na zahodu, a sneg je za ta čas leta ostal razmeroma visoko, med 1200 in 1500 metri. Do božiča je bilo večinoma suho, z nekaj oblačnosti in z občasnimi obiski hladnejšega zraka. Potem pa smo imeli skoraj teden dni zimskega vremena. Genovskemu ciklonu je sledilo višinsko jedro hladnega in vlažnega zraka, ki je upočasnilo dogajanje do te mere,

da je okrog vzhodnega roba Alp prišel hladen zrak in prinesel precej snega tudi nižinam.

Padlo je od 10 do 30 centimetrov snega, lokalno v hribovitem svetu zahodne Slovenije tudi več. Zadnji dnevi leta so bili tudi marsikje po nižinah ledeni, saj se najvišja temperatura zraka ves dan ni dvignila nad ledišče. Na goratem severozahodu je še snežilo, vzhodno od tod pa je bilo vse bolj jasno. V vsem mesecu

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

Podatki o najmočnejšem vetru med 9. in 12. januarjem 2015 na izbranih višinskih postajah.

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

merilna postaja	največja polurna povprečna hitrost (km/h)	najmočnejši sunek (km/h)	datum najmočnejšega sunka	čas najmočnejšega sunka	največja termska hitrost (km/h)
Kredarica	129	221	10.1.	2.41	127
Krvavec	41	97	10.1.	5.15	43
Lisca	47	97	9.1.	16.45	53

Tik pred začetkom sneženja ob koncu leta 2014 pod Vrhom Kašne planine, zadaj kopasti vrh Rogatca in pašniška Lepenatka
Foto: Miha Pavšek

Pogled s Sv. Ane, barjanskega razglednika nad Podpečjo, proti Triglavu pred božičem 2014 Foto: Miha Pavšek

se je dvignila snežna odeja na Kredarici le za nekaj več kot pol metra, v novo leto so tam vstopili z dober meter (105 cm) debelo snežno odejo. Na Voglu pa so prilezli na vsega 75 centimetrov. V leto 2015 oziroma v osrednji mesec meteorološke zime smo vstopili obsijani s soncem. Mraz je popustil, saj so bile 3. januarja najvišje temperature zraka v sredogorju tudi do 10 °C. Sledili so

večinoma suhi, občasno bolj oblačni in v gorah zelo vetrovni dnevi, nekaj padavin pa je bilo na "negoratem" severovzhodu Slovenije. 11. januarja smo imeli spet opravka s hitrim prehodom hladne fronte (močni vetrovi!), ki pa je prinesla sneg le nižinam v jugovzhodni Sloveniji. Prehodi oslabiljenih vremenskih front sredi meseca so si sledili drug za drugim, bolj kot padavine pa jih je

zaznamovalo pretoplo vreme, ki je bilo posledica pogostega jugozahodnika. Tudi v drugem delu meseca je nastalo nekaj ciklonov, a jih je večina šla južneje od naših krajev, zato se snežna odeja ni bistveno odebelila. Po nekoliko lepšem vremenu v začetku zadnje januarске dekade smo dočakali ohladitev in nekaj več padavin ob koncu meseca. Na Kredarici 60 centimetrov novega snega (SVSO² = 170 cm), drugod na Gorenjskem pa tudi Koroškem pa je zapadlo od 15 do 30 centimetrov snega. Februar se je začel "ciklonsko", natančneje z več središči ciklonov v naši širši okolici, ki so bili posledica obsežne doline s hladnim zrakom. Ob opozorilih na obilno sneženje v začetku februarja so si ljubitelji turnega smučanja meli roke, žal pa je šel ciklon južneje. Obilnejšo snežno pošiljko (50–70 cm, na obronkih Goteniške gore skoraj meter) sta dobila le del vzhodne in jugovzhodna Slovenija. V nadaljevanju meseca je bilo večinoma suho, obdobje brez padavin so prekinjale le manjše plohe. Več oblačnosti je bilo znova na vzhodu, kjer je sicer manj vzpetega sveta.

Večje poslabšanje vremena smo imeli ob koncu meseca, natančneje v zadnji dekadi, a se je tudi tokrat meja sneženja spustila le na nadmorsko višino med 500 in 700 metri. Ob tem poslabšanju je skupna višina snežne odeje na Kredarici končno le dosegla 200-, na Voglu pa 115-centimetrsko znamko. Največje višine snežne odeje to zimo so bile res skromne. Na Zgornji Sorici in Planini pod Golico 45, na Krvavcu in Zelenici 80, na Vernerici pod Uršljo goro 48 in na Vojskem 75 centimetrov. Zato pa velja med vremenskimi ocvirki letošnje meteorološke zime omeniti

² SVSO = skupna višina snežne odeje.

močan veter med 9. in 12. januarjem. Na Kredarici so s 129 km/h izmerili največjo polurno hitrost, kar je najvišja izmerjena vrednost v času delovanja merilne postaje (do tedaj 116 km/h) od septembra 1994. Z 221 km/h pa tudi najmočnejši izmerjeni sunek; predhodna rekordna znamka je bila 191 km/h. Glavne značilnosti so bile v prvih štirih mesecih tudi za več stopinj previsoke povprečne mesečne temperature zraka in izostanek poletnih vročinskih valov. Zadnjih 21 let je bilo hkrati tudi 21 najtoplejših let od sredine 19. stoletja, odkar imamo na voljo meteorološke podatke za naše kraje. V visokogorju je bilo to drugo najtoplejše leto, primat ostaja letu 2011. Razveseljivo je zlasti dejstvo, da je ostal do sredine marca 2015, ko nastajata tale prispevek, nepopisan list z lavinski-mi nesrečami in dogodki oziroma nespremenjena statistika žrtev v snežnih plazovih. Zimsko trimesečje, ki je za nami, bomo glede snega hitro pozabili, po drugi strani pa smo vsaj v nižinah le pridelali nekaj dni s snežno odejo, ki smo jo minulo, v gorah obilno snežno zimo, spodaj tako pogrešali. Vreme oziroma podnebje, njegova dolgoročna različica, sta nam še enkrat dala vedeti, da bomo morali tudi v prihodnje računati z njuno muhavostjo v zimskem času. Če je po eni strani morebiti kdo od ljubiteljev vzpetega sveta nad letošnjimi snežnimi razmerami negodoval, pa vas moramo spomniti na to, da se lani zaradi slabega vremena in obilice snega ter podrtega drevja pogosto sploh ni dalo iti v gore. Toda "Murphyjevih" vremenskih vikendov – saj veste, to so tisti, ko se naredi slabo vreme ravno za konec tedna – le nismo imeli prav veliko, zato so nas gore kar pogosto zvale na svoja vznožja, pobočja in tudi vrhove. In s tem ne kaže odnehati tudi spomladi, ko naj bi bila višina snežne odeje v visokogorju najvišja. Lani smo dosegli višek že konec februarja, le kako bo letos? Prav nepredvidljivost in spreminljivost sta dva od tistih čarov, zaradi katerega so gore lepe ob vsakem letnem času. Z malo manj, z malo več ali pa brez snega ...

Preglednica: Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki zimi 2014/15 ter primerjava s povprečjem obdobja 1991–2010.

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T [°C]	Odklon T [°C]	Padavine [mm]	Indeks padavin glede na povprečje 1991–2010
Rateče (864 m)	-1,4	1,4	222	102
Vojsko (1067 m)	-0,8	0,9	361	76
Vogel (1535 m)	-1,8	0,7	450	95
Krvavec (1740 m)	-2,8	0,7	249	113
Kredarica (2514 m)	-6,9	0,2	272	94

Z glavo na pravem mestu

Nevarnosti v zimskem času

Zima, zima bela, vrh gore sedela, pa tako je pela, da bo tebe vzela! Zima in vse, kar pride z njo, je res poseben letni čas, pa najsi bo zelena ali bela. Že res, da se obe zimi, tako meteorološka kot tudi astronomska, končujeta v marcu, vendarle pa bo snežni pokrov v sredogorju in višje vztrajal ali celo prevladoval vsaj še do prvomajskih praznikov. Bolje bi bilo obdobje s snežno odejo v gorah pomenovati kar snežna sezona. Vsaka od obeh različic, zelena in bela, nam "tam zgoraj" prinaša tudi številne neprijetnosti oziroma nevarnosti, povezane z vremenom. Najbolje je, da smo nanje pripravljeni že pred odhodom ali pa odhod odložimo na čas, ko so vremenske razmere ustrežnejše.

Pomembna pa je tudi naša pripravljenost, tako glede znanja in izkušenj kot tudi opreme. V zadnjem desetletju se srečujemo z izredno spremenljivostjo skupne višine snežne odeje in skupne ter dnevne višine novoza-padlega snega. Prav tako je pogosto spremenljiva tudi dinamika preobrazbe snežne odeje. Po eni strani se srečujemo z dolgotrajnim toplim ali mrzlim vremenom ali pa z obema skrajnostma v kratkem času.

Ena največjih pomanjkljivosti gornika je nepoznavanje nevarnosti, tako subjektivnih (to so tiste, ki izvirajo iz nas samih) kot tudi objektivnih. Zato je prvi varnostni ukrep prav poznavanje možnih nevarnosti. Med nevarnostjo in nesrečo namreč obstaja vzročna povezava, ki nesrečo sproži. To je vedno človek s svojimi odločitvami in dejanji. Najprej je seveda treba pomesti pred domačim pragom oziroma narediti vse, kar je v naši moči, da smo tem nevarnostim izpostavljeni čim manj časa in na kar najkrajšem delu poti, če nam je tega

sploh treba. Poleg našega počutja, zdravia in telesne pripravljenosti je v času trajanja snežne odeje in temperatur pod lediščem pomembno poznati tudi nekaj splošnih značilnosti hladnejše polovice leta.

Kaj vse s seboj prinese zima?

Najprej so to kratek dan in posledično dolga noč, nizke, zaradi vetra še nižje temperature (planincem dobro poznan občutek mraza zaradi vetra), sneg in

njegova preobrazba, snežni plazovi, opasti, led, požled, snežna skorja, zasnežen zakraseli svet (npr. škraplje), na vrhu poledenela in strma snežišča, zapihane oziroma skrite krajine zevi in v splošnem oteženo gibanje. In pa – tudi pozimi je prisotno padajoče kamenje.

Vplivajo predvsem na zmožnost (težavnost gibanja, zdrsi, padci) in na trajanje našega gibanja (hitrost, utrujenost). Zaščita pred njimi je njihovo poznavanje, ustrezna opremljenost

(obleka, obutev, tehnična oprema), poznavanje lastnosti opreme in njene pravilne uporabe ter poznavanje tehnike gibanja v takšnih razmerah. Posebno poglavje so tudi "smučarske" nevarnosti, saj zahtevata vzpon in spust na smučeh dodatne veščine in nenadajne tudi nekaj več fizične moči. Se pa na ta račun močno zmanjša čas spusta. Od načina gibanja je odvisna tudi izbira poti, pri čemer se pešaška in smučarska različica lahko precej razlikujeta,

s tem pa tudi nevarnosti, ki pretijo na nas na posameznih odsekih poti. Različni so torej tudi predvideni ukrepi. Ustrezno ukrepanje lahko pomeni tudi prekinitve ture, če ta vodi v preveč očitne nevarnosti. Lahko pa tudi spremenimo cilj in izberemo varnejšega, če je prvotni preveč izpostavljen. Dobro poznavanje posamezne nevarnosti pomeni poznavanje njenih pojavnih oblik, vzrokov zanjo in njenih posledic. Pomeni pa tudi dobro telesno in, kar je še bolj pomembno, psihično pripravljenost, da lahko ob nastopu nevarnosti tudi ustrezno ukrepamo.

Nevarnosti zaradi mraza

Svetli del dneva je v hladnejši polovici leta, zlasti v najhladnejšem trimesečju, odmerjen precej skopo, približno na osem do devet ur. Res je v gorah svetlo še malo dlje, a nam to najpogosteje ne pomaga kaj dosti. Počitki na prostem morajo biti krajši kljub ponavadi večji utrujenosti, saj se "delovni stroj" pač ne sme preveč ohladiti. Razlike med prisojami in

osojami so še bolj očitne ter še posebej vplivajo na hitrost in stopnjo preobrazbe snežne odeje, s tem pa tudi na njeno stabilnost. Ta je na senčni strani gora precej manjša, zato so snežni plazovi tam pogostejši. Pozimi si vsekakor ne smemo privoščiti pomanjkljive opreme, npr. slabih gamaš ali dotrajanih planinskih čevljev oziroma turnih pancrjev. Pri oblačenju se je treba dosledno držati pravila čebule, torej čim več plasti, pri čemer morajo notranje prepuščati vlago, zunanje pa preprečevati prevetritve.

Oglejmo si nekaj primerov medsebojne povezanosti posameznih nevarnosti, ki nam jih prinaša mraz, in ustreznih zaščitnih ukrepov.

Objektivne nevarnosti zaradi mraza: – Nepričakovan nastop mraza nam lahko oteži izvedbo ture, če na to nismo pripravljeni.

– Počasna preobrazba snega – vpliva na nevarnost proženja snežnih plazov.

Zaščitni ukrepi: spremljanje vremenske napovedi, odpoved

ture, sprememba cilja ali upoštevanje možnosti njihovega nastopa in uporaba ustrezne osebne in tehnične opreme.

– Krajša življenjska doba baterij, ki se odraža pri uporabi svetilk, komunikacijske opreme ali lavinskih žoln.

Zaščitni ukrepi: uporaba baterij, ki so odpornije na mraz, rezervni vložki, shranjevanje opreme na toplem, poznavanje obnašanja opreme na mrazu, primerni načini njene uporabe (intervalna uporaba omogoča daljšo življenjsko dobo kot trajna).

Subjektivne nevarnosti zaradi mraza: – Oteženo gibanje zaradi več opreme in obleke.

Zaščitni ukrepi: izbrati razmeram primerno obleko in zaščitno opremo ter turo prilagoditi omejitvam, ki jih določata dodatna obleka in oprema; na oboje se je treba pripraviti, zato je priporočljiva izvedba ture v mrazu, namenjene spoznavanju sebe in opreme.

– Subjektivno dožemanje in vrednotenje mraza.

– Zmanjšana sposobnost zaznavanja, odločanja in ukrepanja.

Zaščitni ukrepi: z mrazom kot nevarnostjo se je treba seznaniti teoretično, vaditi pa je treba v dejanskih razmerah in pod vodstvom izkušenih. Te subjektivne vzroke moramo poznati in se jih zavedati kot dane omejitve, npr. na turi opazovati obnašanje posameznih udeležencev in poskušati pozitivno vplivati na njih.

– Mraz nas hitreje izčrpa, hrana in pijača nam lahko zmrzneta, v mrazu tudi ne moremo zaužiti toliko hrane in pijače, kot bi bilo potrebno.

Zaščitni ukrepi: hrana in pijača morata biti prilagojeni uživanju v ekstremnih razmerah, npr. energetske ploščice, ki jih moramo uživati dovolj pogosto.

– Nesreča v mrazu terja zahtevnejšo obravnavo; večja izpostavljenost podhladitvam, omrzlinam, šoku ...

Zaščitni ukrepi: primerna zaščitna oprema, nabiranje izkušenj, npr. simulirati zaustavitev krvavenja ali imobilizacijo poškodovanega uda v mrazu.

Iz omenjenega je razvidno, da mraz stopnjuje posamezne nevarnosti, poleg znanja pa je najpomembnejša osebna izkušnja, po možnosti pridobljena v razmerah, ko pravimo, da imamo vse pod kontrolo. Štejejo seveda tudi izkušnje, pridobljene v izrednih razmerah, a cena njihovega pridobivanja je pozimi pogosto previsoka.

Pazljivo, a vendarle – na pot!

Prav minljivost oziroma nestalnost snega in snežnih pojavov v domačih gorah sta med razlogi, da nas beli vršaci morda vlečejo še bolj kot zeleni. Vsekakor je tudi pozimi nevarnosti v gorah mnogo manj, kot pa je lepih trenutkov in doživetij, le na vse skupaj se je treba še temeljiteje pripraviti in skrbneje načrtovati ter izvesti vse "po pameti". In potem nam preostane le še govornica snega, snežnih kristalov, vetra, nizkega sonca in dolgih senc ter tisočernih drugih podrobnosti pod divjimi in zasneženimi grebeni in slemeni. Za marsikoga brez dvoma najvišja poezija narave! Zato ne odlašajte predolgo, le toliko, da se obleti novozapadli sneg, potem pa brž pazljivo na pot – in srečno! Tudi zaradi tišine so zasnežene gore še mikavnejše, saj ta v neskončni belini še toliko bolj neslišno šepeta. ◉

1 Spomladanske smučine so pogosto najlepše in praviloma najvarnejše. Foto: Miha Pavšek

2 V snežnih razmerah je vidljivost še posebej pomembna. Foto: Miha Pavšek

3 Ob močnem sunku vetra na grebenu se je najbolje sključiti. Foto: Miha Pavšek

Uporaba histograma

Pomen osvetlitve pri fotografiranju

V tej rubriki se bomo posvetili tehniki fotografiranja in uporabi današnje generacije digitalnih fotoaparátov, z željo, da se naučimo pravilnega zajema fotografije in z razpoložljivo fotografsko opremo naredimo najboljši posnetek v danih razmerah. Vsak, ki fotografira v hribih ali ob drugih priložnostih, si verjetno želi, da bi bili njegovi digitalni posnetki čim boljše. Pri tem moram ne samo predlagati, ampak predvsem poudariti, da je nujno spoznati fotoaparat pred odhodom na izlet ali daljši dopust. Poznavanje in obvladovanje fotokamere

v vseh razsežnostih nam omogoča, da izkoristimo dane možnosti za dober posnetek. Moj namen ni predstavljati posameznih modelov fotoaparátov, ampak obravnavati splošna pravila pri fotografiranju. V tej številki *Planinskega vestnika* bom predstavil smernice za pravilno osvetlitev. Osvetlitev – dobra luč je vsebina, za katero menim, da je med pomembnejšimi pri nastajanju fotografije. Prav osvetlitev lahko s sodobnimi pripomočki oz. opremo, ki jo ima danes že skoraj vsaka digitalna kamera, takoj preverimo

s histogramom.¹ Ta nam v obliki grafikona veliko pove in pomaga pri nastavitvi pravilne oz. boljše osvetlitve v danih, ne nujno optimalnih pogojih, če ga znamo uporabljati. Po mojih izkušnjah je nepogrešljiv pri pravilnem zajemu fotografije. Nekateri se tolažijo, da lahko manjkajoče podatke nadoknadimo s poznejšo obdelavo fotografije, a to ne drži v celoti.

¹ Histogram -a; histo (gr. *histos* tkivo): grafično prikazana primerjava velikosti ali strukture stanja, pojava s strnjenimi stolpci.

Histogram je sestavljen iz slikovnih pik. Na levi strani grafikona so črni toni, ki prehajajo preko sivih do belih tonov na skrajni desni strani histograma. Na tej vodoravni osi so zajeti vsi odtenki. Navpična os grafikona predstavlja število točk, ki so zabeležene na posnetku. Tako lahko na histogramu vidimo, da imajo temne fotografije v grafičnem prikazu na histogramu na levi strani temne odtenke, na desni strani pa svetle odtenke. Kdor se navadi na tak pogled posnetka, si zagotovi najboljši zajem trenutne osvetlitve želenega posnetka. Pri tem moramo biti

Prikaz histograma in ostalih podatkov, ki so pomembni za pravilno oceno zajetega motiva, na fotokameri. Foto: Oton Naglost

Na tem svetlem posnetku je zabeležen tudi histogram, da se vidi, kako pravilno zajeti fotografijo. Na levi strani histograma ni skoraj nič stolpcev, kar pomeni, da fotografija ne vsebuje temnih tonov. Prisotni so razni odtenki sivih tonov, vse do belih. Slednjih je tudi zelo malo. Tak je pravilno osvetljen motiv. Foto: Oton Naglost

pozorni na vrednosti gostote/jakosti navpične osi pri temnih delih skrajno levo in svetlih delih skrajno desno. Mejne vrednosti gostote ne smejo biti visoke. Iz takega prikaza na histogramu je razvidno, kakšna je osvetljenost celotne fotografije. Visoka vrednost stolpcev skrajno levo in skrajno desno (ko sta stolpca potegnjena do vrha) pomeni, da ni detajlov v črnih odtenkih, ampak je globoka črnina, iz katere težko izluščimo detajle s poznejšo obdelavo posnetka. Enako velja za stolpec na desni strani, ki prikazuje svetle odtenke: če je potegnjena do vrha skrajno desno, pomeni, da v svetlih delih slike ne bo detajlov in jih ne bo moč povrniti. Fotografiji temu pravimo prežgana slika, ki pogosto nastane pri zelo neugodnih pogojih za fotografiranje, na primer pri velikih kontrastih ob sončnem vremenu. Bolje je, da je slika temnejša, kot da je prežgana, saj je določene detajle iz temnih tonov vendarle mogoče pridobiti nazaj pri obdelavi fotografije, pri presvetljenem posnetku pa detajlov ni več možno ponovno prikazati.

Zato nam je grafični prikaz na histogramu v pomoč, ker nam na terenu prikaže kakovost osvetlitve fotografije. Če je na desni strani stolpec ali več stolpcev dvignjenih v višino, je treba ponoviti posnetek, seveda z drugačno osvetlitvijo in po potrebi z drugačnim zajemom posnetka. Po presoji moramo včasih spremeniti ali čas ali zaslonko in ponovno preveriti kakovost osvetlitve celotnega posnetka. Če se kader in svetlobni pogoji ne razlikujejo bistveno od prejšnjih, ni treba stalno spremljati vrednosti na histogramu; poškiliti nanj v spreminjajočih se pogojih pa tudi ni težko. ●

Ta posnetek vsebuje zelo veliko temnih odtenkov in prav nič svetlih. S tem želimo izpostaviti tisti del slike, ki nas privlači ali pa je zanimiv za fotografiranje. Pri tem moramo žrtvovati detajle v temnih delih slike. Foto: Oton Naglost

Natura 2000 in omejitve v gorah

Leto 2004 je bilo zaradi vstopa Slovenije v Evropsko unijo za nas v mnogočem prelomno. Pred slovesnim vstopom na predvečer prvega maja so več let potekala pogajanja o usklajevanju zakonodaje Slovenije in dotedanje EU. Pogajanja so seveda pretežno potekala v smeri prilagoditve slovenske zakonodaje evropski, ne pa evropskih normativov slovenskim. Novost pri varovanju narave je postala t. i. Natura 2000. Slovenci smo se že konec 19. stoletja zavedali, da s svojimi aktivnostmi ogrožamo preživetje nekaterih rastlinskih in živalskih vrst. Posledica tega je bilo tudi zavarovanje planike in blagajnega volčina že leta 1898. Večina starejših planincev še pomni plakate o zavarovanih rastlinah po planinskih postojankah pa spošтовano gorsko stražo. Po številu zavarovanih vrst ptic smo med prvimi v Evropi. Natura 2000¹ je prinesla nove standarde varovanja, predvsem v smislu upoštevanja in delovanja v skladu s predpisi. Na območjih Nature 2000 je Slovenija zavezana ohranjati zavarovane vrste in habitate v ugodnem stanju, ki ga mora država spremljati preko monitoringov in o rezultatih poročati v Bruselj. Če poročila kažejo trend upadanja števila zavarovanih vrst, sledijo za državo neugodna vprašanja, zahteva po popravilu stanja pa tudi denarne sankcije. Sistem je sicer počasen, a deluje dosledno. Kar je tudi prav. Pravzaprav smo mnogo teh vrst varovali že prej, le da posledic ob kršenju predpisov običajno ni bilo. Žal! Po letu 1898, ko je domačin iz Mojstrane zaradi nabiranja planik preizkusil življenje na drugi strani rešetk, je bilo resnih kaznovanj zelo malo.

Bavarska popkoresa (*Moehringia bavarica*), ki je bila pred leti že ogrožena zaradi plezarije. Foto: Dušan Klenovšek

Trenutno je v javni razpravi *Osnutek operativnega programa upravljanja z območji Natura 2000 v Sloveniji za obdobje 2014–2020*, v katerem je tudi nekaj določil, ki se tičejo aktivnosti v naravi, tudi v gorskem svetu.² In kako nas pohodnike, alpiniste in plezalce dejstvo, da se nahajamo na območju Nature 2000, omejuje pri naših

aktivnostih? V osnutku³ je navedenih nekaj predlogov omejitev za določena območja. Tako naj bi omejili plezanje v vhodnem delu Osapske jame, zagotovili mir 500 metrov okoli gnezdišč nekaterih vrst ptic, prepovedali plezanje na območju gnezdišč v Julijskih Alpah, Karavankah in Grintovcih do 30. julija ali skozi vse leto, območje Javorniki – Snežnik naj bi bilo brez planinskih in pašnih poti na rastišču scopolijevega repnjaka, v Julijskih Alpah pa naj bi bila

brez planinskih in pašnih poti rastišča enostavne mladomesече. So to nujno potrebni ukrepi ali pretirano in nepotrebno omejevanje planincev? Sam sem okužen s plezarijo, s potepanjem po brezpotjih, a kot biolog in naravovarstvenik poznam in spoštujem potrebe organizmov, ki živijo v gorah. S svojim prihodom pod steno vstopim v dnevno, otroško in še kakšno sobo vrst, za katere je že moja navzočnost dovolj, da vsaj začasno, lahko pa tudi trajno, zapustijo gnezdo z mladiči. In moja potreba po adrenalinskem

² Poglavje 3.1.4.: *Omejitve ogledovanja in obiskovanja ter omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste.*

³ Priloga 6.1.

¹ O Naturi 2000 je avtor pisal v PV 1/2010 (op. ur.).

Motilci in škodljivci

doživetju se lahko konča z usodno podhladitvijo jajc, s smrtjo mladičev velike uharice, sokola selca ... Naša potreba po fotografiranju redke gorske vrste ima po navadi za posledico, da pod podplati gojzarjev trajno izgine pomemben del celotne populacije. Lep poletni dan je razlog, da se po brezpotjih potika več sto ljudi, ki iščejo miren kotiček, da si napolnijo baterije, opomorejo po stresih vsakdana. Ali da najdejo svojo košaro jurčkov, da zarezajo svojo smučino v deviško belino ... Kar nekaj vrst je takšnih, ki ne prenesejo takega motenja. In izginejo! Lep primer je divji petelin. Ko obujemo pohodne čevlje ali plezalke ter zapustimo svojo dnevno sobo, se zavedimo, da vstopimo v dom mnogih, ki jim naša prisotnost povzroči velike skrbi, ogrozi obstanek jajc, mladičev, cvetov (tudi to so bodoči "otroci"). Pri tem se ne sprašujemo, ali ogrožamo zavarovano vrsto na občinski, državni ali evropski ravni in nam zato grozi kazen ob nenadnem prihodu inšpektorja. Že pri načrtovanju bi morali biti pozorni na to, kje bomo preživeli dan. V čigav dom bomo nepovabljeni vstopili. Ko pa že vstopimo v njihov dom, poskušajmo upoštevati njihova pravila lepega vedenja. Saj verjetno med nami ni nikogar, ki bi sosedo z dva tedna starim dojenčkom prosil, če ima lahko pri njih rojstnodnevno zabavo ali demonstracijo igranja na električno kitaro za dvajset ljubiteljev kajenja cigar. Ni vse v predpisih in posledičnem izpostavljanju kazni, naša navzočnost v gorah, v Naravi, ni bo tudi moralno in etično nesporna. V tem primeru predpisi sploh ne bi bili potrebni. ●

Kolumne izražajo stališča avtorjev in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Zaljubljeni v gore, odvisneži od višin in/ali adrenalina, planinci, alpinisti, plezalci, turni smučarji ... Kakor koli se že imenujemo, smo pretežno v lepem, intenzivnem odnosu z gorsko naravo. Lahko pa smo tudi motilci, škodljivci ali celo uničevalci. Presojanje motenja ali škodovanja je seveda subjektivno, (pre)pogosto tudi birokratizirano. Za državnega uradnika iz TNP sem npr. motilec, zrel za globo, ko z jadrlnim padalom skoraj neslišno poletim s katerega od vrhov v parku. Ni pomembno, da sem bil med vzponom sam in tih, za razliko od pogosto glasnih skupin planincev. Kmalu po vzletu dobim družbo. Za kratek čas se mi pridružio razigrane kavke, pozneje celo ore, ki nekaj časa pokroviteljsko leti ob kupoli padala, nato pa naveličan okornega posnemovalca, ki ni ne hrana ne tekmeč, odjadra bogve kam, sledim mu lahko le v sanjah. Neslišno jadram visoko nad tlemi in slednjič mirno pristanem na travniku, kjer razgrajajo piknikarji, zraven je parkirana gruča avtov. Istočasno se okoli vrha Triglava spreleta va aerotaksi, zoprn hrup odmeva v tej in sosednjih dolinah. Trume planincev se vzpenjajo na popularne vrhove. Med njimi so hrupneži, ki se obnašajo, kot bi bili sami na svetu, pa nerodneži, ki prožijo skale, da odmeva od pobočij, in zamudniki, ki se bodo pozneje v soju svetilk ali brez njih prebijali v dolino in vznemirili mnogo živali. Istočasno v bližini odmeva motorna žaga in nekdo je pred kratkim skozi gozd izril cesto, grdo rano v pobočjih. Ničče od njih ne vznemirja čuvarjev pravil in ničče ne bo kaznovan.

Priznam pa, da včasih sem motilec. Kot član ekipe zelo hrupnega reševalnega helikopterja sem soodgovoren za vznemirjanje živih bitij

na velikem območju. A naj nam bo oproščeno, antropocentrizem je prevladujoča religija na Zemlji in reševanje ljudi naj bi imelo prednost pred vsem razen pred birokratsko ignoranco, vrtičkarstvom, osebnimi interesi in še čem, a to je že druga zgodba; o njej kdaj drugič.

V gorah je pogosto na preizkušnji naša sebičnost, skrita v uživanju in radovednosti. Raziskovanje najbolj skritih kotičkov gora je moteče za živali, ki si tam iščejo zatočišča. Gorski kolesarji in turni smučarji so med razigranim drvenjem v dolino lahko motilci. Tu se moram včasih tudi sam posuti s pepelom. A vem, da se me živali bojijo predvsem zato, ker nekateri dvonožci v gorah tudi ubijajo. Menim, da je lov ena večjih motenj v gorskem okolju — za mnoge živali in za ozaveščene ljudi, ki jih streljanje in ubijanje vznemirja in prizadeva. O tem je pred kratkim duhovito in kritično pisal Matevž Lenarčič, njegovemu odličnemu besedilu nimam kaj bistvenega dodati. Retorično vprašanje: kdo je večji motilec — gornik, ki med pohajkovanjem po brezpotju nehote splašči čredo gamsov, ali nekdo, ki sproži smrtonosni strel, ki odmeva od sten in preplaši marsikoga, najbolj seveda živali, ki vidijo eno od njih obležati v krvi mrtvo ali zastreljeno v hudih mukah? V slovenskih gorah živali večinoma bežijo, ko zagledajo človeka, pa čeprav je ta lahko ljubitelj živali, nadvse vesel ob srečanju z njimi. Živali ne vedo, ali gre za ubijalca ali ljubitelja. Nikoli ne bom pozabil prisrčnih srečanj v severnoameriških naravnih parkih, kjer je lov prepovedan. Z medvedom sva se enkrat radovedno in vsaj z moje strani navdušeno gledala skozi šipo avta, drugič, v popolni divjini pod Mount Robsonom, pa na nekaj metrov malo manj sproščeno, ampak brez panike. Nedaleč stran mi je košuta

skoraj jedla iz roke in svizec se je leno odkobacal v luknjo šele, ko sem ga že skoraj pohodil ... Je kaj takega možno v naših gorah? Živali so prilagodljive, nekatere vrste so se naselile celo v hrupnem urbanem okolju. Ne morejo pa se privaditi na pobijanje, zato jih bo človek plašil, dokler bo obstajal lov. Med največjimi motilci in škodljivci so seveda vsi, ki gore v pohlepu in primitivni komoditeti vidijo predvsem kot objekt svojih pridobitniških in drugih načrtov. Taki so načrtovali in zgradili večino cest visoko v gore. Gradnja je vznemirila in pregnala mnoge živali, v okolju so ostale grde rane. Tipični primer je cesta na Zelenico, nastala zaradi "nujnih potreb" smučišča, ki je pozneje klavno propadlo. Podobno je z gozdno cesto v Martuljku in še marsikje. Načelo škodljivcev je cesta na vsako planino, žičnica na vsako planinsko kočjo, do katere ni ceste, in tako naprej.

In kako naj bomo ljubitelji gora čim manj moteči? Ostati v dolinah seveda ne moremo, imamo pa nešteto možnosti, da ozavestimo in izrazimo svoj odnos in spoštovanje do narave in do vseh, ki cenijo mir in neokrnjeno okolje. Ne zganjajmo hrupa, ne zlorablajmo strojev za udobno vzpenjanje, ne podpirajmo škodljivcev ... Če radi opazujemo živali, od najmanjših do največjih, bodimo pozorni, kam stopamo, kako se gibljemo in ne pobijajmo jih. Približevanje jih vznemirja, tu nam lahko pomaga sodobna optična tehnika. Če uživamo v bogastvu rastlinskega sveta, ne trgajmo in kolovratimo vsevprek, ampak fotografirajmo in občudujmo ... In berimo naš *Planinski vestnik*, kjer je bilo opisanih mnogo nemotečih in neškodljivih načinov uživanja v gorah. ●

Kolumne izražajo stališča avtorjev in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Slovenci dobitniki zlatega cepina

Letos se je komisija prireditve Zlati cepin 2015 odločila, da prejemnike najvišje nagrade v alpinizmu razglasi že pred samo prireditvijo, ki je sicer potekala med 9. in 12. aprilom 2015 v francoskem Chamonixu in italijanskem Courmayeurju. Obrazložili so, da se s tem želijo oddaljiti od tekmovalnega pridriha prireditve in se raje osredotočiti na strast, duha in vrednote alpinizma. Že kar nekaj let je pri izboru pomembna inovativnost vzpona in lahek alpski slog, poudarjajo pa se vrednote, kot so pogum, iznajdljivost in ekipni duh. Med letošnjimi prejemniki nagrade so tudi Luka Lindič (AO Celje Matica), Marko Prezelj (AO Kamnik) in Aleš Česen (Alpski gorniški klub) s prvenstvenim vzponom v severni steni Hagshuja. V tej 6657 metrov visoki gori v indijski Himalaji so splezali smer, ki so jo ocenili z najvišjo stopnjo francoske šeststopenjske lestvice: ED, 70°–90° III, 1350 m, 20 h + 4,5 h. Prvi so na goro leta 1989 pristopili Poljaki, zadnjih 25 let pa je gora ostajala neosvojena, čeprav je bila želja več alpinističnih odprav.

Poleg slovenskih alpinistov so zlati cepin prejeli še: ameriška naveza Tommy Caldwell in Alex Honnold za prečenje grebena Fitz Roy v Patagoniji ter ruska alpinista Aleksander Gukov in Aleksej Lončinski za vzpon v jugozahodni steni Tamserkuja v nepalski Himalaji. Nagrado za življenjsko delo v alpinizmu je prejel znameniti britanski alpinist Chris Bonington.

To je že šesti zlati cepin za Slovenijo v 23-letni zgodovini podeljevanja nagrade za najpomembnejši alpinistični vzpon. Prvi podeljeni zlati cepin sta leta 1992 prejela Marko Prezelj in Andrej Štremfelj za prvenstveni vzpon po južnem stebru Kangčendzenge (8476 m). Leta 1997 sta ga prejela Tomaž Humar in Vanja Furlan

za novo smer v severozahodni steni Ama Dablama (6812 m). Leta 2007 je nagrado že drugič prejel Marko Prezelj, in sicer skupaj z Borisom Lorenčičem za preplezano novo smer v stebru Čomolharija (7326 m), istega leta pa je zlati cepin po mnenju občinstva prejel še Pavle Kozjek za prvenstveni solo vzpon na Čo Oju in objavo fotografije poboja tibetanskih beguncev na prelazu Nangpa La. Leta 2012 sta zlati cepin za smer Sanjači zlatih jam v K7 West v Pakistanu prejela Luka Stražar in Nejc Marčič.

Marko Prezelj je tako postal prvi alpinist na svetu, ki je zlati cepin prejel že tretjič.

Aleš Česen, Luka Lindič in Marko Prezelj so prejemniki zlatega cepina 2015. Foto: Marko Prezelj

Prvenstvena smer v severni steni Hagshuja v indijski Himalaji
Foto: Marko Prezelj

Kot je Marko poudaril že večkrat, je nemogoče objektivno oceniti vzpon nekoga drugega, zato podpira idejo zlatega cepina kot festivala v smislu srečanja plezalcev in ne tekmovalja v alpinizmu.

Na prvem razširjenem seznamu 58 vzponov za zlati cepin 2015 sta bila

poleg Hagshuja še dva vzpona slovenskih alpinistov: vzpon naveze Luka Krajnc in Luka Lindič – Grandes Jorasses, Rolling Stones, prva prosta ponovitev, ter vzpon Domna Kastelica in Sama Hennesseyja – Chugimago (6258 m), zahodna stena, prvenstvena smer. ●

Touchstone.

Bolj kot je drzen načrt, bolj pomembna je oprema. Osemindvajset vrhunskih alpinistov smo povabili, da testirajo opremo na Ago del Torrone. Zaključek: vrhunska kvaliteta in funkcionalnost. Mammutov širok izbor alpinistične opreme, združuje varnost in maksimalno udobje, tudi v najtežjih razmerah. Odkrijte več na www.mammut.ch

Kento Jacket Men

Ridge High GTX Men

Trion Pro

9.5 Infinity Dry

MAMMUT[®]

Absolute alpine.

Urbanu v spomin

Nেকেga oktobrskega dne, ko se je monsun že končal, a je bil zrak še vedno neprijetno vlažen, sva sedela v jedilnici *lodža* v Namče Bazarju. Opazovala sva alpiniste in *trekerje*, občasno pogledovala skozi okno, sicer pa večinoma molčala. Malo pred tem se je vrnil iz lokala z dostopom do interneta in ni mu bilo do običajnega pomenkovanja. Nisem silil vanj, vedel sem, da bo, ko bo čas za to, spregovoril sam. Sicer pa sva se tiste dni na dolgo in široko pogovarjala o marsičem. V glavnem o stvareh, ki sva jih premlela že ničkolikokrat, kot pač to ljudje pogosto počnemo, in o najrazličnejših načrtih za prihodnost. Po tistem sva oba vedela, da vseh ne bo mogoče uresničiti; taka je pač usoda ljudi, ki imajo veliko načrtov. Urban jih je namreč vselej imel veliko. A jih je veliko tudi uresničil. Uresničil jih je toliko, da bi lahko bilo nanje, če bi si jih lahko delili, upravičeno ponosnih pol ducata ljudi. Če obstaja kje kdo, ki nam odmerja čas, mu ga ni odmeril toliko, kot bi bilo prav, da bi mu ga. A tistega, ki mu je bil dan, je izkoristil v popolnosti. Ko je pri osmih letih zbolel, je medicina čezenj napravila križ. Nista pa ga napravila Sinja in Janez, njegova starša. Ko je čez nekaj let, zahvaljujoč njuni neupogljivi volji, ozdravel, je vzel življenje v svoje roke. Bil je vsestranski plezalec, udeleženec mnogih odprav v Himalajo, Ande in še druge konce sveta. Glasbenik, ki je za bobni odmerjal takt Vladu Kreslinu in v številnih džezovskih zasedbah. Fotograf, čigar posnetki so profesionalni obrtniški izdelki, ki pričajo o nekem času in dogajanju, ko je bilo to potrebno, in veliko več od tega, ko se je odločil fotografiji vdahniti umetniški presežek. Pisec, ki je nevsiljivo izpričeval svojo razgledanost, še zlasti

na področju alpinizma in gornišstva nasploh, in zapisanemu odmerjeno dodajal duhovito osebno noto. Počel pa je še marsikaj drugega; ne nazadnje diplomiral in magistriral na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Zaradi tega sem ga, tako kot še mnogi, spoštoval. A posebej sem ga cenil zaradi načina, na katerega je počel omenjene stvari. V njem ni bilo nobene hlastnosti, nobene želje po dokazovanju za vsako ceno, nobenega bahaštva. Bila je le želja po dejavnem uživanju življenja – odraz njegove osebnosti. Ko je lani spomladi ponovno zbolel, sta mu Sinja in Janez spet stala ob strani z enako neupogljivo voljo. Ni si nataknil rožnatih očal, stvari je videl takšne, kot so bile, a je vztrajal. Tisti, ki smo ga obiskovali, smo začeli verjeti, da mu bo še enkrat uspelo dokazati, da se bolezen ni spravila na pravega človeka. Od njega smo odhajali s slabo vestjo. S slabo vestjo, da smo od njega dobili več, kot smo mu lahko sami dali. Odhajali smo, zmajujoč z glavo, kako je mogoče kljub najmračnejšim napovedim in trpljenju, ki ga je prestajal, imeti toliko volje, toliko poguma, toliko optimizma. Ko je 26. februarja zaspal, se nismo sami pri sebi spraševali, zakaj se je toliko trpljenja zgrnilo na enega samega človeka; za kaj takega smiselna razlaga ne obstaja, ker preprosto ne more obstajati. Urban je za sabo pustil bogato dediščino – številne preplezane smeri v domačih in tujih gorah, albume, kjer je nastopil kot glasbenik in kot soavtor, knjige, za katere je prispeval bodisi fotografije bodisi besedila ali kar oboje. In še najpomembnejše med vsem – dva fanta. Ko sva tistega oktobrskega dne pred več kot desetimi leti ob čaju molče posedala v šerpovski vasi sredi Himalaje, je

izvedel, da bo dobil sina, svojega prvega. S Tanjo se jima je naslednjo pomlad rodil Juš, čez čas pa se mu je pridružil še Gal. Nam, ki smo imeli priložnost del življenja preživeti v njegovi bližini, pa je zapustil še eno stvar, pravzaprav obvezo. Da dobro premislimo, kaj je zares pomembno in kaj ne, da dobro premislimo, kako bomo ravnali z leti življenja, ki so nam preostala. Ajde, Urban, hvala in srečno! ◻

Urban Golob (1970-2015) kot bobnar v zasedbi Godba vertikale
Foto: Manca Čujež

Besedilo je bilo objavljeno v marčevski številki revije *Svet in ljudje*. Objavljamo ga z dovoljenjem urednika.

Zadnje zimske novice so bogate z vzponi. Vremenske razmere so se stabilizirale, v nekaterih delih naše hribovske pokrajine so se snežni kristali odločili sprijeti, dobili smo odličen snežni led, "škriljavček", in obilo bujnih smrznjenih trav. Spet drugod se kristali niso toliko marali med seboj in so vztrajali v pršno-sladkorni obliki. A to alpinistov ni ustavilo. Plezalo se je veliko in kdor je želel, je v marcu lahko rešil zimsko sezono.

Novosti

Dejan Koren (AO Vipava) očitno še ni izčrpal vseh možnosti, ki jih ponuja ostenje okrog Damoklejevega meča. 4. marca je namreč skupaj s Tinetom Vidmarjem (AO Vipava) preplezal novo težko kombinirano smer, ki poteka naravnost nad Damoklejem. Smer **Mali bogovi** (170 m + 250 m, M10+, W16, R) je posvečena Urbanu Golobu, ki je malo pred tem izgubil bitko z boleznijo. 7. marca sta v Vrhu Ribežnov nad Možnico novo smer preplezala Miha Zupan (AO Tržič) in Miha Zupin (AO Kranj). Kot se za te konce spodobi, je na voljo obilo trav in skopih mest za zabijanje dobrih klinov. Fanta poročata o strmih travah, snegu in ledu. Smeri sta nadela ime **Gorenjski nagelj** (750 m, IV, 4+, M, 90°/60°–80°) z obrazložitvijo, da je "smer tako lepa kot gorenjski nagelj na primorskem *ganku*". Primorci pa imajo tam očitno ogledane nekolikanj težje in drznejše linije. Eno od njih je preplezal Tine Cuder (AO Bovec). Nekaj dni za Gorenjce-ma (9. marca) je Tine soliral **Bele sanje** (740 m, IV–V/4+, 85°/65°) v severni steni Vrha polic. Za smer je potreboval uro in 40 minut. Zadovoljen z razmerami se je 12. marca vrnil v Možnico in s Stefanom Liebom preplezal novo smer v strmi severni steni Prišne glave. Smer začne vrh desne grape od Belih sanj, njena značilnost je slabo varovanje ter prvi raztežaj, ki potrebuje odlične snežne razmere, ki so prvima plezalcema omogočile, da sta smer preplezala v 7 urah in pol. Poimenovala sta jo **Bogovi pekla** (700 m, V/5, M5+). 8. marca sta Boštjan Mikuž (AS PD Ajdovščina) in Rok Kurinčič (Soški AO)

preplezala novo smer v vpadnici vrha Goriškega roba. Na žalost pa razmere v tukajšnjih koncih niso bile preveč dobre. Smer je bila precej kopna, zato je bilo tudi plezanje bolj napeto. Po 6 urah plezanja sta bila na vrhu, iz žepa jima je molila nova smer **Vrtiljot** (600 m, V/4, M6+).

Dogajanje v stenah

Zanimiv vzpon sta opravila Jurij Rous in Peter Janežič (oba AO Črnuče), ko sta se podala v Veliko Babo in **Spominsko smer Viktorja Krča** (1000 m, III/2, 65°/50°). Snežne razmere sta imela zelo spremenljive, od trdega predelane snega do sipkega pršiča, ki se jima je udiral do pasu. Dan sta zaključila s sestopom po **Grazi med Veliko Babo in Ledinskim vrhom** (700 m, III/2).

9. marca sta Miha Močnik in Peter Bajec (oba AO Železničar) preplezala **Deržajevo smer** (300 m, M4) v severni steni Male Mojstrovke. Skladno z razmerami nad Vršičem nista bila deležna vrhunskih razmer, ampak sta se morala zadovoljiti z nepredelnim pršičem v spodnjem delu, zgoraj pa so k sreči na pomoč priskočile trave in dobra skala.

Istega dne so Janez Toni, Marko Gorišek (oba AO Rašica) in Primož Buh (AO Črnuče) opravili **prečenje Pelcev od Pelca nad Klonicami do Zadnjega Pelca**. Imeli so zelo lep dan in nekoliko slabše razmere, a vztrajnost je bila poplačana z uspehom. Lepa idejna tura.

11. marca sta Primož Bregar in Domen Košir (oba AO Železničar) preplezala smer **Herlec - Kočevar** (500 m, V–) v severni steni Šit. V spodnjem delu sta uživala v strmem plezanju po trdem snegu, ki pa ga je pokvarilo sneženje v srednjem delu stene. Sveži sneg ju je precej upočasnili in na rob stene sta stopila v trdi temi. Nekaj dni za njima (15. marca) sta smer preplezala tudi Rok Ružič in Blaž Kramer (oba Akademski AO).

Janez Svoljšak in Klemen Gerbec (oba AO Kranj) sta 12. marca trmasto zavila na Vršič, in sicer v **Trmaste kamine** (280 m, M6). Snežne razmere niso bile najboljše, a sta trmasto vztrajala in priplezala do roba stene. V petek, 13. marca, za vraževerne poseben dan, sta Klemen Gerbec in Matej Arh (AO Kranj) plezala **Jesih - Potočnik** (500 m, IV/III) v severni steni Debele peči. V spodnjem delu sta imela dobre razmere, zgoraj pa suho skalo, tako da ni bilo prevelikih

Dejan Koren v 4. raztežaju Malih bogov Foto: Tine Vidmar

Bogovi pekla v Prišni glavi Foto: Tine Cuder

Prečenje grebena Pelcev Foto: Janez Toni

Lovska smer v Loški steni Foto: Primož Buh

težav. Na vrhu sta ulovila ravno dovolj sonca, da nošnja sončne kreme čez steno ni bila zama. 14. marca sta z isto smerjo opravila tudi Miha Močnik in Boštjan Tomplak (oba AO Železničar), ki sta tako na najboljši možen način poravnala stare račune in pozdravila travme iz začetka letošnje zime.

Gorenjski nagelj so 14. marca ponovili Ivan Rejc, Marko Gruden (oba Soški AO) in Sebastjan Domenih (AO Bovec).

15. marca sta pravo avanturo doživela Grega Lačen in Andrej Gradišnik v severni steni Ojstrice. Namenila sta se v smer **Herle - Vršnik** oziroma **Herletovo** (450 m, VI+/IV). Razmere so se spreminjale od slabih do zanič in odurnih ter spet nazaj, ne nujno v tem vrstnem redu. A fanta ne bi bila Korošca, če ne bi rinila naprej, in po 18 urah, ko je sonce že davno leglo k počitku, večina ljudi pa ravno tako, sta priplezala na rob stene. Vsekakor prava alpinistična tura, ki pa je ponovno sprožila vprašanje o etičnosti zimskega plezanja v klasičnih smereh v kopnih razmerah – zaradi poškodovanja skale. Slovenski alpinizem se še ni zedinil glede te tematike, ki z razvojem plezanja in sposobnosti alpinistov postaja vedno bolj pereča.

18. marca sta Primož Buh (AO Črnuče) in Janez Kekec (AO Rašica) pohajkovala po Loški steni, in sicer čez

Lovsko smer (1000 m, II–III) v Oltarjih. Spoznala sta razsežnosti stene, vmes pa vse vrste razmer in travnatih bilk.

19. marca sta Boštjan Tomplak in Jaka Klobučar (oba AO Železničar) ponovila

Severni raz (300 m, M4+) Male Mojstrovke. Tudi onadva nista bila deležna

dobrih razmer, a vseeno nista obupala in sta po 8 urah plezanja stala na robu stene.

Veliko obiska je bila deležna tudi **Grapa med Travnikom in Šitami** (550 m, IV+, AI4), ki je bila prav gotovo hit letošnje sezone.

Slovenski alpinisti v tujih bregovih

V Patagoniji so odlično plezali Luka Krajnc in Luka Lindič (oba AO Celje Matica) ter Tadej Krišelj (AO Kamnik). Krajnc in Krišelj sta načrtovala zelo drzno prvenstveno smer v vzhodni steni Cerro Torreja, a jima je značilno patagonsko vreme prekrizalo načrte. Kljub temu nista vrgla mitraljeza v koruzo, ampak sta prilagodila načrte, pogledala okrog sebe in preplezala novo smer v zahodni steni Mojon Rojo. Narava skale, ki je bolj podobna domačim hribom kot patagonskemu granitu, ju ni odvrnila od namena preplezati Onove smeri. Zaradi majavih skalnih blokov, ki so čudežno kljubovali gravitaciji, sta 700 metrov visoki smeri naredila ime **Blockbuster** (700 m, do 6c). Na vrh sta stopila z zadnjimi žarki dneva, na sestopu iskala pravi žleb in za posledek ostala brez polovice vrvi, ki jo je presekala kamen. Kmalu zatem se jima je pridružil še Lindič, ki je tik pred začetkom odprave ostal brez splezalca – njegova roka si je namreč zaželela mavčne obloge in tako sta Krajnc in Krišelj povabila Lindiča v svoje vrste. Govori se, da mu ni bilo ravno treba zvijati roke na hrbtnu. Fantje so takoj ponovno poskusili v vzhodni steni Cerro Torreja, a jim je

stena še enkrat obrnila hrbet in sestopili so v dolino. Potrežljivost je vrlina uspešnih plezalcev, kar so dokazali tudi naši trije alpinisti. Ob oknu lepega vremena so ponovno zavili v hribe, z odločitvijo o cilju počakali do zadnjega trenutka in se odločili za **grebenko prečenje vrhov Adela in nadaljevanje po smeri Ragni na vrh Cerro Torreja**. Celotno turo so opravili od 19. do 21. februarja letos.

V začetku leta sta proti ognjeni zemlji poletela tudi Matic Jošt (AO Celje Matica) in Nastja Davidova (AO Ljubljana-Matica). Njun cilj je bil prosto preplezati smer Greenpeace v zahodni steni Piergiorgia, ki po zbranih informacijah še ni doživela proste ponovitve v celoti. Tudi njima vreme ni prizaneslo, stena je bila precej zasnežena in mokra, zato sta se po nekaj poskusih preusmerila proti vzhodnim stenam skupine Fitz Roy. Tam sta imela več sreče ter 28. in 29. januarja preplezala smer **Italiana** (700 m, 7a, 60°) v vzhodni steni Aguja Saint-Exupéryja. Smer so leta 1968 prvi preplezali naši zahodni sosede. Kmalu zatem je Matic zapustil Patagonijo, Nastja pa se je 13. februarja navezala na vrh s Caroline North in skupaj sta ponovili smer **Chiaro di Luna** (750 m, 6b) v zahodni steni gore Aguja Saint-Exupéry. Po vrnitvi v domovino pa Nastja in Matic nista počivala, temveč sta izkoristila obdobje lepega vremena in zavila

v Dolomite. 11. marca sta dostopala pod steno Torre Trieste z željo preplezati JV raz po smeri **Cassin - Ratti** (600 m, VI/VII–VIII–), ki je bila preplezana davnega leta 1935. Noč sta prebila pod steno, se naslednji dan podala vanjo in priplezala do druge police, kjer sta bivakirala in naslednji dan izplezala ter sestopila v dolino.

Novice je pripravil
Peter Bajec - Poli.

NOVICE IZ TUJINE

Šest velikih severnih sten, solo, v eni zimi

Po nekajmesečnem premoru se vračamo z novicami iz tujine. Tokrat so posvečene manj odmevnim vzponom, ki pa so še vedno velika alpinistična dejanja. Ostajamo v alpskem prostoru, kjer je 26-letni britanski plezalec Tom Ballard pred dnevi zaključil s svojim velikim projektom. V eni sami zimi je opravil z zloglasnimi šestimi severnimi stenami: zadnjimi tremi problemi Alp in še tremi strmimi stenami nekoliko nižjih vrhov – Velike Cine, Piz Badila in Malega Druja. Njegov podvig se v več točkah dotika alpinistične zgodovine in zato smo jo narahlo odkrili tudi mi.

Odpoklic jeklenih kartuš ABS ter Twin Bag nahrbtnikov ABS

Proizvajalec lavinskih nahrbtnikov ABS se je s takojšnjim odpoklicem odzval na napako, ki jo je povzročil eden od dobaviteljev. Vse evropske jeklene kartuše (črne), ki so trenutno v uporabi in so bile polnjene pred 3. decembrom 2014, je treba zamenjati. Obstaja možnost, da so pri dobavitelju med polnjenjem kartuš vanje zašli ostanki proizvodnega materiala, ki lahko povzročijo napake v sistemu ter s tem nedelovanje nahrbtnika. Vse nahrbtnike ABS Twin Bag (z dvojnimi vrečami), ki so bili aktivirani z jekleno kartušo, je treba vrniti v pregled proizvajalcu ali dobavitelju. Do zdaj so se težave pojavile trikrat med poskusnimi aktiviranj. Datum polnjenja je odtisnjen na okrogli nalepki, nalepljeni na kartuši. ABS postavlja varnost in kakovost svojih produktov na prvo mesto. Nahrtnikov, opremljenih z ABS Twin Bag, ki niso uporabljali jeklene kartuše ali še nikoli niso bili uporabljeni, ni treba vrniti, je pa treba zamenjati polne jeklene kartuše. Pri karbonskih kartušah ABS ter Mono nahrbtnikih ABS omenjenih napak niso odkrili, zato odpoklic zanje ne velja. Nahrtnike lahko prinesete na testiranje v trgovino Annapurna vsak delovnik med 9. in 19. uro. Opravili bomo pregled sistema in zamenjali kartuše. ABS trenutno ponuja zelo ugodno zamenjavo polne jeklene kartuše, ki je bila narejena pred 3. 12. 2014, za kartušo iz oglikovih vlaken za ceno 75 evrov. Kartuša iz oglikovih vlaken je pol lažja od jeklene. Za vse dodatne informacije smo dosegljivi na info@annapurna.si ali telefonski številki 01 426 34 28.

Tom je opravil tudi zimsko ponovitev Cassinove smeri v severovzhodni steni Piz Badila.

Foto: Nejc Pozvek

sta bila nekakšna pionirja alpskega sloga. Smer sta kot 22-letna fanta zmogla konec avgusta 1976, in to skoraj v enem dnevu. Lahka in hitra. Malo opreme sta imela tudi po zaslugi tega, da sta je veliko izgubila nekaj dni prej med plezanjem Severnega ozebnička v Druju, ko je Coltonu na koncu enega izmed raztežajev popustila zanka za opremo na pasu. Medtem ko Colton še živi in uživa v plezanju, pa je MacIntyre svojo herojsko alpinistično življenje žal zaključil zelo zgodaj – jeseni leta 1982 ga je ubil padajoči kamen v južni steni Anapurne. Do takrat je imel ta veliki angleški talent v žepu že prvenstveni smeri na himalajska lepota Daulagiri in Changa-bang, obe v navezi s slovitim Poljakom Kurtyko. MacIntyrejevo zgodbo in novorojeni slog hitrega in lahkega alpinizma, ki je rasel z njim, je v knjigi *One day as a tiger* popisal njegov soplezalec John Porter.

Mali Dru

Le šest dni po uspešnem vzponu v Grandes Jorasses je Tom že stal na vrhu Malega Druja. Vse pa ni teklo gladko. Pri prvem poskusu ga je izpod stene pregнал močan veter, a se je v dolini zadržal le en dan. Steno je po smeri Allain–Leninger zmogel v pičlih osmih urah. V zadnjih raztežajih in na sestopu ga je spremljalo precej slabo vreme, ki pa se je do noči, ko se je izmučen vrnil v šotor, že izboljšalo. Prva plezalca, Pierre Allain in Raymond Leninger, sta 800-metrsko smer zmogla v dveh dneh ob koncu julija 1935, istega leta pa dodala še nekaj prvenstvenih vzponov, med drugim tudi v južni steni La Meije. Sploh Allain je še dandanes bolj znan kot izumitelj modernejših plezalne opreme (npr. aluminijasta vponka) in eden prvih, ki so se resneje preizkušali na balvanih v Fontainebleauju.

Eiger

In le malo zime je ostalo za dokončanje projekta, pred Tomom pa je bila še najvišja in najzloglasnejša stena. Pred uspešnim vzponom četverice v postavi Heckmair, Kasperek, Vörg in Harrer leta 1938 je zahtevala desetine žrtev mladih in zagnanih alpinistov. Kljub teži zgodovine in iztekajočega se časa je

19. marca, kljub utrujenosti in slabšemu počutju, uspešno izplezal na vrh Eigerja in še isti dan sestopil. Za Klasično smer je potreboval zgolj neverjetnih pet ur in pol. Plezal jo je prvič.

Zvezde in nevihte

Veliki projekt je mladi Britanec poimenoval Zvezde in nevihte (Starlight and Storm), zanj pa dobil navdih v istoimenskem knjižnem prvcu matadorja francoskega poveljnega alpinizma, Gastona Rébuffata. Slednji je bil sploh prvi človek, ki je zmogel vseh šest velikih opisanih severnih sten. Svoj podvig je javnosti predstavil prav v omenjeni knjigi. Prva na svetu, ki je vseh šest sten zmogla v eni sezoni, pa je bila angleška alpinistka Alison Hargreaves. Ženska, ki je prehitela vse moške, je stene *obdelala* med poletjem 1993. Njeno ime ni neznanka v plezalnem svetu. Le dve leti pozneje je namreč postala prva Zemljanka, ki je v solo vzponu brez pomoči kisika zmogla na najvišjo goro sveta. Istega leta je želela še na K2 in Kangčendzengo. Po majskem uspehu na Everestu je na hitro odpotovala v domovino k družini in se nato vrnila pod K2. 13. avgusta 1995 je s soplezanci dosegla vrh, na sestopu pa končala življenjsko pot v hudem poslabšanju vremena.

Tom pravi, da je del energije in strasti za projekt dobil tudi z njene strani. Med plezanjem je bila z njim. Bila je – njegova mama.

Novice je pripravil
Nejc Pozvek.

ŠPORTNO-
PLEZALNE
NOVICE

Odlični vzponi Janje Garnbret

15-letna Janja se je med zimskimi počitnicami dvakrat udeležila dvodnevnih priprav v skali v sklopu slovenske mladinske reprezentance. Naporni treningi na začetku sezone so takoj obrodili sadove, saj je Janja v Pandori preplezala svojo prvo 8b na pogled (smer Avatar) in po nam dostopnih informacijah postala druga najmlajša športna plezalka na svetu, ki ji je uspel takšen podvig. Pred njo je to uspelo le Francozinji Charlotte Durif, ki je pri štirinajstih letih uspela v smeri Qu'elle était verte ma vallée v francoskem plezališču Les Gorges du Tarn.

Velika Cina

Tom je plezalno odisejajo začel v Dolomitih. Ob koncu decembra, ko nas je večina na toplem premlevala leto, se zabavala in razmišljala, kaj še kupiti za pod smrečico, je fant prezebal noč nekje pod vrhom Velike Cine, saj mu v večernem mraku ni uspelo najti sestopa. 22. decembra, drugi dan plezanja, je stopil na vrh po preplezani smeri Comici–Dimai in se vrnil v dolino k svojim sopotnikom in spremljevalcem. Danes veliko klasiko v strmi steni so v dveh dneh avgusta 1933 zmogli trije (in ne zgolj dva, kot bi lahko napačno sklepali po imenu smeri) italijanski plezalci, začetniki t. i. dobe VI. stopnje. S slovitim Tržačanom Emiliom Comicijem sta takrat sile združila še domačina, brata Angelo in Giuseppe Dimai.

Piz Badile

Mladi Britanec je nadaljeval na zahod in se ustavil na švicarsko-italijanski meji pod še eno slovito goro – Piz Badile. V načrtu je imel Cassinovo smer. Njegova severovzhodna stena je razdevičenje dočakala sredi julija 1937. V epskem vzponu so takrat združili moči sloviti italijanski alpinisti Cassin, Esposito in Ratti, ujeli navezo Molteni–Valsecchi iz Coma, ki sta plezala pred njimi, ter skupaj z njima po treh dneh izplezali na severni greben. A sestop se je v slabem vremenu zelo zapletel in končal tragično – Molteni je omagal že na vrhu, Valsecchi pa tik preden so dosegli kočo na južni strani gore. Tom je prvi dan, 6. januarja, priplezal do police, kjer je Cassinova ekipa preživela drugo noč v steni, udobno bivakiral, drugi dan pa izplezal na vrh, ga prečil in sestopil po južnem grebenu. Za pot do doline je potreboval še dodaten dan.

Matterhorn

Pred vnovičnim premikom na zahod je Tom za odmor od projekta zašel še v dolomitsko skupino Rosengarten, kjer je hitro opravil s klasiko Aste–Stenico v Cima dei Mugoni. Sledila je pot v Cervinio, od koder je s prijateljem v zelo vetrovnem vremenu pristopil pod Matterhorn. Ker je tod plezal prvič, je uvodoma do vršne glave opravil pristop po normalni smeri, nato pa se spustil do šotora pod steno. Že naslednje jutro, 10. februarja, je v mrzlem vremenu vstopil v Schmidtovo smer in bil v slabih treh urah na vrhu. Na sestopu je znova srečal podporno ekipo. Spomnimo, da sta prvega med zadnjimi tremi problemi Alp že leta 1931 zmogla bavarska brata Franz in Toni Schmidt. Pod goro sta iz Münchna prikolesarila, prav tako seveda tudi domov, leto pozneje pa bila za vzpon odlikovana z olimpijsko medaljo.

Grandes Jorasses

Končno je v začetku letošnjega marca fant le prišel v Chamonix. Še prej je pred predorom zavil desno v breg in si 6. marca na kočo Boccalette odnesel nekaj hrane in pijače, ki mu je prav prišla med sestopom. Naslednje popoldne je s prijateljem na smučeh dostopil iz Montevera na kočo Leschaux, dan pozneje pa v dopoldnevu opravil s klasiko Colton–MacIntyre v Grandes Jorasses. V smeri, ki je prej ni poznal, prav tako tudi ne stene, je naletel na dobre razmere, le zadnji raztežaji so imeli komaj kaj ledu. Po dobrih treh urah plezanja je popoldne v mokrem snegu začel s težkim sestopom v Val Ferret, kjer je padel očetu v objem. Še nekaj zanimivosti o smeri in prvih plezalcih: Nick Colton in Alex MacIntyre

Hkrati s preplezano 8b na pogled je Janja v tem delu priprav še enkrat "presenetila" in v drugem poskusu preplezala smer Scrat (8c), ki je njena najtežja preplezana smer do zdaj. V drugem poskusu je preplezala tudi 90 days (8b). V prvem delu priprav je preplezala smer Neytiri (8a) na pogled, Rocket Max (8b) v drugem poskusu, Snoop Boggi Dog (7c+) na fleš in Powder war (7c) na fleš. Tako je članica slovenske mladinske reprezentance ponovno potrdila, da velja za eno najbolj perspektivnih športnih plezalok na svetu.

Priprave slovenske reprezentance

Najboljši slovenski tekmovalci v balvanskem plezanju so sklop zahtevnih priprav na novo tekmovalno sezono v svetovnem pokalu opravili v francoskem Fontainebleauju. Najtežji problem, L'illusion du choix (8B), je preplezal Jernej Kruder. Gre za tretji vzpon v tem problemu, ki ga je lani kot prvi preplezal Nalle Hukkataival. Kruder je opravil še tri vzpone z oceno 8A v problemih Synapses, Magic Circus (oba v drugem poskusu), Le Toit du Gréau in Tigre et Dragon. Kruder je pred tem konec februarja obiskal balvanski področji Chironico in Cresciano v švicarskem kantonu Ticino. V dveh dneh in pol mu je kljub slabšim razmeram uspela zelo dobra serija vzponov. V Chironico je zelo hitro preplezal problem Conquistador Direct (8B). Nato se je preselil v Cresciano in tam uspel v problemih La

prue (8B), Un Ange Avec des Cornes (8A+), Dreamtime Stand (8A+) in Petit pas tapen (8A). Izredna serija vzponov v Fontu je uspela tudi Domnu Škoficu. Uspešen je bil v treh problemih z oceno 8A+; Big Dragon, Gecko in Karma. Od štirih preplezanih problemov z oceno 8A je bil v Tigre et dragon uspešen na fleš, La Balance Sans je preplezal v drugem poskusu, uspel pa je še v problemih La Berezina combo assis in Neverland. Poleg tega je na svoj seznam vzponov vpisal še dva problema z oceno 7C+ in pet z oceno 7C. Zelo uspešen je bil tudi Jure Bečan. Preplezal je probleme Gecko stand in Karma (oba 8A+), La Berezina carnage combo assis, La Balance, Rainbow rocket, Fatamorgana, Big dragon, Tigre et dragon in Le toit du greau (vsi 8A) ter Cent pofs et sans reproche (7C) na fleš in Controle technique (7C+). Najmlajši član moškega dela reprezentance Gregor Vezonik je prav tako posegel po balvanskih problemih osme težavnostne stopnje. Uspešen je bil v La balance (8A), Tigre et dragon (8A), Berezina-carnage (7C+) ter La guala (7C+), preplezal pa je še dva balvana z oceno 7C. Ženski del reprezentance je zastopala Julija Kruder, ki pa ni bila najbolj zadovoljna z izkupičkom. Preplezala je probleme Gargantito assis (7B+/C), La Baleine (7A+) na fleš, Zip (7B+), Rataplat (7B) in L'Angle Ben's (7A+).

Novice je pripravil
Peter Mikša.

PISMA BRALCEV

Informacije

Marjan Bradeško nas je v 11. številki *Planinskega vestnika* popeljal med trte in burjo ter zapisal, da informacije dobimo v TRG Vipava in TIC Ajdovščina. Kaj pa tisti, ki jim elektronska pošta ni dostopna? V Vipavi, ko pridemo na Glavni trg, z nosom udarimo v TRG. Ima kar prijazen odpiralni čas, v sezoni je še podaljšan z množico prospektov o Vipavski dolini in še celo o ostali Sloveniji (seveda tudi o okolici Ajdovščine). V Ajdovščini pa je drugačna pesem. TIC je umeščen v Hišo mladih – Mladinski center, ki je dober kilometer daleč od centra. Na vstopu v Center ni nobene vidne table in če greste v bar Hiše mladih, vas bo prijazna točajka napotila po hodniku pred vrata, na katerih ni informacije o obratovalnem času. TIC je skrit kot kakšna ilegalna partizanska tiskarna. Ker pa poti po vipavskih gričih vodijo večinoma po obljudenih krajih, je najbolje, da se držite tiste: Kartu čitaj, seljaka pitaj! (Beri karto, kmeta vprašaj!) Moram povedati, da sem na lastno pest iskala ajdovski TIC in sem ga našla precej težje kot planinsko kočjo v megli.

Nada Kostanjev

PREBRALI SMO

Giants of the Himalayas

Viki Grošelj
Komaj leto dni po prvi izdaji Grošljeve monografije *Velikani Himalaje* v slovenskem jeziku je izšla angleška verzija, *Giants of the Himalayas*, v odličnem prevodu Mimi Marinšek Jezernik; angleški jezikovni pregled je opravila Margaret Davis. Vsekakor je izid tudi lep dosežek Planinske založbe, ki je neverjetno hitro poskrbela še za ponatis v tujem jeziku. Upam, da bodo s tem prevodom naši alpinisti in drugi, tako ali drugače povezani z alpinizmom oziroma himalajizmom, lažje predstavljali dosežke naših alpinistov zainteresirani tuji javnosti. Škoda, ker so bralci slovenske izdaje prikrajšani za spremenjeni uvodni navedek

pri poglavju o Lhotseju. Namesto citata prvoprstopnika Ernsta Reissa, običajnega za te višine, se v angleški izdaji pojavi mnogo zanimivejši in bolj napet odlomek Ryszarda Pawlowskega, soplezalca Jerzija Kukuczke tistega usodnega dne v južni steni Lhotseja.

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Peta seja Upravnega odbora Planinske zveze Slovenije (UO PZS), ki je bila 5. marca na Igu, je bila v znamenju 120-letnice *Planinskega vestnika* in priprav na letošnjo Skupščino PZS, ki bo v soorganizaciji PD Lisca Sevnica 11. aprila v Sevnici. Med drugim so potrdili vsebinsko in finančno poročilo PZS 2014, okvirni vsebinski in finančni načrt 2015, sprejem novega Častnega kodeksa slovenskih planincev, rok za sprejem programskih vodil PZS, odprtje nove, zelo zahtevne planinske poti Cirje–Tončkov dom na Lisci, podaljšanje mandata izvršnega odbora Komisije za gorske športe PZS ter za člana skupnega odbora PZS in GRZS Gore in varnost imenovali Jožeta Bobovnika (PD Fram).

V začetku marca je PZS objavila podatek o številu članov v letu 2014. V 283 planinskih društvih in klubih, članicah PZS, je bilo včlanjenih 53.975 članov, 1184 manj kot leto poprej (55.159). Največ članov, skoraj desetina vseh, je v Savinjskem meddruštvenem odboru planinskih društev (MDO PD), ki je tudi najbolj povečal članstvo v primerjavi z letom 2013. Vsa društva so pozvali k izpolnitvi spletne ankete, k sodelovanju v javni obravnavi predloga sprememb in dopolnitev Zakona o prostovoljstvu, obvestili so jih o spremembah pri gotovinskem poslovanju društev ter jih povabili k dopolnitvi predlogov sklepov Skupščine PZS 2015.

Sredi marca so se v prostorih PZS srečale podpisnice *Dogovora o sodelovanju na področju trajnostnega razvoja in ohranjanja biotske raznovrstnosti*, ki je bil novembra 2011 sklenjen med Planinsko, Ribiško, Lovsko, Turistično, Čebelarsko in Kinološko zvezo

Slovenija hodi

Z namenom spodbujanja in razvijanja pohodništva kot turističnega produkta smo se združenje Pohodništvo&kolesarjenje giz ter destinacijske turistične organizacije dogovorili o vzpostavitvi serije prireditev na temo pohodništva. Te naj bi združevale spoznavanje pohodniških destinacij, tradicije in kulinarike teh regij. *Slovenija hodi* združuje prireditve pohodniških festivalov na več destinacijah pod eno streho. Z usmerjeno enotno promocijo povečuje tako število domačih in tujih obiskovalcev (nočitev, namestitev) kot tudi zanimivost in usmerjenost ponudbe pohodniških destinacij.

Za posamezne organizatorje pohodniških dnevo, ki se promovirajo pod enotno blagovno znamko *Slovenija hodi*, velja nekaj osnovnih kriterijev:

- prireditve traja najmanj od dva do tri dni,
- ponudba vodenih in nevedenih pohodov,
- ponudba plačljivih pohodov,
- tržni paketi, ki poleg vodenja vključujejo še druge dogodke,
- po možnosti vključitev odsekov daljinskih poti (Slovenska planinska pot, Via Alpina, Alpe Adria Trail, E6, E7 ...),
- organizacija strokovnega dela festivala s področja pohodništva oz. raznih predavanj,
- predstavitev ponudbe, opreme.

SLOVENIJA
HODI

Načrtujmo naše pohode skupaj!

Na različnih lokacijah v Sloveniji skozi celotno pohodniško sezono

www.hiking-biking-slovenia.com

www.slovenia.info

info@hiking.si

POHODNIŠTVO IN KOLESARIJENJE GIZ

I FEEL
SLOVENIA

POMLADNI FESTIVAL POHODNIŠTVA BRDA
(11. 4. – 19. 4.) www.brda.si

POSAVSKI FESTIVAL TEMATSKIH POTOV 2015
(1. 5. – 30. 6.) www.visitkrsko.com

9. MEDNARODNI FESTIVAL ALPSKEGA CVETJA
BOHINJ (23. 5. – 7. 6.) www.bohinj.si/alpskocvetje

PO POTOV TRIGLAVSKE BISTRICE IN
DAN ALPSKE KONVENCIJE (28. 5. – 31. 5.)
www.kranjska-gora.si

KRVAVEC – DAN SLOVENSkih PLANINSKIH
DOŽIVETIJ (13. 6.) www.pzs.si, www.rct-krvavec.si

POHODNIŠKI FESTIVAL KAMNIŠKO-SAVINJSKE ALPE
(24. 6. – 28. 6.) www.logarska-dolina.si

POPOTOVANJE PO EVROPSKI PEŠPOTOV E6 –
OD PREDGOZDA (MAČKOVEC) DO STRUNJANA
(17. 8. – 23. 8.) <http://eupoti.com>

POPOTOVANJE PO EVROPSKI PEŠPOTOV E6 –
OD EIBISWALDA (IVNIKA) DO SLOVENJ GRADCA
(17. 9. – 19. 9.) <http://eupoti.com>

PLANICA IN SREČANJE NA TROMEJI (10. 9. – 13. 9.)
www.kranjska-gora.si

DNEVI POHODNIŠTVA V TERMAH SNOVIK (18. 9. – 20. 9.)
www.terme-snovik.si, www.td-tuhinjskadolina.si

8. DNEVI POHODNIŠTVA V BOHINJU (11. 9. – 11. 10.)
www.bohinj.si/pohodnistvo

FESTIVAL POHODNIŠTVA DOLINA SOČE (18. 9. – 4. 10.)
www.visit-soca.com, www.bovec.si

POHODI NORDIJSKE HOJE VINOTOUR
www.maribor-pohorje.si

POHODI NA NOGE! www.nanoge.si

POHODNIŠKI FESTIVALI POMURJE 2015
www.visitpomurje.com

PLANINSKA DOŽIVETJA NA SEJMU NATURO!

V ospredju letošnjega sejma bodo zeleni turizem, regionalna kulinarika, gibanje, zdrava prehrana in prehranska dopolnila. Vodilne organizacije v slovenskem turizmu in tudi manjši turistični ponudniki bodo ponujali ideje za nepozabna doživetja v naravi. Pod okriljem **Turistične zveze Slovenije** se bodo predstavila turistična društva iz celotne Slovenije, v sodelovanju z **Javno agencijo Spirit Slovenija** se bodo predstavili inovativni slovenski turistični ponudniki prejemniki nagrade Snovalec, **Pohodništvo in kolesarjenje giz** bo predstavilo najboljše pohodne in kolesarske poti po Sloveniji.

S svojo dejavnostjo se bo predstavila tudi **Planinska zveza Slovenije**. Planinska založba bo nudila izbor vodnikov, zemljevidov in ostalih edicij, ki jih bo možno tudi kupiti. Na planinska doživetja vas bodo vabile planinske kočice Dom na Peci, Planinski dom na Jančah, Planinski dom na Zelenici, Erjavčeva kočica na Vrščicu, Pogačnikov dom na Kriških podih ter ostale kočice in Slovenski planinski muzej v Mojstrani. Za dobro razpoloženje bodo skrbela tudi lokalna planinska društva. Plezanja željni se bodo lahko preizkušali na umetni **PLEZALNI STENI**, na kateri bodo vsak dan potekale tudi demonstracije športnih plezalcev iz športne enote Slovenske vojske ter Večnacionalnega centra odličnosti za gorsko bojevanje.

Predstavili se bodo pomurski ponudniki v okviru projekta Pomurje re(i)čno dobro, dobili boste lahko tudi ideje

za aktivni spa oddih ter spoznali wellness, selfness in mindfulness programe. Da bo dogajanje na sejmu okusno in zabavno, bodo poskrbeli ponudniki slovenskih turističnih kmetij, spoznati bo mogoče tudi pestro turistično in kulinarčno ponudbo slovenskih in tujih pokrajin.

Da ne bo manjkalo planinskih užitkov vas vabimo tudi na **POHOD**, ki ga organiziramo v sodelovanju s Planinskim društvom Gornja Radgona **v soboto, 18. 4. 2015**. Ob prijetnem druženju boste lahko spoznali lepote Gornje Radgone - mesta sejmov in penine.

Člani PZS imate pri nakupu vstopnic poseben popust. Cena vstopnice, ki je sicer 5 €, stane **za člane PZS le 4 €**.

Planinska društva še posebej vabimo, da organizirajo skupinski obisk sejma in ponudijo svojim članom priložnost za prijetno druženje.

Več informacij: www.pomurski-sejem.si

Sočasno se bo odvijal sejem LOV, ki bo nudil v ogled in ugoden nakup pestro ponudbo lovske in ribiške opreme. Oba sejma bo spremljala še mednarodna razstava starodobnikov AVTO - MOTO KLASIKA, ki povezuje vse tiste, ki skrbijo za ohranjanje tehnične dediščine.

LOV

Planinski vestnik – 120 let z nami na planinskih poteh

V počastitev častitljivih 120 let *Planinskega vestnika* vas vabimo na priložno-stno prireditve, ki bo v soboto, 18. aprila 2015, ob 19. uri v **Slovenskem planinskem muzeju** v Mojstrani. Tomaž Banovec, Danilo Cedilnik - Den, Stanko Klinar in France Malešič bodo osvetlili vlogo in pomen *Planinskega vestnika*, najstarejše slovenske revije, ki še izhaja. Pogovor bo povezoval Marjan Bradeško. Na ogled bo tudi razstava o zgodovini *Planinskega vestnika*.

Vabimo vas v **Državni svet RS** na ogled razstave *Planinski vestnik – 120 let z nami na planinskih poteh*, ki je nastala ob jubileju najstarejše slovenske revije. Razstava s slikovitim prikazom dejavnosti revije, njenega pomena in poslanstva bo na ogled od 4. do 15. maja 2015 v predverju dvorane Državnega sveta. Lepo vabljeni!

Slovenije.

Članice skupine za trajnostni razvoj so med drugim pripravile skupno stališče do *Osnutka Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015–2020*.

Raziskovalna skupina (RS) PZS je objavila javni razpis za najboljše diplomske, magistrske naloge ali doktorske disertacije, vsebinsko povezane z gorništvom, alpinizmom ali tudi širše. Prijava izbrane naloge poteka skozi vse leto oziroma po dogovoru z RS PZS.

Izšla je prva letošnja številka *Obvestil PZS* z obsežno *Skupščinsko prilogo*.

Objavili so vabila zunanjih organizacij, tako npr. za delavnico športa invalidov v okviru projekta Vsi v naravo ter za predavanje Krovni pogled na EU okoljsko pravo v organizaciji Plana B za Slovenijo in Mreže za prostor.

Še nekaj nagrad (nahrbtnik in pohodniške palice) čaka nove naročnike *Planinskega vestnika* v akciji PZS in pokroviteljice – tovarne zdravil Krka. Razstava *Planinski vestnik – 120 let z nami na planinskih poteh* je bila do konca marca na ogled v Knjižnici Otona Župančiča, nato v Litiji, maja pa bo v Državnem svetu RS.

Mladinska komisija (MK) je poročala o zimski planinski šoli 2015 na Pokljuki z okolico in objavila natečaj Mladinskega sveta Slovenije Prostovoljec leta 2014. Osnovnošolske planinske ekipe so pozvali k prijavi na regijska tekmovanja Mladina in gore (rok prijave: 18. september), ki bodo 7. novembra 2015 v Framu (za Podravje, Pomurje, Koroško in Savinjsko), v Podnanosu (za Primorsko, Notranjsko in Posočje) ter v Bohinjski Bistrici za Ljubljano z okolico, Gorenjsko, Dolenjsko, Belo krajino, Zasavje in Posavje. 27. državno

tekmovanje Mladina in gore bodo gostili Tržičani 23. januarja 2016, kjer bodo sočasno organizirali tudi tekmovanje za srednješolce. PZS je na podlagi pogodbe o sodelovanju med Slovensko vojsko in PZS objavila razpis za koriščenje cestnih prevozov opreme za planinske tabore in izposojno šotorov za planinske tabore v letu 2015. Mlade pisce in ustvarjalce so prek svojih spletnih strani povabili k sodelovanju na umetniško-literarnem natečaju Slovenskega planinskega muzeja Moje največje veselje je na gorah 2015 (tema: 120 let Aljaževega stolpa).

Gospodarska komisija je objavila več razpisov za leto 2015 na področju delovanja planinskih koč, in sicer razpisa za pridobitev certifikatov Okolju prijazna planinska kočica in Družinam prijazna planinska kočica, razpis za svetovalno pisarno PZS za planinske kočice (rok za slednje tri je 17. april) in razpis za koriščenje helikopterskih prevozov opreme in materiala za ekološko sanacijo planinskih koč (rok je bil 31. marec).

Na področju **planinskih poti** je PZS objavila javni poziv planinskim društvom glede planinskih poti za dvonamensko rabo. Predloge, ki jih bodo planinska društva poslala na naslov PZS, bodo obravnavali v skladu meril za dvonamensko rabo planinskih poti in drugih potrebnih vidikov.

Komisija za varstvo gorske narave organizira usposabljanje za nove varuhe gorske narave, ki bo pod vodstvom Marjete Keršič Svetel potekalo v treh terminih: 9.–10. 5. (Koča na Bohorju), 30.–31. 5. (Domžalski dom na Mali planini) in 13.–14. 6. (Valvasorjev dom pod Stolom). Izdali so novo zloženko *V gorah nismo sami, smo samo gostje*.

Zloženska je namenjena predstavitvi komisije, njenega delovanja, izpostavlja pa nekatere glavne probleme z vidika varovanja narave v gorskem svetu. Poročali so tudi o uspešno izvedenem sedmem tečaju za gorske stražarje v MDO PD Dolenjske in Bele krajine ter o Alpski konvenciji, katere predsedovanje je za dveletno obdobje prevzela Nemčija.

Vodniški komisiji so nadaljevali z licenčnimi izpopolnjevanji za snežne razmere, v aprilu pa bodo začeli z izpopolnjevanji v kopnih razmerah.

Alpinisti so bili aktivni tako v domačih kot tujih gorah, z njimi smo se veselili novega, že šestega, zlatega cepina za Slovenijo in odličnih vzponov v Patagoniji.

Komisija za športno plezanje je osnovnošolce povabila na državno prvenstvo v športnem plezanju, ki bo 11. aprila v Vojniku, vse zainteresirane učitelje športne vzgoje v osnovnih in srednjih šolah pa na intenzivni seminar vključevanja športnega plezanja v pouk športne vzgoje.

Komisija za gorske športe je v sodelovanju s Športnim društvom lednih plezalcev Mlačca-Mojstrana izvedla že 5. Humarjev memorial v spomin na pokojnega vrhunjskega alpinista Tomaža Humarja. Letos so se organizatorji še najbolj razveselili številčnejše mladinske zasedbe, najmlajši med njimi, Domen Vogrin, ima šele 15 let. Zaključil se je slovenski pokal v tekmovalnem turneju smučanju 2015, ki so ga končali s peto tekmo pokala in memorialom celjskih gorskih reševalcev v Logarski dolini. Državni prvaki v parih po posameznih kategorijah so postali naslednji tekmovalci: pri ženskah Špela Zupan in Karmen Klančnik (obe TSK Olimpik); pri mladincih Tilen Osolnik (TTS PD Jezersko) in Matej Merlak (AO PD Kranj); pri članih Jure Šeligoj in Klemen Triler (TSK Olimpik); pri veteranih

+45 Rolando Lipar in Marjan Tepina, oba TSK Olimpik. Najboljši v slovenskem pokalu 2015 pa so bili Karmen Klančnik (ženske), Matej Merlak (mladinci), Nejc Kuhar (člani) in Tone Karničar (veterani +45).

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je 28. marca izvedla spomladansko turo KTK, tokrat na Goriškem (Korada, Sabotin). Odprli pa so javno obravnavo Slovenske turnokolesarske poti. Planinsko javnost, še posebej pa planinska društva na območju te poti, vabijo, da natančno pregledajo potek poti (<http://ktk.pzs.si/stkp/>) in jim pošljejo pripombe na turno.kolesarstvo@pzs.si do 15. aprila 2015.

Planinska založba je izdala drugo, dopolnjeno izdajo monografije *Slovensko planinstvo* (dodali so besedilo za obdobje 2010–2014, imensko kazalo in delne korekture besedila). V prednaročilu pa je že možno naročiti nova enciklopedična vodnika za Julijske Alpe: Skupini Mangarta in Jalovca (Jože Drab) in *Zahodne Julijske Alpe* (Klemen Janša); prvi izide v prvi polovici aprila, drugi pa do konca maja. Ob skupnem naročilu obeh prejmete še planinski zemljevid *Julijske Alpe – zahodni del*.

Zdenka Mihelič

120 let PD Radovljica

10. marca 1895 je bila v Klinarjevi gostilni na Linhartovem trgu v Radovljici ustanovljena Radovljiška podružnica Slovenskega planinskega društva, ki je pokrivala velik del Gorenjske, vse do Bele peči. V prvih letih so člani predvsem markirali poti

Najmlajši in mladi predstavljajo kar četrtno članstva v PD Radovljica. Foto: Oto Žan

in gradili planinske koč. PD Rado-
vlija je bilo temelj za pozneje usta-
novljena planinska društva na Go-
renjskem. Zgradili so več planinskih
koč, deseta je bila Pogačnikom dom
na Kriških podih, še dandanes ponos
radovljiških planincev. Poleg Po-
gačnikovega doma društvo danes
upravlja še z Valvasorjevim domom
pod Stolom in z Roblekovim domom
na Begunjsčici.

V društvu uspešno deluje več
odsekov, v katerih se lahko udelež-
tvo posamezniki različnih interesov
in starostnih skupin. Najmlajši in
mladi se med šolskim letom udele-
žujejo mesečnih planinskih pohodov
za otroke ter aktivnosti v mladins-
kem in športno-plezalnem odseku.
Športno plezanje se med mladimi vse
bolj uveljavlja in eden od njih, Domen
Škofic, spada v sam vrh svetovnega
plezanja.

Mladi se kalijo tudi v alpinističnem
odseku in čeprav vsi ne postanejo
odlični alpinisti, je nabrano znanje
resnično bogastvo izkušenj, ki
gorniku lahko koristijo vse življenje.
Naši alpinisti plezajo odmevne smeri
v Alpah, Himalaji in Andih. Vse člane
društva vabimo tudi k sodelova-
nju v markacijskem odseku, kjer
v zadnjih letih nujno potrebujemo
več sodelavcev, saj naše društvo
vzdržuje in skrbi za kar 60 kilometrov
planinskih poti. Mnogi se nam pridru-
žijo na planinskih pohodih vodniške-
ga odseka. Izbira vrhov je zanimiva in
marsikaterega naši zvesti pohodniki
ne bi sami nikoli obiskali.
Odrasli lahko sodelujejo tudi pri
upravljanju in vzdrževanju naših treh
postojank, pri organizaciji raznih
dogodkov ali pa so v zimskih mesecih
v pomoč pri nošenju dobrin na
Roblek. Prav vsak sodelujoči v PD je

pripomogel k uspešnemu delovanju
društva. Ponosni na 120-letno
delovanje društva smo izdali zbornik
*120 let radovljiškega planinstva
1895–2015*. Pripravili smo tudi
razstavo o zgodovini društva v sliki
in besedi, o naših treh planinskih
domovih ter o delu odsekov, vse s
poudarkom na delu zadnjih desetih
let. Razstavo v Šivčevi hiši so si obi-
skovalci lahko ogledali od 13. do
konca marca 2015.

Jana Remic

V SPOMIN

Emil Milan Savelli

(1941–2015)

Ob šokantni novici in nedojemljivo-
sti človeške usode, da je življenjska
pot Emila Milana Savellija nepreklic-
no zaključena, smo obstali in otrpnili,
ne da bi v prvih trenutkih sploh dojeli,
da ga nikoli več ne bo med nami. Da
smo izgubili življenjskega sopotnika,

ki se nas je vseh globoko dotaknil s
svojo poštenostjo, ki se danes kar
redko najde, s svojim življenjskim
optimizmom, ki je tako blagodejno
vplival na vse, s svojo aktivnostjo, ki
je bila nekam nalezljiva, s svojo do-
brotljivostjo, ko je prej dajal drugim,
kot jemal zase. Milan je s svojim
več kot 55-letnim aktivnim delom
na mnogih področjih v občini Črna
na Koroškem dal kraju neizbrisen
pečat in lep spomin nanj bo ostajal
zapisan globoko v srca in duše velike
večine krajanov. Milanove aktivno-
sti so segale na področje smučanja,
nogometu, rokometu in namiznega
tenisa ter kulture, kjer se je potrjeval
v gledališki skupini.

Njegovo delo pa je bilo najbolj pre-
poznano in uspešno v alpinizmu
in planinstvu. Takšnih uspehov, kot
so vzgoja uspešnih alpinistov, or-
ganizacija alpinističnih odprav na
Norveško v Trolltind, v Kordilje-
ro Vilcanoto (Cordillera Vilcanota)
v Peru in na Rakapoši v Pakistan,
ne bi bilo brez Milana. Veliko se je
posvečal gorniški filmu in poleg
mnogih filmov posnel dva kulturna,
na festivalu nagrajena filma, *Jezero
Titicaca* in *Machu Picchu*. Je eden
od ustanoviteljev K-24, največjega
koroškega hribovskega izziva, ki je
danes v slovenskem prostoru zelo
prepoznaven projekt in izziv mnogim
hribovcem. Kot predsednik PD Črna
na Koroškem je za trideset let zazna-
moval planinsko dejavnost v našem
kraju in širše na Koroškem. Društvo
je bilo ves čas aktivno, število članov
je bilo konstantno, organiziranih
je bilo veliko izletov in drugih akcij.
Veliko energije je Milan posvetil upra-
vljanju doma na Smrekovcu. V času
njegovega vodenja je z veliko in-
vesticijami iz skromne koč nastal

sodoben planinski dom v ponos
PD Črna.
Milanova pot v družbeno-političnem
življenju se je začela že v Krajevni
skupnosti Črna, bila zelo aktivna
v času osvoboditve Slovenije, ko je
bil odgovoren za blagovne rezerve za
celotno Mežiško dolino, in uspešno
nadaljevala v občini Črna, kjer je bil
občinski svetnik štiri mandate in tudi
podžupan. Za svoje uspešno delo je
prejel državno odlikovanje, medaljo
z najvišjim priznanjem, svečano
listino, občina pa se mu je oddolžila z
nazivom častni občan.
Milan odhaja v minljivost, ker smo
pač vsi minljivi, a ostajajo lepi
spomini, naša druženja in naša
dela ... Za Emilom Milanom Savel-
lijem ostaja veliko in na to so lahko
upravičeno ponosni njegovi najbližji,
ponosen pa je bil lahko tudi sam.
Mi, črnjanski planinci in alpinisti, pa
mu izrekamo hvaležno priznanje in
globoko spoštovanje.

Marijan Lačen

**88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.**

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

radio ognjišče <http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja>

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gorenjska televizija
www.gtv.si

Planinska noč knjige

23. april 2015

Planinska zveza Slovenije, Dvorakova 9, Ljubljana
(1. nadstropje - velika sejna soba)

19.00 Jože Drab: Julijske Alpe

V fotografiji in besedi po osrednjem slovenskem pogorju ter predstavitev novega vodnika Julijske Alpe: Skupini Mangarta in Jalovca.

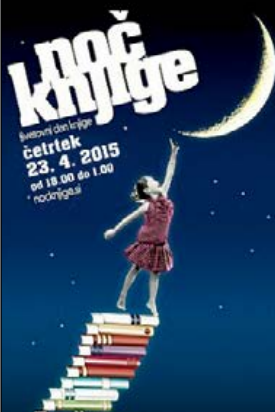
20.00 Gorazd Gorišek: Biseri gora

Gorniško predavanje o kopnih turah, zimskih vzponih in obiskovanju gora z otroki ter predstavitev knjižnega prvenca Razširjena slovenska planinska pot.

21.00 Planinski vestnik - 120 let z nami na planinskih poteh
Razstava in pogovor o zgodovini, dejavnosti, pomenu in poslanstvu najstarejše slovenske revije s člani uredniškega odbora.

Planinska založba PZS bo odprta do 22. ure. Ves dan in večer knjige in zemljevidi s popusti do 60 %, vsakemu obiskovalcu podarimo izvod Planinskega vestnika.

Vabljeni!

Nalgesin® S

ustavi bolečino,
preden bolečina
ustavi vas.

V hitrem ritmu življenja vas bolečina lahko hitro ustavi. Zato imejte pri roki Nalgesin S, ki se zaradi posebne učinkovine hitreje absorbira, doseže mesto bolečine in jo hitro ustavi.

Nalgesin® S – hitra rešitev za bolečino.

www.nalgesin.si

www.krka.si

KRKA

*Naša inovativnost in znanje
za učinkovite in varne
izdelke vrhunske kakovosti.*

Pred uporabo natančno preberite navodilo!

O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.